

ΝΕΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ

1. Εισαγωγή

Η οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα που έχει διαμορφωθεί κατά τις τελευταίες δεκαετίες, μέσα από την κυριαρχία των νέων τεχνολογιών, την ευρύτατη χρήση του διαδικτύου και τη σταδιακή υποχώρηση του έντυπου λόγου, χαρακτηρίζεται από σημαντικές αλλαγές στους τρόπους με τους οποίους παράγουμε, προσεγγίζουμε και διανέμουμε τη γνώση. Τα άτομα αλληλεπιδρούν πλέον με ποικίλους σημειωτικούς τρόπους (δηλαδή με τη γλώσσα, την εικόνα, τον ήχο) σε ένα σύνθετο επικοινωνιακό σύμπαν, που αποτελείται τόσο από πιο παραδοσιακές μορφές κειμένων, γραπτών και προφορικών, όσο και από νέου τύπου κείμενα που γράφονται με ποικίλα σημειωτικά μέσα. Οι νέες μορφές (ψηφιακού, εικονιστικού, πολυτροπικού) γραμματισμού που κυριαρχούν στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν οδηγήσει σε νέους τρόπους προσδιορισμού της έννοιας του εγγράμματος ατόμου. Τα άτομα καλούνται πλέον να εξοικειωθούν με νέες κειμενικές πρακτικές, να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα (γλωσσικά και πολυτροπικά) δομούν κοινωνικές σχέσεις, αναπαράγουν ρατσιστικές και σεξιστικές θέσεις, προβάλλουν ορισμένους τρόπους θέασης της πραγματικότητας ως «φυσικούς», ή αποδομούν στερεότυπα και κυρίαρχες ιδεολογίες.

Οι παραπάνω στόχοι μπορεί να καλλιεργηθούν στο σχολείο μέσα από την παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού. Βασική επιδίωξη της παιδαγωγικής αυτής είναι να καταστήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες συμμετόχους στη μαθησιακή διαδικασία και να διαμορφώσει, κατ' επέκταση, ενεργούς πολίτες, δηλαδή πολίτες που να λειτουργούν με ισονομία, να διεκδικούν με δημοκρατικό τρόπο τα δικαιώματά τους και να πολεμούν κάθε μορφής κοινωνικό αποκλεισμό (λόγω καταγωγής, διαφορετικού γλωσσικού και πολιτισμικού υπόβαθρου, φύλου, σεξουαλικότητας, αναπηρίας, είτε λόγω οποιασδήποτε άλλης, κατασκευασμένης από την ηγεμονική κουλτούρα, έννοιας της «διαφορετικότητας»).

Ως κριτικά εγγράμματα ορίζουμε το άτομο που κατανοεί και χειρίζεται επιτυχώς τη γλώσσα στην ιδεολογική της διάσταση. Διερευνά, δηλαδή, το πώς τα διάφορα γλωσσικά στοιχεία (γραμματικά φαινόμενα, λεξιλόγιο, κειμενικά είδη, οργάνωση πληροφοριών σε κείμενα) συμβάλλουν στη σύναψη κοινωνικών σχέσεων, στην κατασκευή πολιτικών και πολιτισμικών αξιών, στην αναπαραγωγή στερεοτύπων ή στην ανατροπή σχέσεων εξουσίας και ανισοτήτων μεταξύ κοινωνικών ομάδων. Οι κριτικά εγγράμματοι/-ες μαθητές/-τριες γνωρίζουν ότι οι κοινωνικές σχέσεις, οι έμφυλες ταυτότητες και οι ιδεολογίες δεν κατασκευάζονται μόνο μέσα από το περιεχόμενο της γλώσσας/των κειμένων αλλά και μέσα από τη μορφή της γλώσσας, τα κειμενικά είδη καθώς και μέσα από τις συνήθειες ή τις πρακτικές παραγωγής και κατανάλωσης κειμένων σε μια δεδομένη κοινότητα.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1 Βασικοί άξονες του Προγράμματος Σπουδών για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Το Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν σε:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων και δεξιοτήτων

Η διδασκαλία της γλώσσας δεν ταυτίζεται με τη διδασκαλία της γραμματικής ως «ύλης» που κατακτάται αποκομμένη από τις επικοινωνιακές της χρήσεις. Η γλώσσα εκλαμβάνεται ως εργαλείο για τη συγκρότηση κειμένων και γνωστικών περιοχών, και ως μέσο για τη διαπραγμάτευση ταυτοτήτων. Σημείο εκκίνησής μας δεν είναι τα γραμματικά στοιχεία αλλά οι λειτουργίες που αυτά επιτελούν. Στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού, η διδασκαλία της γλώσσας επιδιώκει να καλλιεργήσει γνώσεις, δεξιότητες και στρατηγικές που εντάσσονται σε επιμέρους κατηγορίες, όπως:

Η γλώσσα ως δομικό σύστημα

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να αποκτήσουν εποπτεία της δομής της νέας ελληνικής και της κυπριακής ποικιλίας (φωνητική και φωνολογία, μορφολογία κλιτική και παραγωγική, σύνταξη). Να κατανοήσουν ότι η γλώσσα είναι πράξη, και να συνδέουν συγκεκριμένες πτυχές της δομής της γλώσσας με την επιτέλεση συγκεκριμένων γλωσσικών λειτουργιών. Να κατανοήσουν ότι τα διάφορα γραμματικά στοιχεία επιτελούν συγκεκριμένες γλωσσικές λειτουργίες, ανάλογα με το κειμενικό είδος και την κατάσταση επικοινωνίας, και ότι μια λειτουργία (π.χ. η στάση του/της συγγραφέα προς τις πληροφορίες που μεταδίδει) υλοποιείται μέσα από ποικίλα γλωσσικά στοιχεία (επίθετα, επιρρήματα, εγκλίσεις, σειρά των λέξεων κ.λπ.) που μπορεί να συνυπάρχουν σε ένα κείμενο (παραμύθι, επιστημονικό κείμενο, άρθρο εφημερίδας).
- Να κατανοήσουν τον ιδεολογικό ρόλο του λεξιλογίου και της γραμματικής, ότι, δηλαδή, οι λέξεις και τα διάφορα γραμματικά στοιχεία κωδικοποιούν ένα θέμα μέσα από συγκεκριμένη οπτική, υποδηλώνουν σχέσεις μεταξύ ατόμων και προβάλλουν ή δομούν ταυτότητες.
- Να διευρύνουν το λεξιλόγιό τους σε διάφορα θεματικά πεδία. Να κατανοήσουν επίσης ότι οι σημασίες των λέξεων δεν είναι σταθερές αλλά προσδιορίζονται από το στενό και το ευρύτερο συμφραστικό πλαίσιο.

Γλώσσα και ποικιλότητα

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να γνωρίσουν τις βασικές δομικές ομοιότητες και διαφορές της νέας ελληνικής και της κυπριακής ποικιλίας και να είναι σε θέση να εντοπίζουν στοιχεία από άλλες ποικιλίες/γλώσσες σε υβριδικά, μεικτά ή πολυγλωσσικά κείμενα.
- Να προσεγγίζουν την κυπριακή διάλεκτο ως μια ποικιλία με δομή και συστηματικότητα στη φωνολογία, τη μορφολογία, τη σύνταξη και το λεξιλόγιό της.
- Να είναι σε θέση να επεξεργάζονται την ποικιλία των υβριδικών κειμένων που παράγονται από εναλλαγές γλωσσών και κωδίκων που κυριαρχούν σε μια πολύγλωσση και πολυπολιτισμική κοινωνία όπως αυτή της Κύπρου.

Η γλώσσα ως κείμενο

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να κατανοήσουν ότι κανένα κείμενο δεν είναι αυτοδύναμο και αυτοτελές ως προς το νόημά του αλλά διαμορφώνεται σε σχέση και συνάρτηση με άλλα κείμενα, τα οποία προϋποθέτει και με τα οποία βρίσκεται σε συνεχή διάλογο (ή διακειμενικές συνδέσεις).

- Να κατανοήσουν ότι τα κείμενα δεν είναι σύνολα προτάσεων χωρίς ιδεολογικό περιεχόμενο. Τα κείμενα κατασκευάζουν εκδοχές και θεωρήσεις του κόσμου που σχετίζονται με συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες και πολιτισμικές, κοινωνικές και πολιτικές θέσεις.
- Να αντιμετωπίζουν τον προφορικό και γραπτό λόγο ως κοινωνικές πράξεις μέσω των οποίων μπορούν να παράγουν γνώση που έχει νόημα γι' αυτούς και αυτές και να παρεμβαίνουν στην κοινωνική πραγματικότητα.
- Να κατανοήσουν ότι ο προφορικός και ο γραπτός λόγος δεν είναι ομοιόμορφες οντότητες με διακριτά χαρακτηριστικά αλλά οντότητες που χαρακτηρίζονται από ποικιλότητα γλωσσικής και κειμενικής μορφής.

Γλώσσα και κειμενικά είδη

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να γνωρίσουν τα μέσα -παραδοσιακά και σύγχρονα- δια των οποίων κωδικοποιούνται τα διάφορα κειμενικά είδη του προφορικού ή/και του γραπτού λόγου (χαρτί, βιβλίο, αφίσα, τηλέφωνο, Η/Υ, τηλεόραση, ραδιόφωνο κ.λπ.).
- Να κατανοήσουν ότι το κάθε κειμενικό είδος έχει τις δικές του δομικές συμβάσεις, που υποδηλώνουν τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα οργανώνουν και αναπαριστούν την κοινωνική πραγματικότητα.
- Να αντιμετωπίζουν τα κειμενικά είδη ως ένα σύνολο επιλογών που οι κειμενικές κοινότητες ή τα θεσμικά πεδία (δικαστήριο, σχολείο, πανεπιστήμιο κ.λπ.) αναπτύσσουν για την επικοινωνία των μελών μεταξύ τους.
- Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους οι επιμέρους λειτουργίες των προτάσεων/των εκφωνημάτων ενός κειμένου συνθέτουν τη συνολική λειτουργία του κειμένου. Να κατανοήσουν επιπλέον ότι τα διάφορα δομικά στοιχεία (πρόβλημα-λύση, σχέσεις αιτίας-αποτελέσματος, θέση-αντίθεση κ.λπ.) μπορεί να διαπλέκονται με ποικίλους τρόπους σε διάφορα κειμενικά είδη, δημιουργώντας τη συνθετότητα της κειμενικής επικοινωνίας.

Γλώσσα και κατανόηση κειμένων

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να συνειδητοποιήσουν ότι η κατανόηση ενός κειμένου δεν περιορίζεται στον εντοπισμό των πληροφοριών που δηλώνονται με σαφήνεια στο συγκεκριμένο κείμενο αλλά περιλαμβάνει και την επισήμανση των υπονοούμενων πληροφοριών που αναδεικνύονται μέσα από σύγκριση με άλλα, παρόντα ή απόντα, σύγχρονα ή παλαιότερα, κείμενα.
- Να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα συνομιλούν με την κοινωνική πραγματικότητα: τον τρόπο με τον οποίο ο/η συγγραφέας, μέσω των γλωσσικών του/της επιλογών, τοποθετείται σε κοινωνικά ζητήματα ή συμμετέχει στον κοινωνικό διάλογο, προβάλλοντας ή υποβαθμίζοντας τις θέσεις που διάφορες κοινωνικές ομάδες εκφράζουν.

Γλώσσα και γραφή

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να κατανοήσουν ότι η καλλιέργεια του γραπτού λόγου συνιστά το αποτέλεσμα που αναδύεται μέσα από τη συμμετοχή των μαθητών/-τριών σε μια συνεργασιακή διαδικασία διαπραγμάτευσης νοημάτων.
- Να κατανοήσουν ότι η παραγωγή κειμένου συνιστά μια δυναμική διαδικασία που αναδύεται μέσα από την ενεργό εμπλοκή των μαθητών και μαθητριών με διαδικασίες συλλογής, σύγκρισης, καταγραφής και αναθεώρησης του περιεχομένου και της γλωσσικής του διατύπωσης με στόχο να κρίνουν, να επικυρώσουν ή να αμφισβητήσουν θέσεις, απόψεις, ιδεολογία. Έμφαση δίδεται όχι μόνο στο τελικό προϊόν αλλά και στην ίδια τη διαδικασία.
- Να κατανοήσουν ότι η παραγωγή γραπτού λόγου δεν συνιστά μια μοναχική αλλά μια έντονα διαλογική και κοινωνική διαδικασία, μέσω της οποίας τα άτομα οργανώνουν τις γνώσεις τους, συνομιλούν με άλλα κείμενα και παρεμβαίνουν στην κοινωνική πραγματικότητα.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιτότητα

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατανοήσουν ότι κανένα θέμα δεν είναι ουδέτερο αλλά μπορεί να αξιοποιηθεί για να αναδειχθούν και να καλλιεργηθούν οι έννοιες του σεβασμού, της ισονομίας, της συλλογικότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης.
- Να αναπτύξουν στρατηγικές για τη δημοκρατική τους συμμετοχή σε διαδικασίες που αφορούν τη ζωή στη σχολική κοινότητα.
- Να κατανοήσουν ότι η μάθηση δεν είναι παθητική αλλά ενεργητική διαδικασία συμμετοχής σε μια κοινότητα.
- Να μάθουν να ασκούν κριτική σε πρακτικές που ενθαρρύνουν μια στάση περί γνώσης ως κτήματος λίγων, καθώς και σε πρακτικές που δεν αποδομούν τους παραδοσιακούς ρόλους του/της εκπαιδευτικού και των μαθητών/-τριών, που δεν διασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή μαθητών/-τριών σε ευκαιρίες μάθησης και σε μαθησιακές δραστηριότητες που δεν αξιοποιούν τη δημιουργικότητα των παιδιών, τη φαντασία τους, το γλωσσικό και πολιτισμικό τους κεφάλαιο.
- Να μάθουν να λειτουργούν ως πολίτες του κόσμου που είναι ευαισθητοποιημένοι/-ες σε θέματα του πλανήτη (οικολογικές καταστροφές, πόλεμοι, κ.λπ.).
- Να μάθουν να αρθρώνουν λόγο μέσω του οποίου να διεκδικούν μια δικαιότερη και πιο δημοκρατική κοινωνία.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι. – ικανότητες κλειδιά

Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να φτάσουν στο σημείο να αποδέχονται και να εκτιμούν τη γλώσσα, την κουλτούρα και την προσωπικότητα όλων των παιδιών και να ελέγχουν ή να αντιδρούν, μέσω του προφορικού και γραπτού λόγου, σε πρακτικές που δεν υιοθετούν παρόμοια στάση.
- Να φτάσουν στο σημείο να διαπραγματεύονται τις διαφορετικές γνώσεις τους με σεβασμό της προσωπικότητας των συνομιλητών/-τριών τους.
- Να αποκτήσουν την ικανότητα να συνεργάζονται για την υλοποίηση διαφόρων δραστηριοτήτων που έχουν νόημα γι' αυτούς/-ές.
- Να είναι σε θέση να κατανοούν και να αποδέχονται τα ποικίλα και διαφορετικά νοήματα που μεταφέρουν οι συμμαθητές/-τριές τους από τις τοπικές τους κοινότητες ως ισότιμα με εκείνα που προβάλλονται από την εξουσία.
- Να είναι σε θέση να πλοηγούν σε έντυπες και ηλεκτρονικές πηγές, να αναζητούν ποικίλες πληροφορίες για την κατανόηση εκτεταμένων γραπτών κειμένων που παράγονται όχι μόνο από τα Μ.Μ.Ε. και δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς (ειδήσεις, ρεπορτάζ, χρονογραφήματα, σχόλια, νόμοι, εγκύκλιοι, ανακοινώσεις, ειδοποιήσεις, προσφορές, αναλύσεις, οδηγίες κ.λπ.). αλλά και να σχολιάζουν τις ιδεολογίες που ενυπάρχουν σε γραπτά κείμενα που προέρχονται από τη λογοτεχνία (διηγήματα, μυθιστορήματα, κόμικς, θεατρικά έργα κ.λπ.) και τον επιστημονικό λόγο (εκλαϊκευμένα επιστημονικά άρθρα και βιβλία κ.λπ.).
- Να αποκτήσουν δεξιότητες παραγωγής λόγου σε τομείς της σύγχρονης τεχνολογίας (SMS, δικτυακό ημερολόγιο, Facebook, Chat, μάθηση μέσω διαδικτύου, χρήση Skype κ.λπ.) για την κατανόηση των διαφόρων νοημάτων και ιδεολογιών που κυριαρχούν σε διάφορες κοινότητες.
- Να είναι σε θέση να συλλέγουν και να αξιοποιούν γλωσσικά δεδομένα από πολλαπλές κοινότητες γλωσσικής πρακτικής στις οποίες μετέχουν οι ίδιοι/οι ίδιες (ενδοομάδες, ψηφιακές κοινότητες, όμιλοι, ομάδες του δημόσιου πεδίου κ.λπ.), δηλαδή να λειτουργούν ως ερευνητές και ερευνήτριες της γλωσσικής ποικιλότητας μέσα σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα χρήσης και να αποκτούν δυναμική πρόσβαση σε πρακτικές γραμματισμού εκτός σχολικής νόρμας.

2.2 Θεματικές Ενότητες

Το περιεχόμενο του μαθήματος της Νέας Ελληνικής δεν μπορεί να οριοθετηθεί στη βάση μιας αυστηρά προκαθορισμένης και γραμμικά οργανωμένης «ύλης» γραμματικών στοιχείων ή κειμενικών τύπων (αφήγηση, περιγραφή, αναφορά, διαδικασία κ.λπ.) για τους εξής λόγους: Πρώτον, όπως τονίστηκε παραπάνω, σημείο εκκίνησής μας είναι οι λειτουργίες που τα γραμματικά στοιχεία επιτελούν. Δεδομένου ότι μια γραμματική δομή (το ρήμα, λόγου χάρη) μπορεί να πραγματώνει ποικίλες λειτουργίες και μια λειτουργία (π.χ. στάση του/της συγγραφέα προς τις πληροφορίες που μεταδίδει) υλοποιείται μέσα από ποικίλα γραμματικά στοιχεία (επίθετα, επιρρήματα, εγκλίσεις ως δείκτες τροπικότητας κ.λπ.) που αναφέρονται με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικά κειμενικά είδη, δεν μπορεί να γίνει διαβάθμιση γραμματικών στοιχείων ανά τάξη ή βαθμίδα εκπαίδευσης. Μια τέτοια επιλογή θα παρέπεμπε σε μια μη λειτουργική προσέγγιση της γραμματικής, αποκομμένης από τις λειτουργίες της. Δεύτερον, τα κειμενικά είδη (μυθιστόρημα, αφίσα, προσκλήσεις, κατάλογοι, ταξιδιωτικοί οδηγοί κ.λπ.) μπορεί να εμπεριέχουν περισσότερους του ενός κειμενικούς τύπους (αφήγηση, περιγραφή, αναφορά, εξήγηση κ.λπ.). Ως αποτέλεσμα, είναι δύσκολη η ανεύρεση «καθαρών» κειμενικών ειδών και η διαβάθμισή τους ανά τάξη. Το περιεχόμενο επομένως απαρτίζεται από κείμενα, προφορικά, γραπτά και ψηφιακά, που διερευνούν θέματα τα οποία επιλέγονται από τη σχολική κοινότητα ως ενδιαφέροντα. Τα κείμενα αυτά προέρχονται από μια τεράστια ποικιλία πηγών, έντυπων, προφορικών και ηλεκτρονικών, και από ποικίλες κοινότητες, τοπικές κοινωνίες, ψηφιακές κ.λπ.

Για μεθοδολογικούς καθαρά λόγους, η έμφαση επικεντρώνεται σε δύο τομείς: α) στη διαπραγμάτευση κειμένων, προφορικών, γραπτών και ψηφιακών και β) στη διερεύνηση της δομής της νέας ελληνικής και των ποικιλιών της, σε σχέση πάντα με τις λειτουργίες που τα γλωσσικά στοιχεία πραγματώνουν. Τα κείμενα διακρίνονται σε χρηστικά και λογοτεχνικά. Στον τομέα των χρηστικών κειμένων μπορεί να περιληφθεί ένας μεγάλος αριθμός κειμένων για τη νέα ελληνική και την κυπριακή ποικιλία, όπως: αιτήσεις, προσκλήσεις, τιμολόγια ΑΗΚ, ΑΤΗΚ κ.λπ., ευχετήριες κάρτες, ειδήσεις από τις εφημερίδες και την τηλεόραση, προφορικές αφηγήσεις, υπομνήματα, αναφορές, νομοθετικά κείμενα, έντυπα προς συμπλήρωση, τρίπτυχα κοινωφελών οργανισμών, διαφημίσεις, πινακίδες, προφορικές μαγνητοφωνημένες συζητήσεις, κόμικς, θεατρικά έργα, συμβόλαια, οδηγίες χρήσης, επιστολές, βιογραφικά σημειώματα, διαλέξεις, αυτοπαρουσιάσεις, ετικέτες προϊόντων, σελίδες από το διαδίκτυο κ.λπ. Εξυπακούεται ότι η επεξεργασία και η παραγωγή χρηστικών κειμένων δεν νοείται αποκομμένη από τα περιβάλλοντα χρήσης τους και ότι έχει ως στόχο την αποδόμηση των πιθανών ρατσιστικών και σεξιστικών στερεοτύπων. Η αντιπαραβολική εξέταση κειμένων από τη νέα ελληνική και την κυπριακή ποικιλία έχει ως στόχο την εμπέδωση των δομικών και λεξιλογικών ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των δύο ποικιλιών και την κατανόηση του συσχετισμού της καθεμιάς με διαφορετικά περιβάλλοντα χρήσης, όπως και του επικοινωνιακού δυναμισμού της σχέσης αυτής.

Όσον αφορά τη διαθεματικότητα και τη σχέση της με τη γλωσσική διδασκαλία και τον κριτικό γραμματισμό: έχοντας ως σημείο εκκίνησης διάφορα θέματα και κοινωνικά ζητήματα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τη σχολική τάξη, η γλωσσική διδασκαλία και μάθηση συμπεριλαμβάνει και τους τρόπους που διαφορετικές γνωστικές περιοχές και αντικείμενα (π.χ. μαθηματικά, ιστορία, φυσική) διαπραγματεύονται τα θέματα αυτά. Στο θέμα «περιβάλλον», λόγου χάρη, τα παιδιά, μέσα από τη μελέτη των σχετικών κειμένων, που μπορεί να προτείνουν διαφορετικές αναπαραστάσεις του θέματος του περιβάλλοντος, κατανοούν πώς οι αναπαραστάσεις αυτές υλοποιούνται τόσο μέσα από διαφορετικές γλωσσικές επιλογές (κάποιες από τις οποίες μπορεί να προσεγγίζουν, λ.χ., τη γλώσσα στα σχολικά βιβλία των φυσικών επιστημών) όσο και μέσα από το συνδυασμό γλωσσικών κειμένων με εικονιστικά στοιχεία (πίνακες με αριθμούς, ποσοστά κ.λπ.).

Τα λογοτεχνικά κείμενα προέρχονται από κείμενα της σύγχρονης και παλαιότερης λογοτεχνίας, οι συγγραφείς τους ανήκουν και στα δύο φύλα και έχουν διττό σκοπό: α) την εξοικείωση με την ελληνική και την παγκόσμια λογοτεχνική παραγωγή, β) την καλλιέργεια κριτικής μεταγλωσσικής ενημερότητας ως προς τους τρόπους με τους οποίους τα λογοτεχνικά κείμενα πραγματεύονται ένα θέμα μέσα από

συγκεκριμένες γλωσσικές, δομικές και υφολογικές επιλογές που οδηγούν σε συγκεκριμένα αισθητικά αποτελέσματα, γ) την καλλιέργεια της ικανότητας κριτικής διερεύνησης των ιστορικών, ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών συνθηκών που οδηγούν σε διαφορετικές προσλήψεις του «νοήματος» των λογοτεχνικών κειμένων και σε διαφορετικές αποτιμήσεις της αξίας τους.

Τόσο η κατανόηση όσο και η παραγωγή κειμένων αντιμετωπίζονται ως κοινωνικές διαδικασίες, δηλαδή ως διαδικασίες διαλόγου των παιδιών με τα κείμενα. Ο διάλογος αυτός προσδιορίζει τόσο τις ατομικές αναγνωστικές και συγγραφικές πρακτικές που δομούνται στην τάξη όσο και τις αντίστοιχες ομαδικές πρακτικές. Με παρόμοιο τρόπο αντιμετωπίζεται και η γραφή. Κατά τις αλληλεπιδράσεις αυτές, το κείμενο αντιμετωπίζεται σε τέσσερα επίπεδα:

- ως πλαισιωμένη δομή (ως ενότητα που αποκτά νόημα ενταγμένη σε ένα επικοινωνιακό πλαίσιο, με την ευρύτερη έννοια της κοινότητας ή του θεσμού στον οποίο εντάσσεται και τον οποίο αναπαράγει)
- ως γλωσσική και νοηματική δομή (ως ενότητα με νοηματική συνέχεια που αναπαριστά ένα θέμα μέσα από διάφορα γλωσσικά στοιχεία (λεξιλογικές και γραμματικές επιλογές, μορφές κειμενικής οργάνωσης)
- ως κοινωνική πράξη (το κείμενο εκλαμβάνεται ως τρόπος διαπραγμάτευσης κοινωνικών σχέσεων, ως μέσο δόμησης ταυτοτήτων και ως ενδείκτης κυρίαρχων ή μη ιδεολογιών).
- ως αντικείμενο αξιολόγησης.

Το κάθε ένα από τα προτεινόμενα επίπεδα δηλώνει τις διαφορετικές (και σταδιακά πιο σύνθετες) στάσεις και διαδικασίες επεξεργασίας που μαθητές/-τριες και εκπαιδευτικοί υιοθετούν απέναντι σε ένα κείμενο. Το πρόγραμμα υποστηρίζει ότι και οι τέσσερις στάσεις συλλειτουργούν για να προσδιορίσουν την έννοια του κριτικού γραμματισμού μέσα από τις δραστηριότητες της ανάγνωσης και της γραφής.

Κάθε μια από τις τέσσερις αυτές στάσεις έναντι των κειμένων απαρτίζεται από επιμέρους δεξιότητες/στρατηγικές που παρουσιάζονται στη συνέχεια (και αναπτύσσονται λεπτομερώς στο παράρτημα).

Ειδικότερα, οι δεξιότητες που συγκροτούν την κατανόηση προφορικών και γραπτών κειμένων έχουν ως εξής:

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. Δεξιότητες που αφορούν τη σχέση του κειμένου με το στενό και ευρύτερο πλαίσιο επικοινωνίας του: Αναγνώριση της κειμενικής κοινότητας και του θεσμού που το κείμενο αναπαράγει ή αναδομεί, αναγνώριση του κειμενικού είδους που ο/η συγγραφέας χρησιμοποιεί, των διαφορετικών κειμενικών τύπων που ο συγγραφέας μπορεί να αναμειγνύει.
2. Δεξιότητες που αφορούν τη μελέτη του κειμένου ως γλωσσικής και νοηματικής δομής: Επεξεργασία του τρόπου που γραμματικά και λεξιλογικά στοιχεία παρουσιάζουν πρόσωπα, θέσεις, επιχειρήματα κ.λπ., επεξεργασία των πληροφοριών που δηλώνονται, επεξεργασία λεκτικών και μη λεκτικών ενδεικτών που παραπέμπουν στο συγκεκριμένο, κατανόηση των γλωσσικών στοιχείων για τη δόμηση ενός κειμένου με συνοχή και συνεκτικότητα, κατανόηση του τρόπου οργάνωσης πληροφοριών, κατανόηση του τρόπου με τον οποίο το γλωσσικό και εικονιστικό μέρος σε ένα πολυτροπικό κείμενο αλληλεπιδρούν για τη μετάδοση διαφορετικών νοημάτων ή την επικύρωση παρόμοιων πληροφοριών κ.λπ.
3. Δεξιότητες που αφορούν στο κείμενο ως κοινωνική πράξη: Ερμηνεία της λειτουργικότητας των υφολογικών, δομικών και άλλων επιλογών του κειμένου και της ρητορικής οργάνωσής του, διερεύνηση του τρόπου που ιδεολογικά μηνύματα δηλώνονται ή υπονοούνται μέσα από λεξιλογικές, μορφολογικές, συντακτικές και κειμενικές επιλογές, διερεύνηση των λεξιλογικών, μορφολογικών και συντακτικών επιλογών ή και τρόπων οργάνωσης πληροφοριών για τη δόμηση των πτυχών της πραγματικότητας που ο/η συγγραφέας επιθυμεί να αναδείξει.

4. Δεξιότητες που αφορούν το κείμενο ως αντικείμενο αξιολόγησης: Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του κειμένου σε σχέση με τους/τις αποδέκτες/-τριές του, αξιολόγηση των πολλαπλών προσλήψεων/ερμηνειών που τα άτομα συνεισφέρουν σε ένα κείμενο, αξιολόγηση της κοινωνικής, πολιτισμικής, ιδεολογικής λειτουργίας του κειμένου ή του κειμενικού είδους και των θεσμικών πλαισίων παραγωγής του, τόσο σε σχέση με συναφή κειμενικά είδη όσο και σε σχέση με πολλαπλές πιθανές κοινότητες αναγνωστριών/αναγνωστών. Επίσης, κριτικός αναστοχασμός και αξιολόγηση των διαδικασιών και στάσεων κατανόησης και ερμηνείας που διαμορφώθηκαν από την τάξη ως αναγνωστική/κειμενική/θεσμική κοινότητα.

Οι δεξιότητες σε κάθε ένα από τα τέσσερα προτεινόμενα επίπεδα δεν νοούνται αποκομμένες από εκείνες που συνθέτουν τα αμέσως προηγούμενα επίπεδα. Αντίθετα, οι δεξιότητες κάθε επιπέδου αξιοποιούνται ως στρατηγικές για την επιτέλεση των επόμενων. Με τον τρόπο αυτό, το προτεινόμενο μοντέλο συνθέτει τις δεξιότητες και τις στρατηγικές, προσδιορίζοντάς τες ως κοινωνικά αναδυόμενες, ως αναδυόμενες μέσα από τις στάσεις έναντι των κειμένων που παιδιά και εκπαιδευτικοί συνοικοδομούν. Παρόμοιες αρχές ισχύουν και για την παραγωγή προφορικών και γραπτών κειμένων, ως εξής:

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. Δεξιότητες που αφορούν τη σχέση του υπό διαμόρφωση κειμένου με το πλαίσιο επικοινωνίας του: Επιλογή τρόπων οργάνωσης του περιεχομένου ενός κειμένου και της γλωσσικής μορφής του ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση, το σκοπό της επικοινωνίας και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του πομπού και του/της αποδέκτη/-τριας.
2. Δεξιότητες που αφορούν το κείμενο ως γλωσσική και νοηματική δομή: Σχεδιασμός (άμεσα ή έμμεσα διαλογικός) του κειμένου, αποφάσεις σχετικά με την κειμενική δομή, την κατανομή γνωστών και νέων πληροφοριών, τους μηχανισμούς συνοχής και συνεκτικότητας, τα ρητορικά σχήματα, το λεξιλόγιο, το ύφος, τη γλωσσική ποικιλία που θα χρησιμοποιηθεί κ.λπ.
3. Δεξιότητες που αφορούν το κείμενο ως κοινωνική πράξη: Επιλογή, αξιολόγηση, κριτική αναθεώρηση της λειτουργικότητας των υφολογικών, δομικών και άλλων επιλογών κατά τη διαδικασία της παραγωγής του κειμένου, της ρητορικής οργάνωσής του, των ταυτοτήτων που δηλώνονται ή υπονοούνται μέσα από συγκεκριμένες λεξιλογικές, συντακτικές και κειμενικές επιλογές κ.λπ.
4. Δεξιότητες που αφορούν το κείμενο ως αντικείμενο αξιολόγησης: Αξιολόγηση του υπό παραγωγή κειμένου σε σχέση με τις προδιαγραφές που θέτει το στενό πλαίσιο επικοινωνίας ή σε σχέση με τις πρακτικές της κοινότητας μέσα στην οποία θα λειτουργήσει, την πρόσληψή του από διαφορετικούς/-ές ακροατές/-τριες και αναγνώστες/-τριες, τις κοινωνικές σχέσεις και ταυτότητες που επιδιώκει να αναδείξει. Επίσης, κριτικός αναστοχασμός και αξιολόγηση των διαδικασιών παραγωγής κειμένων που διαμορφώθηκαν από την τάξη ως αναγνωστική/κειμενική/θεσμική κοινότητα.

- Οι δεξιότητες για τη βαθμίδα αυτή ακολουθούν πιστά τη γενική φιλοσοφία του προγράμματος, στόχος του οποίου είναι ο κριτικός γραμματισμός. Επομένως, η διδασκαλία και η εκμάθηση στην ηλικιακή αυτή ομάδα δεν αποκλίνει από τους γενικότερους στόχους, παρά την ιδιοτυπία της (εκμάθηση γραφής και ανάγνωσης).
- Οι έννοιες αναδυόμενος και αναπτυσσόμενος γραμματισμός αποτελούν ένα συνεχές· έτσι το πρόγραμμα σπουδών δεν προβλέπει καμία ηλικιακή, χρονολογική και εξελικτική διάκριση μεταξύ των δύο. Εξυπακούεται ωστόσο ότι σημείο αφετηρίας είναι ο αναδυόμενος γραμματισμός.
- Στο πλαίσιο του αναδυόμενου γραμματισμού οι δεξιότητες που καλλιεργούνται και αξιολογούνται είναι η φωνολογική ενημερότητα και η σχέση της με τις γραφοφωνηματικές αντιστοιχίες, η μορφολογική και η συντακτική ενημερότητα, ο τρόπος που αντικατοπτρίζονται και κωδικοποιούνται στη γραφή και οι τρόποι με τους οποίους στηρίζουν την ανάγνωση.
- Εξυπακούεται ότι αυτές οι δεξιότητες δεν καλλιεργούνται αποκομμένες η μία από την άλλη και ούτε αποκομμένες από την κριτική προσέγγιση των κειμενικών ειδών. Αντίθετα, η κριτική επεξεργασία των κειμένων, της δομής, της οργάνωσης και του περιεχομένου τους στηρίζει με ουσιαστικό τρόπο την καλλιέργεια της γραφοφωνηματικής, μορφολογικής και συντακτικής δεξιότητας (και αντίστροφα).
- Τα παραπάνω συνεπάγονται μια πιο σφαιρική και δομημένη προσέγγιση στην οποία οι εμφάσεις στη μορφολογική, φωνολογική και συντακτική ενημερότητα αλληλεξαρτώνται και συνυπάρχουν με την επεξεργασία των κειμένων.
- Είναι αυτονόητο ότι αξιοποιείται κριτικά η γλωσσική ποικιλότητα (διάλεκτος) στην εκμάθηση της πρώτης ανάγνωσης και γραφής, τόσο γιατί αυτό προκύπτει ως λογική ανάγκη από τη γενική φιλοσοφία του προγράμματος, όσο και γιατί είναι παιδαγωγικά αποτελεσματικότερη όσον αφορά την καλλιέργεια της φωνολογικής και μορφοσυντακτικής ενημερότητας.
- Το πρόγραμμα σπουδών δίνει έμφαση στην καλλιέργεια δεξιοτήτων και στρατηγικών για την παραγωγή και επεξεργασία κειμένων, προφορικών, γραπτών και πολυτροπικών. Οι στρατηγικές αυτές δεν διαφοροποιούνται τόσο πολύ με βάση την τάξη όσο με βάση τα είδη των κειμένων που μπορούν να αξιοποιηθούν – από απλά σε σύνθετα ή μεικτά κειμενικά είδη (με τη συνθετότητα να προσδιορίζεται με βάση τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών και τη γλωσσική μορφή των κειμένων). Για το λόγο αυτό, γενικές κατηγοριοποιήσεις στρατηγικών και δεξιοτήτων προτείνονται με βάση τρεις ομάδες, Προδημοτική και Α΄ Δημοτικού, Β΄-ΣΤ΄ Δημοτικού και Γυμνάσιο-Λύκειο.

Α. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (Ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (Ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ • συνειδητοποιούν τη στενή αλληλεξάρτηση παισιού και κειμένου για την κατανόηση νοημάτων και κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των συνομιλητών/-τριών • συνειδητοποιούν τη δυναμική φύση της ακρόασης: ότι η ακρόαση γίνεται με διαφορετικούς κάθε φορά σκοπούς • εξοικειώνονται με την ποικιλία των σκοπών της ακρόασης (π.χ. ακρόαση για πρόσκτηση πληροφοριών, επίλυση προβλήματος, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.) • διευρύνουν τη γνώσης τους για τα επικοινωνιακά πλαίσια όπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα κείμενα με τα οποία τα παιδιά είναι εξοικειωμένα ή όχι • αναγνωρίζουν τις παραμέτρους που συγκροτούν το πλαίσιο επικοινωνίας (σχέση των συνομιλητών/-τριών, θέμα, σκοπός κ.λπ.) και επηρεάζουν τη γλωσσική χρήση • αξιοποιούν το πλαίσιο επικοινωνίας για τη διατύπωση προκαταρκτικών υποθέσεων για το θέμα και το στόχο του υπό ακρόαση κειμένου • αξιοποιούν τα αρχικά γλωσσικά στοιχεία (κωδικοποιημένες φράσεις έναρξης παραμυθιών και ιστοριών, λόγου χάρη) που προσλαμβάνουν ως ακροατές/-τριες για την επιβεβαίωση των αρχικών υποθέσεων που έχουν διατυπώσει για το υπό ακρόαση επικοινωνιακό γεγονός • αναπτύσσουν την ικανότητα διατύπωσης προκαταρκτικών υποθέσεων σχετικά με τις κοινωνικές σχέσεις των συνομιλητών/-τριών στο υπό ακρόαση επικοινωνιακό γεγονός (αν είναι φίλοι, γνωστοί, αν συνομιλούν για πρώτη φορά, για ένα θέμα που γνωρίζουν ή όχι) ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ • κατανοούν το ρόλο τους ως ακροατών/-τριών • αναπτύσσουν την ικανότητα να διατυπώνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για το είδος των πληροφοριών που δεν κατανοούν, ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του • κατανοούν το ρόλο που επιτελεί η υιοθέτηση από το/-τη συνομιλητή/-τρια της κατάλληλης «γλώσσας σώματος» για τη μετάδοση μηνυμάτων • αξιοποιούν τα παραγλωσσικά και γλωσσικά μέσα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να λειτουργήσουν ως ενεργοί ακροατές/-τριες	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη, όπως: • βιωματικές αναδιηγήσεις • προφορικές αφηγήσεις προς οικείους • καθημερινοί διάλογοι ή/και συζητήσεις μεταξύ οικείων και μη προσώπων, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό κ.ο.κ.) • απλοί διάλογοι μεταξύ αγνώστων με συγκεκριμένο στόχο (π.χ. οδηγίες/προσανατολισμός, προφορική πρόσκληση, κανόνες παιχνιδιού κ.λπ.) • κειμενικά είδη του τηλεοπτικού και ραδιοφωνικού λόγου (π.χ. διαφημίσεις, παιδικές εκπομπές, συνταγές κ.λπ.) • προφορικά παραμύθια • ποιήματα, τραγούδια, αινίγματα • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο/μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές (βλ. και παραπάνω), • πολυτροπικά παραμύθια, ηλεκτρονικά παιχνίδια, πολυαισθητηριακά παιχνίδια	• «παιχνίδια αναγνώρισης του διαφορετικού τρόπου που επικοινωνιακές παράμετροι (σχέση συνομιλητών/-τριών, γνώση του σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) επηρεάζουν το κείμενο που παράγει ο ίδιος ομιλητής ή ομιλήτρια που απευθύνεται σε διαφορετικούς αποδέκτες ή που παράγουν διαφορετικοί ομιλητές/-τριες • παιχνίδια ακρόασης κειμένου χωρίς υποστηρικτικό υλικό (π.χ. διαφήμιση) και ακρόαση του ίδιου κειμένου παισιωμένου από οπτικό υλικό (εικόνα, μαγνητοσκοπημένο υλικό) • «παιγνιώδεις δραστηριότητες» ανακάλυψης βασικών εξωγλωσσικών πληροφοριών, π.χ. «ακούω-κάνω υποθέσεις-σκέφτομαι τρόπους διερεύνησης-ανακαλύπτω διαφορές» • προκαταρκτική διερεύνηση της πολυτροπικότητας ως τρόπου κωδικοποίησης διαφορετικών πληροφοριών

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ

- συνειδητοποιούν την κειμενική διάσταση του προφορικού λόγου, δηλαδή ότι ο προφορικός λόγος δεν συνιστά ένα σύνολο αποσπασματικών λέξεων αλλά ένα κείμενο με νόημα που δημιουργείται μέσα από τη συνεργασία ομιλητών/-τριών και ακροατών/-τριών
- επισημαίνουν τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία (όπως είναι ο επιτονισμός και το ύψος της φωνής, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις του σώματος κ.ά.) για τη μετάδοση πληροφοριών
- κάνουν συσχετίσεις με την εμπειρία και την τοπική κοινότητά τους για την κατανόηση των πληροφοριών του κειμένου
- αξιοποιούν διακειμενικές συνδέσεις (συσχετίσεις με προϋπάρχουσα γνώση άλλων κειμένων/κειμενικών ειδών) για την κατανόηση των πληροφοριών και της λειτουργίας του κειμένου
- εντοπίζουν και κατανοούν το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί ο ομιλητής/η ομιλήτρια για να αναπτύξει ένα θέμα ή για να δηλώσει την εναλλαγή από θέμα σε θέμα
- αναγνωρίζουν και αξιοποιούν τα ποικίλα λεξιλογικά και γραμματικά στοιχεία που χρησιμοποιεί ο ομιλητής ή η ομιλήτρια για να δηλώσει τις σχέσεις μεταξύ των πληροφοριών του κειμένου (χρονική ακολουθία, αιτιακή σχέση κ.λπ.)
- αναγνωρίζουν το ρόλο που οι νοηματικές ασυνέχειες (απότομες αλλαγές σε πρόσωπα, χρόνο, θέματα) παίζουν στη μείωση της νοηματικής συνεκτικότητας ενός κειμένου
- διευρύνουν τη γνώση τους για ποικίλες γλωσσικές λειτουργίες του προφορικού λόγου (πρόσκληση, παράκληση, διαταγή, κ.λπ.)
- διευρύνουν τη γνώση τους για τη διαλεκτική/υφολογική ποικιλία στον προφορικό λόγο

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

- αναπτύσσουν την ικανότητα να συνεργάζονται και να συνομιλούν με συνομιλητές/-τριες που διαθέτουν διαφορετικό βαθμό γνώσης του θέματος από τους ίδιους/-ες
- καλλιεργούν στρατηγικές για να πάρουν το λόγο και να διατυπώσουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για πληροφορίες που δεν έχουν κατανοήσει
- χρησιμοποιούν στρατηγικές για να δηλώσουν τη συμφωνία ή την αντίθεσή τους με τον/την ακροατή/-τρια, σεβόμενοι/-ες τις θέσεις του/της

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συνεργατικές δραστηριότητες όπου τα παιδιά (τα μέλη μιας ομάδας) ασκούνται (μέσα από την ακρόαση κειμένων που παρήγαγαν άτομα διαφορετικών ομάδων) στη διατύπωση υποθέσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα των υπό ακρόαση κειμένων
- υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα και τα μηνύματα/νοήματα των κειμένων
- παιχνίδια διερεύνησης με στόχο τη διάκριση της ποιότητας πληροφοριών, τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε φανταστικές και πραγματικές
- χρήση παντομίμας, δραματοποιήσεων, υποδύσεις ρόλων κ.λπ., για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων
- αφαίρεση παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά
- συζητήσεις στο πλαίσιο ομάδων αλλά και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού πάνω σε προφορικά κείμενα που χαρακτηρίζονται από το διαφορετικό βαθμό με τον οποίο κάποιες πληροφορίες που αφορούν σε ένα θέμα παρουσιάζονται ως γνωστές και δεν κωδικοποιούνται και ως νέες (π.χ. σύγκριση των παραλλαγών ενός παραμυθιού που κωδικοποιούν αρκετά στοιχεία για ένα θέμα σε αντίθεση με παραλλαγές ή άλλα κείμενα [βίντεο] που αφήνουν υπονοούμενες κάποιες πληροφορίες)
- αφαίρεση λεπτομερειών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά
- αντιπαραβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων
- σχολιασμός δύο ή περισσότερων προφορικών μηνυμάτων που διαφέρουν στον τρόπο παρουσίασης πληροφοριών (παραλλαγών ενός παραμυθιού που διαφέρουν ως προς την πλοκή τους)
- αντιπαραβολή/σύγκριση των πληροφοριών που εμπεριέχονται σε μονοτροπικά εν αντιθέσει με πολυτροπικά προφορικά κείμενα

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- κάνουν προκαταρκτικές σκέψεις σχετικά με τις κοινωνικές λειτουργίες των υπό επεξεργασία ειδών του προφορικού λόγου
- σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης/μετάδοσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς ο τρόπος που παρουσιάζονται οι πληροφορίες σε μια προφορική ανακοίνωση παραπέμπει σε εγκυρότητα, αξιοπιστία κ.λπ.)
- σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις της διαφοροποιημένης, ανάλογα με το είδος του προφορικού λόγου, συμμετοχής του/της αποδέκτη/-τριας (σχέσεις εξουσίας, αυθεντίας, ισοτιμίας κ.λπ.)
- σχολιάζουν το υφολογικό αποτέλεσμα της χρήσης στοιχείων της διαλέκτου ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας
- αναγνωρίζουν τη σημειολογική λειτουργία της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και τα αποτελέσματά της ανάλογα με τον/την αποδέκτη/-τρια
- αναγνωρίζουν την προθετικότητα του/της ομιλήτριας
- διακρίνουν την οπτική γωνία «θέασης του κόσμου», που υιοθετεί ο/η ομιλήτρια (πώς παρουσιάζονται οι πληροφορίες σε μια προφορική διαφήμιση, οι κύριοι χαρακτήρες, οι δευτερευόντες, η χρονική και αιτιακή ακολουθία των γεγονότων σε ένα προφορικό παραμύθι κ.λπ.)
- διαμορφώνουν προσωπικές θέσεις/απόψεις έναντι των νοημάτων/μηνυμάτων και της μορφής των κειμένων

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- αντιπαραβολή/σύγκριση διαφορετικών, συγκρίσιμων μεταξύ τους, πληροφοριών που μεταδίδονται από τον/την ίδιο/-α πομπό/πηγή αλλά σε διαφορετικούς αποδέκτες (παιδιά νηπιαγωγείου – παιδιά των πρώτων τάξεων του δημοτικού)
- αντιπαραβολή/σύγκριση διαφορετικών, συγκρίσιμων μεταξύ τους, πληροφοριών που μεταδίδονται από τον/την ίδιο/-α πομπό/πηγή αλλά με αποδοχή ή μη των διακοπών εκ μέρους του αποδέκτη, με ενσωμάτωση ή μη διαλόγου
- αντιπαραβολή κειμένων που ενδιαφέρουν στο ίδιο θέμα αλλά το παρουσιάζουν μέσα από διαφορετικές οπτικές (παραμύθι και κινούμενα σχέδια, θεατρικό έργο)
- διεξαγωγή συζητήσεων στο πλαίσιο ομάδων και σύγκριση των απόψεων των ομάδων για καταγραφή και παρουσίαση των σκέψεων, διαθέσεων, προθέσεων, κρίσεων, συναισθημάτων των μαθητών/-τριών απέναντι στο προφορικό κείμενο
- αιτιολόγηση προσωπικών θέσεων / απόψεων («συμφωνώ γιατί...», «διαφωνώ γιατί...» κ.λπ.)

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των υπό ακρόαση κειμένων βάσει κάποιων απλών κριτηρίων (νοηματικής συνέχειας, ύφους/διαλεκτικής ποικιλίας, αναγνώρισης του κοινωνικού ρόλου του/της αποδέκτη/-τριας κ.λπ.)
- κάνουν προκαταρκτικές διαπιστώσεις σχετικά με τα προφορικά κειμενικά είδη ως κοινωνικές/πολιτισμικές πρακτικές
- επιχειρούν προκαταρκτικές διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών
- επιχειρούν προκαταρκτικές αξιολογήσεις της πρόσληψης του προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την πρόσληψη του προφορικού λόγου εκτός τάξης

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας στον προφορικό λόγο
- συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο και τη μορφή των υπό ακρόαση κειμένων
- συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία του προφορικού λόγου που παράγεται εκτός τάξης και της πρόσληψής του

Β. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ - διευρύνουν τη γνώση τους για τα επικοινωνιακά πλαίσια όπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα προφορικά κείμενα - διευρύνουν τη γνώση τους σχετικά με την ποικιλία των σκοπών των προφορικών κειμένων (π.χ. ακρόαση για πρόσκτηση πληροφοριών, επίλυση προβλήματος, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.) - επιλέγουν τις παραμέτρους του πλαισίου επικοινωνίας των υπό παραγωγή προφορικών κειμένων (σχέση των συνομιλητών/-τριών, θέμα, σκοπός κ.λπ.) - παίρνουν προκαταρκτικές αποφάσεις σχετικά με το περιεχόμενο και την οργάνωσή του και τη μορφή της γλώσσας ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ - κατανοούν το ρόλο τους ως συνομιλητών/συνομιλητριών – να διατυπώνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για το είδος των πληροφοριών που δεν κατανοούν, να διακόπτουν, να παρεμβαίνουν, να διαφωνούν– ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του - κατανοούν το ρόλο που επιτελεί η υιοθέτηση της κατάλληλης «γλώσσας σώματος» για τη μετάδοση μηνυμάτων - εντοπίζουν τα παραγλωσσικά και γλωσσικά μέσα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν, ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	«παιχνίδια επιλογών» όσον αφορά ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός ή περισσότερων προφορικών κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες/-τριες και παράγονται σε διαφορετικά πλαίσια - αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. οδηγίων προσανατολισμού, με ή χωρίς την παρουσία παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ/ΚΕΙΜΕΝΟΥ - προσεγγίζουν την παραγωγή προφορικών κειμένων όχι ως ένα σύνολο μεμονωμένων προτάσεων αλλά ως μια νοηματική ενότητα που απευθύνεται σε έναν/μία αποδέκτη/-τρια - διευρύνουν τη γνώση τους για τα κειμενικά σχήματα με τα οποία μπορούν να παρουσιαστούν οι πληροφορίες (αφηγήσεις, περιγραφές, απαρίθμηση στοιχείων κ.λπ.) - λαμβάνουν αποφάσεις σε σχέση με τα παραγλωσσικά, τα εξωγλωσσικά ή/και τα πολυτροπικά στοιχεία που μπορεί να στηρίξουν τις πληροφορίες που μεταδίδουν ανάλογα με το κειμενικό είδος ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ - επικοινωνούν με οικείους και μη οικείους συνομιλητές/-τριες που διαφέρουν ως προς το βαθμό γνώσης τους για το υπό συζήτηση θέμα	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	- αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. οδηγίων προσανατολισμού, με ή χωρίς την παρουσία παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων - αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. διαφημίσεων, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων - συγκέντρωση και παρουσίαση πληροφοριών ανάλογα με την προηγούμενη γνώση και τις προσδοκίες του αποδέκτη - σύγκριση κειμένων στα οποία οι σχέσεις μεταξύ των πληροφοριών (χρο-

• συμμετέχουν σε συζητήσεις με πολλούς/-ές αποδέκτες/-τριες για θέματα των ενδιαφερόντων τους • εφαρμόζουν βασικούς μηχανισμούς στους οποίους στηρίζεται μια συνομιλία (εναλλαγή συνομιλητών/-τριών, τήρηση θέματος κ.λπ.) • κατανοούν την απομάκρυνση από το υπό συζήτηση θέμα και είναι σε θέση να επαναφέρουν τη συζήτηση στο βασικό θέμα μετά από παρεκκλίσεις • συνεργάζονται για τη δόμηση μιας δραστηριότητας λόγου • κατανοούν το ρόλο των σημάτων (έκφραση απορίας, ερωτήσεις κ.λπ.) που παρέχουν οι συνομιλητές/-τριες κατά τη διάρκεια του επικοινωνιακού γεγονότος και τα αξιοποιούν για την παραγωγή ενός κατανοητού κειμένου • διευρύνουν την ικανότητά τους να μεταβαίνουν από τη συνεργασιακή παραγωγή κειμένων στην αυτόνομη παραγωγή τους		νικές, αιτιακές, κ.λπ.) δηλώνονται με επιτονισμό ή με γλωσσικά στοιχεία • πειραματισμός με τη χρήση τεχνικών προσέγκυσης της προσοχής του ακροατηρίου (οι οποίες μπορεί να σχετίζονται με τη ροή ή/και τις παύσεις του λόγου, με τον επιτονισμό, το ρυθμό, την ένταση της φωνής, τις εκφράσεις προσώπου, τις χειρονομίες, τις στάσεις, τις κινήσεις του σώματος, την αξιοποίηση της πολυτροπικότητας, τη χρήση των νέων τεχνολογιών κ.ο.κ.) • συμμετοχή σε οργανωμένες δραστηριότητες όπου τα παιδιά καλούνται να αφηγηθούν ιστορίες στους συμμαθητές/-τριές τους • παιχνίδια ρόλων όπου οι μαθητές/-τριες λειτουργούν ως βοηθητική σκαλωσιά σε μια συμμαθήτρια/έναν συμμαθητή τους, βοηθώντας τον/την να παραγάγει ένα κείμενο • παιχνίδια ρόλων όπου οι μαθητές/-τριες μαθαίνουν να αξιοποιούν το βοηθητικό ιστό που ένα άλλο άτομο παρέχει σ' αυτούς και αυτές για να δομήσουν ένα κείμενο κατανοητό
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • εντοπίζουν τις κοινωνικές λειτουργίες των υπό παραγωγή ειδών του προφορικού λόγου • λαμβάνουν υπόψη τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης/μετάδοσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος στην παραγωγή προφορικών κειμένων • αξιοποιούν τις κοινωνικές προεκτάσεις της διαφοροποιημένης, ανάλογα με το είδος του προφορικού λόγου, συμμετοχής του αποδέκτη (σχέσεις εξουσίας, αυθεντίας, ισοτιμίας κ.λπ.) • αξιοποιούν τα υφολογικά αποτελέσματα της χρήσης στοιχείων της διαλέκτου ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας • αξιοποιούν τη σημειολογική λειτουργία της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα • δηλώνεται ρητά ή υπόρρητα η προθετικότητα του/της ομιλήτριας	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• παιχνίδια μετασχηματισμού του κειμενικού είδους του προφορικού λόγου ανάλογα με τον αποδέκτη, το σκοπό, το θέμα, την οπτική γωνία • παιχνίδια μετασχηματισμού του κειμενικού είδους από μονολογικό σε διαλογικό και από μονοτροπικό σε πολυτροπικό • παιχνίδια μετασχηματισμού του ύφους/της γλωσσικής ποικιλίας • αξιολόγηση των παραπάνω μετασχηματισμών σε σχέση με τις κοινωνικές πράξεις που επιτελούν (κατασκευή ταυτότητας, οπτική γωνία κ.λπ.).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των παραχθέντων προφορικών κειμένων βάσει κάποιων απλών κριτηρίων (νοηματικής συνέχειας, ύφους/διαλεκτικής ποικιλίας, αναγνώρισης του κοινωνικού ρόλου του/της αποδέκτη/-τριας κ.λπ.) • επιχειρούν προκαταρκτικές διαπιστώσεις σχετικά με τα προφορικά κειμενικά είδη ως κοινωνικές/πολιτισμικές πρακτικές • επιχειρούν προκαταρκτικές διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών • επιχειρούν προκαταρκτικές αξιολογήσεις της παραγωγής προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την παραγωγή προφορικού λόγου εκτός τάξης	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• εμπλοκή σε δραστηριότητες ετεροαξιολόγησης προφορικών κειμένων σύμφωνα με το πλαίσιο παραγωγής τους • σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένου/ων που παρουσιάζονται ως προς το βαθμό που είναι κατανοητά στους αποδέκτες τους • συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας στον προφορικό λόγο • συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο και τη μορφή των παραχθέντων κειμένων • συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία προφορικού λόγου που παράγεται εντός και εκτός τάξης

Γ. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • αναγνωρίζουν ότι ο γραπτός λόγος είναι φορέας μηνυμάτων που πραγματώνονται με τη μορφή κειμένων • διευρύνουν και επαναπροσδιορίζουν την προϋπάρχουσα γνώση τους για τις λειτουργίες που επιτελεί ο γραπτός λόγος • κατανοούν ότι η ανάγνωση έχει ποικίλους σκοπούς (π.χ. ανάγνωση για πρόσκτηση πληροφοριών, επισήμανση βασικών πληροφοριών ή λεπτομερειών, επίλυση προβλήματος, απόλαυση του λόγου, κ.ο.κ.) • κατακτούν στρατηγικές αναγνώρισης των παραμέτρων που συγκροτούν το πλαίσιο του κειμένου/-ων (εντοπισμός της σχέσης των συνομιλητών/-τριών, του σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) • διατυπώνουν προκαταρκτικές υποθέσεις-προβλέψεις (με βάση το πλαίσιο επικοινωνίας) για το υπό ανάγνωση κείμενο • κατακτούν τις πρώτες συσχετίσεις μεταξύ του επικοινωνιακού πλαισίου και των διαφορετικών σημειωτικών μέσων που μπορούν να αξιοποιηθούν (παραγωγή μονοτροπικών ή πολυτροπικών κειμένων)	Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη όπως: • αφίσες • λεζάντες • πινακίδες • σήματα • σημειώματα • προσκλήσεις • κατάλογοι • κανόνες παιχνιδιού • μικρές ιστορίες • ηλεκτρονικά μηνύματα • ευχετήριες κάρτες • πολυτροπικά κείμενα που συνδυάζουν εικόνα με γραπτό λόγο (πολυτροπικά παραμύθια, ηλεκτρονικά παιχνίδια κ.λπ.)	• «παιχνίδια επιλογών» όσον αφορά ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός ή περισσοτέρων προφορικών κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες/-τριες και παράγονται σε διαφορετικά πλαίσια • αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. οδηγιών προσανατολισμού, με ή χωρίς την παρουσία παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων -συζητήσεις στο πλαίσιο ομάδων αλλά και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού και συγκριτική αντιπαραβολή γραπτών κειμένων που χαρακτηρίζονται από διαφορετικό βαθμό αξιοποίησης της πολυτροπικότητας (για διάκριση του γραπτού λόγου από τα υπόλοιπα στοιχεία) • σύγκριση κειμένων διαφορετικής μορφής/κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης πάνω σε ένα θέμα (δηλαδή κείμενα που κωδικοποιούν αρκετά στοιχεία για ένα θέμα σε αντίθεση με κείμενα [π.χ. «ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΚΥΛΟΣ»] που αφήνουν υπονοούμενες κάποιες πληροφορίες)

• προσεγγίζουν τα γλωσσικά και οπτικά στοιχεία ενός πολυτροπικού κειμένου ως φορείς νοημάτων		• παιχνίδια αναγνώρισης του διαφορετικού τρόπου που επικοινωνιακές παράμετροι κειμένων (σχέση συνομιλητών/-τριών, γνώση του σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) επηρεάζουν τον τρόπο και το βαθμό κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης με τη μορφή κειμένου • συζητήσεις σε σχέση με τις προσδοκίες που διαμορφώνονται με βάση το πλαίσιο επικοινωνίας για το είδος του κειμένου, της λειτουργίας και του ύφους του κειμένου (φιλικό, επίσημο, πρότυπη γλώσσα/διάλεκτος κ.λπ.) • προκαταρκτική διερεύνηση του είδους της πολυτροπικότητας που το πλαίσιο απαιτεί
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • κατακτούν το μηχανισμό ανάγνωσης • γραφοφωνηματικές αντιστοιχίες • φθόγγοι και φωνήματα της κοινής νέας ελληνικής και της κυπριακής (διπλά, δασέα και προστριβή σύμφωνα, τελικό -ν, και οι εναλλακτικοί τρόποι γραφής τους, π.χ. τάβλι και ττάβλι, έχει και έσει/έσει, και, τζιαι και τζιαι, χωριά και χωρκά) • συλλαβισμός, επιτρεπτοί και μη επιτρεπτοί συνδυασμοί συμφώνων στην κοινή νέα ελληνική και την κυπριακή (π.χ. ρτ στην αρχή λέξεων όπως να 'ρτω στην κυπριακή) • τονισμός και η διαφοροποιητική αξία του τόνου για το νόημα της λέξης • διαισθητική-εμπειρική ανάλυση σε μορφήματα και σε συντακτικές φράσεις, με σκοπό τη διευκόλυνση της ανάγνωσης και της πρωτοεπίπεδης κατανόησης • τήρηση βασικών σημείων στίξης όπως η τελεία, το κόμμα, το ερωτηματικό κατά την ανάγνωση • ανάγνωση μικρών κειμένων • αναγνωρίζουν διαισθητικά τις μορφολογικές καταλήξεις των λέξεων (ενικός και πληθυντικός ουσιαστικών, καταλήξεις ρημάτων, ουσιαστικών και επιθέτων) και τη λειτουργική τους διάσταση (π.χ. πληθυντικός ως δείκτης ευγένειας ή επισιμότητας/κοινωνικής απόστασης, νόημα του χρόνου του ρήματος σε φανταστικές και μη φανταστικές αφηγήσεις κ.λπ.) • αναγνωρίζουν διαισθητικά και αδρομερώς βασικές συντακτικές κατηγορίες (ρήμα, υποκείμενο, αντικείμενο) με βάση το σημασιολογικό τους ρόλο (δράστης, δράση, αντικεί-	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• αντιστοίχιση λέξης-εικόνας, εντοπισμός λέξεων σε διαφορετικά περιβάλλοντα, χρήση γλωσσικών χαρτών • εντοπισμός και βασική επεξεργασία των λέξεων-κλειδιών που περιέχουν το υπό έμφαση γράμμα ή δίγραφο • αναγνώριση του υπό έμφαση γράμματος σε ποικίλα περιβάλλοντα • εντοπισμός του υπό έμφαση γράμματος με ποικίλους τρόπους (π.χ. υπογράμμιση, χρωμάτισμα, κιναισθητικές δραστηριότητες) και με παιγνιώδη μορφή • ανάγνωση μονοσύλλαβων και δισύλλαβων λέξεων που προκύπτουν από το συνδυασμό διδαχθέντων γραμμάτων • ανάγνωση ψευδολέξεων που περιέχουν τα διδαχθέντα γράμματα • αναγραμματισμοί και ανασυλλαβισμοί • παιχνίδια αντικατάστασης φωνημάτων με σκοπό την αναγνώριση της διαφοροποιητικής τους αξίας • παιχνίδια παρηχήσεων • παιχνίδια με μορφήματα: σπάσιμο λέξης σε μορφήματα, τοποθέτηση μορφημάτων σε ακατάλληλες θέσεις, ρίμες με μορφήματα • παιχνίδια αλλαγής της σειράς των λέξεων

μενο της δράσης), και τη λειτουργική τους διάσταση (π.χ. ρήματα σε κείμενα αφηγηματικού τύπου, ουσιαστικά σε πινακίδες κ.λπ.) • κατακτούν βασικό λεξιλόγιο σε σχέση με το κειμενικό είδος: • διακρίνουν συχνόχρηστες λέξεις με τις οποίες είναι εξοικειωμένοι/-ες μέσα από τον περιβάλλοντα γραπτό τους λόγο και εξοικειώνονται με τη χρήση τους σε διαφορετικά περιβάλλοντα • διευρύνουν το θεματικό λεξιλόγιο • κάνουν προκαταρκτικές διακρίσεις του λεξιλογίου σε επίσημο, ανεπίσημο, τεχνικό, οικείο • κάνουν προκαταρκτικές συγκρίσεις λέξεων της κοινής νεοελληνικής με αντίστοιχες λέξεις της διαλέκτου ως προς το νόημα και τις κοινωνικές τους συνυποδηλώσεις • αναγνωρίζουν μορφές κειμενικής οργάνωσης: • εντοπίζουν τύπους πληροφοριών και μορφές οργάνωσης πληροφοριών ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. συνοπτικές και ακριβείς πληροφορίες σε έναν κατάλογο ή σε μια αγγελία και σε συγκεκριμένη διάταξη, αλλά φανταστικές και μη συνοπτικές πληροφορίες σε ένα παραμύθι). • εντοπίζουν βασικά κειμενικά σχήματα (δράστες, χρονικές σχέσεις, σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος, κατάλογοι, παραθέσεις στοιχείων κ.λπ., ανάλογα με το κειμενικό είδος) • εντοπίζουν πληροφορίες που υπονοούνται • στα πολυτροπικά κείμενα, εντοπίζουν το ρόλο της εικόνας και του ήχου στην κατασκευή του νοήματος και της νοηματικής αλληλουχίας του κειμένου • αναγνωρίζουν γλωσσικές λειτουργίες, επιμέρους για και συνολικά για το κείμενο (π.χ. επιμέρους περιγραφικές λειτουργίες σε μια πρόσκληση και πώς αυτές γίνονται συνολικά κατευθυντική)		• σύγκριση ίδιου κειμένου με και χωρίς σημεία στίξης • ερμηνεία άγνωστων λέξεων με βάση το γλωσσικό/εξωγλωσσικό συγκείμενό τους • οικογένειες λέξεων και γλωσσικοί χάρτες • διατύπωση υποθέσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα των υπό ανάγνωση κειμένων • συμμετοχή σε συζητήσεις και υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων σε σχέση με τις προσδοκίες που δημιουργεί ο τίτλος ενός κειμένου για το θέμα και τα μηνύματα/νοήματά του • παιχνίδια-συγκρίσεις κειμένων με στόχο την αξιοποίηση στοιχείων από το επικοινωνιακό πλαίσιο για την κατανόηση υπονοούμενων πληροφοριών • αλλαγές συνθηκών κειμένου που να επιβάλλουν την μετατροπή ενικού-πληθυντικού, αλλαγή προσώπου κ.λπ. • παιχνίδια-δραστηριότητες προσδιορισμού πληροφοριών που στο ένα κείμενο παρουσιάζονται ως βασικές και σε άλλο ή άλλα ως μη βασικές ως απόρροια του διαφορετικού είδους της γνώσης που εκλαμβάνεται ως γνωστή στους/στις αποδέκτες/-τριες • παιχνίδια διερεύνησης, με στόχο τη διάκριση ποιότητας πληροφοριών, τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε ψευδείς («φανταστικές») και αληθείς («πραγματικές») • χρήση παντομίμας κ.ο.κ., δραματοποιήσεις, υποδύσεις ρόλων για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων • παιχνίδια-μετασχηματισμοί κειμενικών ειδών με σκοπό την κατανόηση της σημασίας της κειμενικής οργάνωσης • μετασχηματισμοί νοημάτων (πύκνωση των νοημάτων ενός κειμένου (κείμενα-εικόνες με τίτλους και χωρίς) • αντιπαραβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων
--	--	--

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αναγνωρίζουν την κοινωνική σημασία της κεφαλαιογράμματος και της μικρο-γράμματος γραφής, της γραμματοσειράς, της οπτικής διάταξης των στοιχείων του κειμένου
- αναγνωρίζουν τη σημειολογική λειτουργία της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και τα αποτελέσματά της ανάλογα με τον/την αποδέκτη/-τρια
- σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς ο τρόπος που παρουσιάζονται οι πληροφορίες σε μια αγγελία ή σε μια πινακίδα παραπέμπει σε εγκυρότητα, αξιοπιστία κ.λπ.)
- σχολιάζουν το υφολογικό αποτέλεσμα της χρήσης στοιχείων της διαλέκτου ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας
- σχολιάζουν το χιουμοριστικό ή του φανταστικό στοιχείο στα παραμύθια, ποιήματα, θεατρικά έργα κ.λπ.
- αναγνωρίζουν την προθετικότητα του/της συγγραφέα
- διακρίνουν την οπτική γωνία «θέασης του κόσμου» που υιοθετεί ο/η συγγραφέας (πώς παρουσιάζονται οι κύριοι χαρακτήρες, οι δευτερευονιστές, η χρονική και αιτιακή ακολουθία των γεγονότων κ.λπ.)
- διαμορφώνουν προσωπικές θέσεις/απόψεις έναντι των νοημάτων/μηνυμάτων και της μορφής των κειμένων

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- μετασχηματισμοί των μορφών οπτικής αναπαράστασης ενός κειμένου (μορφή γραμμάτων, γραμματοσειρά, οπτική διάταξη στοιχείων) και συζήτηση των αλλαγών που επιφέρουν οι μετασχηματισμοί αυτοί στο κοινωνικό νόημα και την αποδεκτότητα του κειμένου
- μετασχηματισμοί μονοτροπικών κειμένων σε πολυτροπικά και αντίστροφα και συζήτηση των αλλαγών που επιφέρουν οι μετασχηματισμοί αυτοί στο κοινωνικό νόημα και την αποδεκτότητα του κειμένου
- μετασχηματισμοί της κειμενικής οργάνωσης (π.χ. αντιστροφή σειράς πληροφοριών ή μείωση της πυκνότητας των πληροφοριών σε μια αγγελία, ή αντιστροφή της χρονικής και αιτιακής σειράς/αλλαγής τύπου πληροφοριών από «φανταστικές» σε «πραγματικές» σε ένα παραμύθι) και συζήτηση των αλλαγών που επιφέρουν οι μετασχηματισμοί αυτοί στο κοινωνικό νόημα και την αποδεκτότητα του κειμένου
- με βάση τις παραπάνω δραστηριότητες, προκαταρκτικές διερευνητικές συζητήσεις σχετικά με το πώς η κειμενική οργάνωση παραπέμπει σε προθετικότητες της/του συγγραφέα και οπτικές γωνίες θέασης του κόσμου
- μετασχηματισμός κειμένων από την κοινή νέα ελληνική στην κυπριακή και αντίστροφα και σχολιασμός των αποτελεσμάτων σε σχέση με την κατασκευή της κοινωνικής ταυτότητας του πομπού
- υποθέσεις σχετικά με τις σκέψεις, διαθέσεις, κρίσεις, συναισθήματα του/της συγγραφέα και πώς αυτά μπορεί να διαφοροποιούνται από τα αντίστοιχα των πρωταγωνιστριών/πρωταγωνιστών του κειμένου
- αιτιολόγηση προσωπικών θέσεων/απόψεων («συμφωνώ γιατί...», «διαφωνώ γιατί...»)

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των υπό ανάγνωση κειμένων, ανάλογα με το επικοινωνιακό πλαίσιο τους
- κάνουν προκαταρκτικές διαπιστώσεις σχετικά με τα κειμενικά είδη ως κοινωνικές/πολιτισμικές πρακτικές
- κάνουν προκαταρκτικές διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών
- επιχειρούν προκαταρκτικές αξιολογήσεις των αναγνωστικών συνηθειών της τάξης σε σχέση με αναγνωστικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας (οι εικόνες σε ρόλο διακοσμητικό, συμπληρωματικό κ.λπ.)
- συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο και τη μορφή των υπό επεξεργασία κειμένων
- συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο και τη μορφή κειμένων που διαβάσκονται εκτός τάξης

Δ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (Ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (Ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ - παίρνουν προκαταρκτικές αποφάσεις σχετικά με το αν το υπό παραγωγή κείμενο θα πρέπει να έχει γραπτή, προφορική, ηλεκτρονική μορφή - διακρίνουν τους ποικίλους σκοπούς της γραφής (π.χ. μετάδοση πληροφοριών συνοπτικά ή με λεπτομέρειες, επίλυση προβλήματος, ψυχαγωγία, κ.ο.κ.) - εντοπίζουν τις παραμέτρους που συγκροτούν το πλαίσιο του κειμένου (σχέση συγγραφέα-αναγνωστών/-τριών, σκοπός, χώρος, χρόνος κ.λπ.) - κάνουν αρχικές συσχετίσεις μεταξύ του επικοινωνιακού πλαισίου και των διαφορετικών σημειωτικών μέσων που μπορούν να αξιοποιηθούν (παραγωγή μονοτροπικών ή πολυτροπικών κειμένων) - παίρνουν αποφάσεις σχετικά με την κατανομή γλωσσικών και οπτικών στοιχείων ως φορέων νοημάτων σε ένα πολυτροπικό κείμενο - παίρνουν αποφάσεις σχετικά με άλλες οπτικές γραφολογικές και τυπογραφικές συμβάσεις και του ρόλου τους	Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη, όπως: - αφίσες - λεζάντες - πινακίδες - σήματα - σημειώματα - προσκήσεις - κατάλογοι - κανόνες παιχνιδιού - μικρές ιστορίες - ηλεκτρονικά μηνύματα - ευχετήριες κάρτες - πολυτροπικά κείμενα που συνδυάζουν εικόνα με γραπτό λόγο (πολυτροπικά παραμύθια, ηλεκτρονικά παιχνίδια κ.λπ.)	- αντιπαραβολή γραπτών κειμένων, π.χ. παραμυθιών, δελτίων καιρού, επιτραπέζιων παιχνιδιών, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικά πλαίσια - ανάλυση βασικών χαρακτηριστικών των υπό παραγωγή κειμένων (έκταση, τύπος πληροφορίας, μορφή) με σκοπό να αξιοποιηθούν ως πόροι για τη συγγραφή - αντιπαραβολή σημειωτικών μέσων, όπως είναι, για παράδειγμα, ο τύπος και το μέγεθος της γραμματοσειράς σε πολυτροπικά κείμενα
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ - αναπτύσσουν κιναισθητικές δεξιότητες με τελικό στόχο την παραγωγή γραπτού λόγου (π.χ. συντονισμός ματιού-χεριού, στάση σώματος) - γράφουν σωστά γράμματα και συλλαβές - γράφουν μικρές λέξεις και φράσεις εντός επικοινωνιακού πλαισίου - αξιοποιούν τη μορφολογική ενημερότητα για την ορθογραφημένη γραφή και τη δόμηση προτάσεων - αξιοποιούν τη συντακτική ενημερότητα για τη δόμηση προτάσεων και την έκφραση σημασιολογικών ρόλων (δράστης-δράση-αντικείμενο δράσης, λειτουργία των χρόνων κ.λπ.) - αξιοποιούν και διευρύνουν το βασικό θεματικό λεξιλόγιο ανάλογα με το θέμα και το κειμενικό είδος - επιλέγουν τύπους πληροφοριών και μορφές οργάνωσης πληροφοριών ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. συνοπτικές και ακριβείς πληροφορίες σε έναν κατάλογο ή σε μια αγγελία και σε συγκεκριμένη διάταξη, αλλά φανταστικές και μη συνοπτικές πληροφορίες σε ένα παραμύθι) - επιλέγουν βασικά κειμενικά σχήματα (δράστες, χρονικές σχέσεις, σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος)	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	- πολυμεσική παραγωγή του υπό έμφαση γράμματος (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, πλαστελίνη, ψηφίδες κ.λπ.) - παραγωγή πολυτροπικών κειμένων (αφηγήσεις με τη μορφή διαλόγων σε κόμικς) - πειραματισμοί με καθοδηγούμενο γράψιμο (δόμηση κειμένων με βάση εικόνες, μέσω ιδεοθύελλας κ.ο.κ.) - γραφή λέξεων και προτάσεων και πειραματισμοί σχετικά με τη σειρά τους - πειραματισμοί σχετικά με τους δράστες, τη χρονική σειρά, τις σχέσεις αιτιότητας σε ένα παραμύθι ή μια ιστορία - πειραματισμοί σχετικά με τη διάταξη των πληροφοριών σε μια αγγελία ή έναν κατάλογο

τος, κατάλογοι, παραθέσεις στοιχείων κ.λπ., ανάλογα με το κειμενικό είδος) • επιλέγουν γλωσσικές λειτουργίες, επιμέρους για και συνολικά για το κείμενο (π.χ. επιμέρους περιγραφικές λειτουργίες σε μια διαφήμιση και πώς αυτές γίνονται συνολικά κατευθυντική) • επιλέγουν ύφος και διαλεκτική ποικιλία ανάλογα με το κειμενικό είδος, το πλαίσιο του κειμένου, τους χαρακτήρες σε μια ιστορία κ.λπ. • επιλέγουν ύφος, διαλεκτική ποικιλία και τύπο εικόνας στα πολυτροπικά κείμενα		• πειραματισμοί σχετικά με την ανάπτυξη ή την πύκνωση της πληροφορίας σε διάφορα κειμενικά είδη και αποφάνσεις για την καταλληλότητα των επιλογών των παιδιών
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • επιχειρούν προκαταρκτική αναγνώριση των γνωρισμάτων των υπό δόμηση κειμένων και της κοινωνικής/πολιτιστικής τους σημασίας • αξιοποιούν διακειμενικές συνδέσεις (συσχετίσεις με άλλα κείμενα παρόντα ή με την εμπειρία και την τοπική κοινότητα των παιδιών) για την παρουσίαση των πληροφοριών του κειμένου με τρόπο κατανοητό • αναγνωρίζουν σταδιακά την ύπαρξη διαφορετικών οπτικών γωνιών • αποκτούν σταδιακή επίγνωση των πιθανών υφολογικών και κοινωνικών προεκτάσεων των φωνολογικών, μορφολογικών και συντακτικών επιλογών • αποκτούν σταδιακή επίγνωση των κοινωνικών και πολιτισμικών προεκτάσεων του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος • αποκτούν σταδιακή επίγνωση της σημειολογικής λειτουργίας της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και των λόγων της διαφοροποιημένης κατανομής τους ανάλογα με το κειμενικό είδος, το πλαίσιο παραγωγής του και το σκοπό του	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• μετασχηματισμοί των λειτουργιών του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών • μετασχηματισμοί του ύφους του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου • πειραματισμοί με εναλλαγή συνωνύμων ή παρεμφερών σημασιολογικά εκφράσεων και τελική επιλογή με βάση το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • αναπτύσσουν την ικανότητα παραγωγής του κειμένου ως δομής που πρέπει να έχει νόημα για τους αποδέκτες • κάνουν προκαταρκτικές διαπιστώσεις σχετικά με τα κειμενικά είδη που παρήχθησαν στην τάξη ως κοινωνικές/πολιτισμικές πρακτικές • επιχειρούν προκαταρκτικές διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών • επιχειρούν προκαταρκτικές αξιολογήσεις των συγγραφικών συνηθειών της τάξης σε σχέση με συγγραφικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• ετεροαξιολόγηση γραπτών κειμένων και εφαρμογή ανάλογων τεχνικών, όπως είναι, για παράδειγμα, ο καταρτισμός καταλόγου κριτηρίων, και η προοδευτική αναμόρφωση των κριτηρίων • αντιπαραβολή και σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένων που έχουν δομηθεί και διαφέρουν ως προς το βαθμό που είναι κατανοητά ή κατάλληλα • αξιολόγηση στην τάξη κειμένων που έχουν παραχθεί στο σπίτι/για σκοπούς εκτός μαθήματος και σύγκριση με κείμενα που παράγονται στην τάξη

ΔΕΥΤΕΡΗ ΒΑΘΜΙΔΑ: τάξεις Β΄ - Στ΄ Δημοτικού

Το Πρόγραμμα Σπουδών δίνει έμφαση στην καλλιέργεια δεξιοτήτων και στρατηγικών για την παραγωγή και επεξεργασία κειμένων, προφορικών, γραπτών και πολυτροπικών. Οι στρατηγικές αυτές δεν διαφοροποιούνται τόσο πολύ με βάση την τάξη όσο με βάση τα είδη των κειμένων που μπορούν να αξιοποιηθούν –από απλά σε σύνθετα ή μεικτά κειμενικά είδη, με τη συνθετότητα να προσδιορίζεται με βάση τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών και τη γλωσσική μορφή των κειμένων. Για το λόγο αυτό, γενικές κατηγοριοποιήσεις στρατηγικών και δεξιοτήτων προτείνονται με βάση τρεις ομάδες, Προδημοτική και Α΄ Δημοτικού, Β΄-ΣΤ΄ Δημοτικού και Γυμνάσιο-Λύκειο.

Α. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (Ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (Ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ • συνειδητοποιούν το σκοπό ή τους σκοπούς της ακρόασης κειμένων (συνομιλιακών ή κειμένων συνεχούς λόγου) (π.χ. ακρόαση για πρόσκτηση πληροφοριών, επισήμανση πληροφοριών, επίλυση προβλήματος, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.) • διευρύνουν και επαναπροσδιορίζουν τις γνώσεις τους για τα επικοινωνιακά πλαίσια όπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα προφορικά κείμενα • κατακτούν στρατηγικές αναγνώρισης των παραμέτρων που συγκροτούν το πλαίσιο επικοινωνίας των κειμένων (έμφαση στη σχέση των συνομιλητών/-τριών, στο θέμα, το σκοπό, το ιδιωτικό ή δημόσιο πεδίο κ.λπ.) και επηρεάζουν τη γλωσσική χρήση • επιλέγουν και επαναπροσδιορίζουν (όταν απαιτείται) την κατάλληλη, σύστοιχη με το σκοπό της ακρόασης, ακροαματική στρατηγική (π.χ. προσεκτική ακρόαση, επιλεκτική ακρόαση, συνολική ακρόαση κ.ο.κ.) • αξιοποιούν το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο για τη διατύπωση προκαταρκτικών υποθέσεων για το θέμα και το στόχο του υπό ακρόαση κειμένου • αξιοποιούν τα αρχικά γλωσσικά στοιχεία που προσλαμβάνουν για την επιβεβαίωση των αρχικών υποθέσεων που έχουν διατυπώσει για το υπό ακρόαση κείμενο • διατυπώνουν και επαναπροσδιορίζουν υποθέσεις σχετικά με τις κοινωνικές σχέσεις των συνομιλητών και συνομιλητριών στο υπό ακρόαση επικοινωνιακό γεγονός (αν είναι φίλοι, γνωστοί, αν συνομιλούν για πρώτη φορά, για ένα θέμα που γνωρίζουν ή όχι, αν η συνομιλία είναι ιδιωτική ή δημόσια κ.λπ.) ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ • διατυπώνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για το είδος του κειμένου που ακούνε • ανατρέχουν στο καταστασιακό περιβάλλον για να κατανοήσουν δυσνόητα σημεία στο υπό ακρόαση κείμενο	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη, όπως: • βιωματικές αναδιηγήσεις • καθημερινοί διάλογοι ή/και συζητήσεις μεταξύ οικείων και μη προσώπων, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, πειθώ, επεξήγηση, περιγραφή, διευκρίνιση κ.ο.κ.) • διαλογικοί αγώνες (όπως παραπάνω, δηλαδή με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό) • τηλεφωνικές συνδιαλέξεις (όπως παραπάνω) • ομιλίες σε διάφορα πλαίσια επικοινωνίας (σχολικές ομιλίες, δημόσιες ομιλίες για ένα θέμα) • ομιλίες στην τηλεόραση (όπως παραπάνω) • επίσημες ομιλίες (όπως παραπάνω) • συζητήσεις και συνομιλίες μεταξύ οικείων • συνομιλίες με άτομα με διαφορετικές σχέσεις μεταξύ τους (φίλοι, γνωστοί, συγγενείς) • προφορικά κείμενα σε δομημένα πλαίσια (σχολείο, συζητήσεις σε τηλεοπτικές εκπομπές, σειρές κ.λπ.) • κείμενα λογοτεχνικού λόγου στα οποία υπάρχει μια συγκεκριμένη μορφή «προφορικού λόγου», π.χ. φανταστικές ιστορίες, παραμύθια [και διάλογοι σ' αυτά], ποιήματα, θρύλοι, παραδόσεις, κυπριακά θεατρικά δρώμενα («σκετς»), θεατρικά έργα (όχι αποσπάσματα) • κείμενα δημοσιογραφικού (ραδιοφωνικού ή/και τηλεοπτικού) λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές, ντοкуμανταίρ • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο/μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές	• συζητήσεις στο πλαίσιο ομάδων αλλά και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού και προκαταρκτική συγκριτική αντιπαραβολή προφορικών κειμένων που χαρακτηρίζονται από: • διαφορετικό βαθμό κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης πάνω σε ένα θέμα (δηλαδή κείμενα που απευθύνονται σε ένα γενικό κοινό και κωδικοποιούν αρκετά στοιχεία για ένα θέμα σε αντίθεση με κείμενα που απευθύνονται σε εξειδικευμένο κοινό και αφήνουν υπονοούμενες κάποιες πληροφορίες) • την ενεργό, σε αντίθεση με τη μη ενεργό, συνεργασία ομιλητή/-τριας-ακροατή/-τριας για να προσδιοριστεί η προϋπάρχουσα γνώση τους • υιοθέτηση διαφορετικής «γλώσσας σώματος» • «παιχνίδια αναγνώρισης» του διαφορετικού τρόπου που επικοινωνιακές παράμετροι κειμένων (σχέση συνομιλητών/-τριών, γνώση του σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) επηρεάζουν τον τρόπο και το βαθμό γλωσσικής κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης • «παιχνίδια-διαγωνισμοί» προσδιορισμού πληροφοριών που στο ένα κείμενο παρουσιάζονται ως βασικές και σε άλλο ή άλλα ως μη βασικές, ως απόρροια διαφορετικού τρόπου αξιοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης • συζητήσεις σε σχέση με τις προβλέψεις που διαμορφώνονται με βάση το πλαίσιο επικοινωνίας για το είδος του κειμενικού σχήματος που θα επιλεγεί και του ύφους του κειμένου (φιλικό, επίσημο κ.λπ.) • «παιχνίδια/διαγωνισμοί» ανακάλυψης βασικών εξωγλωσσικών πληροφοριών, π.χ. «ακούω-κάνω υποθέσεις-σκέφτομαι τρόπους διερεύνησης-ανακαλύπτω ομοιότητες και διαφορές»

• κατανοούν το ρόλο που επιτελεί η υιοθέτηση της κατάλληλης «γλώσσας σώματος» για τη μετάδοση μηνυμάτων • αξιοποιούν τα παραγλωσσικά και γλωσσικά μέσα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να λειτουργήσουν ως ενεργοί ακροατές/-τριες	(βλ. και παραπάνω), πολυτροπικά παραμύθια, ηλεκτρονικά παιχνίδια, πολυαισθητηριακά παιχνίδια	• προκαταρκτική διερεύνηση του ρόλου της πολυτροπικότητας ως τρόπου κωδικοποίησης διαφορετικών πλευρών της προϋπάρχουσας γνώσης • παιχνίδια-συγκρίσεις κειμένων με στόχο την αξιοποίηση στοιχείων από το επικοινωνιακό πλαίσιο για την κατανόηση υπονοούμενων πληροφοριών
--	---	--

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • επισημαίνουν τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία (όπως είναι ο επιτονισμός, το ύψος και η ένταση της φωνής, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις του σώματος κ.ά.) για τη μετάδοση συγκεκριμένων πληροφοριών • αξιοποιούν τους παραγλωσσικούς μηχανισμούς για την κατανόηση των πληροφοριών που είναι παρόμοιες ή διαφορετικές από εκείνες που μεταδίδει το γλωσσικό κανάλι • κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα οπτικά στοιχεία σε ένα πολυτροπικό κείμενο (εικόνες, διαγράμματα, πίνακες, βίντεο, κινούμενα σχέδια, μουσική κ.λπ.) για τη μετάδοση συγκεκριμένων πληροφοριών • αξιοποιούν διακειμενικές συνδέσεις (συσχετίσεις με άλλα κείμενα παρόντα ή με την εμπειρία και την τοπική κοινότητα των παιδιών) για την κατανόηση των πληροφοριών του κειμένου • κατανοούν τον τρόπο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί το λεξιλόγιο για να αναπτυχθεί ένα θέμα ή για να δηλωθεί η εναλλαγή από θέμα σε θέμα • αναγνωρίζουν και αξιοποιούν τα λεξιλογικά και γραμματικά στοιχεία που χρησιμοποιεί ο ομιλητής ή η ομιλήτρια για να δηλώσει τις σχέσεις μεταξύ των πληροφοριών του κειμένου (χρονική ακολουθία, αιτιακή σχέση, αντίθεση, σύγκριση κ.λπ.) • αναγνωρίζουν το ρόλο των νοηματικών ασυνεχειών (αλλαγές σε πρόσωπα, χρονική ακολουθία, θέματα) στη μείωση της νοηματικής συνεκτικότητας ενός κειμένου και εντοπίζουν περιστάσεις/κειμενικά είδη όπου οι ασυνέχειες είναι αποδεκτές • κατανοούν τα γλωσσικά στοιχεία που δηλώνουν με σαφήνεια τη στάση του ομιλητή/της ομιλήτριας απέναντι στις πληροφορίες που μεταδίδει (αμφιβολία [«αμφιβάλλω», «φοβάμαι πως», «πιθανόν»], βεβαιότητα [«χωρίς αμφιβολία», «είμαι βέβαιος/-η»], θετική ή αρνητική στάση [«θεωρώ σωστό / λάθος»]) • κατανοούν τον τρόπο που μη λεκτικοί ενδείκτες, όπως σμίξιμο φρυδιών, αύξηση έντασης φωνής, κούνημα κεφαλιού κ.ο.κ. αξιοποιού-	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• συνεργατικές δραστηριότητες όπου τα παιδιά (τα μέλη μιας ομάδας) ασκούνται (μέσα από την ακρόαση κειμένων που παρήγαγαν άτομα διαφορετικών ομάδων) στη - διατύπωση υποθέσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα υπό ακρόαση κειμένου - υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα και τα μηνύματα/νοήματα του/των κειμένου • άρση νοηματικών δυσκολιών, μέσω της πλαισιωμένης επεξεργασίας: - πληροφοριών - γραμματικών δομών - μηχανισμών συνοχής - μηχανισμών συνεκτικότητας • σχολιασμός περιεχομένου/θέματος, ύφους, δομής οργάνωσης και συνεπαγόμενων νοημάτων/μηνυμάτων, ανάλογα με τις εκάστοτε επικοινωνιακές παραμέτρους και τη γλωσσική ποικιλία • «παιχνίδια διερεύνησης, με στόχο τη διάκριση της ποιότητας πληροφοριών», τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε ψευδείς (ή «φανταστικές») και αληθείς (ή «πραγματικές»), υποκειμενικές και αντικειμενικές • χρήση σημειώσεων, σχεδιαγραμμάτων, εννοιογραμμάτων, εικονικών αναπαραστάσεων, παντομίμας κ.ο.κ. δραματοποιήσεις, υποδύσεις ρόλων κ.λπ., για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων κειμένου/-ων • αφαίρεση συνοχικών ή/και συνεκτικών μηχανισμών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αφαίρεση λεκτικών και μη ενδεικτών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά
---	--	---

νται από τους ομιλητές και τις ομιλήτριες για τη μετάδοση στάσης • διευρύνουν τη γνώση τους για ποικίλες γλωσσικές λειτουργίες του προφορικού λόγου (πρόσκληση, παράκληση, διαταγή, επίσημη πληροφόρηση, ψυχαγωγία, διατήρηση της συνοχής της κοινωνικής ομάδας κ.λπ.) • διευρύνουν τη γνώση τους για τη διαλεκτική/υφολογική ποικιλία στον προφορικό λόγο (εντοπισμός υβριδικών μορφών και στοιχείων γραπτότητας, ανάλογα με το κειμενικό είδος) ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ • καλλιεργούν την ικανότητά τους να συνεργάζονται με συνομιλητές/-τριες που διαθέτουν διαφορετικό βαθμό γνώσης του θέματος • καλλιεργούν στρατηγικές για να πάρουν το λόγο και για να διατυπώσουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για πληροφορίες που δεν έχουν κατανοήσει • χρησιμοποιούν στρατηγικές για να δηλώσουν την αντίθεσή τους με τον ακροατή/την ακροάτρια, σεβόμενοι/-ες τις θέσεις του/της • χρησιμοποιούν στρατηγικές για την επιτέλεση απειλητικών για το πρόσωπο του συνομιλητή/της συνομιλήτριάς τους λεκτικών πράξεων, όπως παραγγελία, αίτημα, προσταγή, διαταγή κ.ο.κ.) • χρησιμοποιούν στρατηγικές για την εναλλαγή του τόνου (από συγκρουσιακό σε φιλικό και το αντίστροφο)		• αφαίρεση παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αφαίρεση λεπτομερειών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αντιπαραβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων • μετασχηματισμός μονοτροπικών κειμένων σε πολυτροπικά, και αντίστροφα • παιχνίδια μετασχηματισμού του προφορικού κειμένου σε γραπτό και σχολιασμός των διαφορών
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • επισημαίνουν τους τρόπους με τους οποίους ο ομιλητής/η ομιλήτρια χρησιμοποιεί τα γλωσσικά στοιχεία για να κωδικοποιήσει κοινωνικά αναγνωρισμένες (και συναρτώμενες με το επικοινωνιακό γεγονός) κοινωνικές σχέσεις • επισημαίνουν και κατανοούν το λειτουργικό ρόλο που επιτελούν οι παύσεις, οι διακοπές ή ο συνεχής λόγος για τη δήλωση της κυριαρχίας ενός συνομιλητή/μιας συνομιλήτριας στη συζήτηση, που με τη σειρά της μπορεί να δηλώνει εξουσία ή αυθεντία, ανάλογα με το κειμενικό είδος • σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης/μετάδοσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς ο τρόπος που παρουσιάζονται οι πληροφορίες σε μια είδηση ή μια ομιλία παραπέμπει σε εγκυρότητα, αξιοπιστία, πώς ο τρόπος που επαναλαμβάνονται γνωστές πληροφορίες σε μια φιλική συνομιλία παραπέμπει σε συνοχή της ομάδας κ.λπ.)	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• κριτική ανάλυση / επεξεργασία ύφους, κειμενικής οργάνωσης, γλωσσικών-δομικών υλικών πραγμάτωσης κειμενικού είδους (φωνολογικών, λεξιλογικών, μορφολογικών, συντακτικών) που δηλώνουν διαφορετικές ταυτότητες του/της συγγραφέα • αντιπαραβολή κειμένων που ενδιατρίβουν στο ίδιο θέμα αλλά το παρουσιάζουν μέσα από διαφορετικές οπτικές (προφορικό παραμύθι και μια απλή τηλεοπτική ή ραδιοφωνική συνέντευξη για τη διατροφή) • αντιπαραβολή προφορικών λογοτεχνικών και χρηστικών κειμένων που ενδιατρίβουν στο ίδιο ή σε παρόμοιο θέμα αλλά το συνδέουν με διαφορετικές ιδεολογίες • αποκωδικοποίηση και καταγραφή αλληγορικών νοημάτων/μηνυμάτων

• επισημαίνουν τον τρόπο που δομούνται διαφορετικοί κόσμοι (ήρωες –ηρωίδες, καλοί –κακοί) μέσα από γλωσσικές επιλογές • επισημαίνουν την εναλλαγή προφορικών και γραπτών ποικιλιών για τη διαπραγμάτευση των διαφορετικών ταυτοτήτων των συνομιλητών/-τριών • επισημαίνουν τον τρόπο που εναλλάσσονται γλωσσικές ποικιλίες και διάλεκτοι για τη δόμηση ταυτοτήτων στο κείμενο ή στη συνομιλία • εντοπίζουν τυχόν στοιχεία γραπτότητας στον υπό ακρόαση προφορικό λόγο και προσδιορίζουν το λειτουργικό τους ρόλο		• αντιπαραβολή κειμένων που χαρακτηρίζονται από εναλλακτικούς τρόπους παρουσίασης υπόρρητων νοημάτων/μηνυμάτων που δηλώνουν μια συγκεκριμένη ιδεολογία (περί διαφυλικών ή ταξικών σχέσεων σε παραμύθια, λόγου χάρη) • διεξαγωγή συζητήσεων στο πλαίσιο ομάδων και σύγκριση των απόψεων των ομάδων για καταγραφή και παρουσίαση των σκέψεων, διαθέσεων, προθέσεων, κρίσεων, συναισθημάτων των μαθητών/-τριών απέναντι τους ήρωες του κειμένου • αιτιολόγηση προσωπικών θέσεων / απόψεων («συμφωνώ γιατί...», «διαφωνώ γιατί...» κ.λπ.) για το υπό μελέτη κείμενο και την/τις οπτική/ές του μέσα από συζητήσεις σε ομάδες ή στην ολομέλεια της τάξης
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • αποτιμούν το βαθμό αποτελεσματικότητας των υπό ακρόαση κειμένων, ανάλογα με το επικοινωνιακό και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο τους • αξιολογούν την ποιότητα των πληροφοριών που ένα κείμενο προσφέρει μέσα από τη σύνδεση του κειμένου με συναφή κείμενα • εκτιμούν/αποτιμούν την πολυμορφία και της πολυτυπία που χαρακτηρίζει τον προφορικό λόγο • εκτιμούν/αποτιμούν την διαφοροποιημένη κοινωνική/πολιτισμική λειτουργία των διαφόρων ειδών του προφορικού λόγου • αξιολογούν την πρόσληψη του προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την πρόσληψη του προφορικού λόγου εκτός τάξης • αξιολογούν τις πρακτικές που η ίδια η σχολική κοινότητα δημιουργεί για την κριτική μελέτη των προφορικών κειμένων που εισέρχονται στη σχολική τάξη	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• σχολιασμός και κριτική τοποθέτηση, έναντι ενός προφορικού μηνύματος, με κριτήρια το περιεχόμενο και τον τρόπο παρουσιάσής του • συγκριτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας δύο ή περισσότερων προφορικών μηνυμάτων από την ίδια κειμενική κοινότητα ως προς τα νοήματα που μεταδίδουν • αντιπαραβολή/σύγκριση πληροφοριών που εμπεριέχονται σε διαφορετικά, συγκρίσιμα μεταξύ τους, προφορικά κείμενα • αντιπαραβολή/σύγκριση διαφορετικών, συγκρίσιμων μεταξύ τους, πληροφοριών που μεταδίδονται από τον/την ίδιο/-α πομπό/πηγή • αιτιολόγηση της ύπαρξης στοιχείων γραπτού λόγου σε προφορικά κείμενα • αιτιολόγηση της ύπαρξης ποικίλων πραγματώσεων προφορικών κειμενικών ειδών στη σύγχρονη κοινωνία • συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας στον προφορικό λόγο • συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία του προφορικού λόγου που παράγεται εκτός τάξης και της πρόσληψής του

Β. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ • συνειδητοποιούν και αξιολογούν τις παραμέτρους της κατάστασης επικοινωνίας, όπως είναι ο επικοινωνιακός σκοπός και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του/της αποδέκτη/-τριας • διευρύνουν, επαναπροσδιορίζουν και αξιοποιούν τα κειμενικά σχήματα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την οργάνωση των πληροφοριών • συνειδητοποιούν τις μεταβλητές του ευρύτερου κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος και τις αξιοποιούν για τον προκαταρκτικό σχεδιασμό του κειμένου • επιλέγουν • τον τρόπο οργάνωσης των υπό δόμηση κειμένων • τον τρόπο ανάπτυξης και σύνδεσης των πληροφοριών των υπό δόμηση κειμένων • το ύφος (περιλαμβανομένων ιδιόλεκτων, κοινωνιόλεκτων κ.ά. στοιχείων) • την έκταση (και τη χρονική διάρκεια) των υπό δόμηση κειμένων • τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία που αξιολογούνται ως κατάλληλα για στήριξη/ενίσχυση των υπό δόμηση κειμένων • τα σημειωτικά μέσα που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για στήριξη των υπό δόμηση κειμένων, ανάλογα με τις παραμέτρους της κατάστασης επικοινωνίας ή/και τις μεταβλητές του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη από διάφορες κειμενικές οικογένειες, όπως: • βιωματικές αναδιηγήσεις • καθημερινοί διάλογοι ή/και συζητήσεις μεταξύ οικείων και μη προσώπων, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, πειθώ, επεξήγηση, περιγραφή, διευκρίνιση κ.ο.κ.) • διαλογικοί αγώνες (όπως παραπάνω, δηλαδή με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό) • τηλεφωνικές συνδιαλέξεις (όπως παραπάνω) • ομιλίες σε διάφορα πλαίσια επικοινωνίας (σχολικές ομιλίες, δημόσιες ομιλίες για ένα θέμα) • ομιλίες στην τηλεόραση (όπως παραπάνω) • επίσημες ομιλίες (όπως παραπάνω) • συζητήσεις και συνομιλίες μεταξύ οικείων • συνομιλίες με άτομα με διαφορετικές σχέσεις μεταξύ τους (φίλοι, γνωστοί, συγγενείς) • προφορικά κείμενα σε δομημένα πλαίσια (σχολείο, συζητήσεις σε τηλεοπτικές εκπομπές, σειρές κ.λπ.) • κείμενα λογοτεχνικού λόγου στα οποία υπάρχει μια συγκεκριμένη μορφή «προφορικού λόγου», π.χ. φανταστικές ιστορίες, παραμύθια [και διάλογοι σ' αυτά], ποιήματα, θρύλοι, παραδόσεις, κυπριακά θεατρικά δρώμενα («σκετς»), θεατρικά έργα (όχι αποσπάσματα) • κείμενα δημοσιογραφικού (ραδιοφωνικού ή/και τηλεοπτικού) λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές, ντοκυμανταίρ • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο/μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές (βλ. και παραπάνω), πολυτροπικά παραμύθια, ηλεκτρονικά παιχνίδια, πολυαισθητηριακά παιχνίδια	• συζητήσεις πάνω σε διαφορετικά κείμενα για το διαφορετικό τρόπο οργάνωσης πληροφοριών ανάλογα με τις προσδοκίες και τις αντιδράσεις των συνομιλητών/-τριών, ανάλογα με τις διαφορετικές κειμενικές κοινότητες όπου εντάσσονται • «παιχνίδια επιλογών», όσον αφορά ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός ή περισσότερων προφορικών κειμένων • σύγκριση διαλογικών ή μη διαλογικών κειμένων για τον εντοπισμό του διαφορετικού τρόπου οργάνωσης ενός κειμενικού σχήματος • χαρτογράφηση κειμενικών σχημάτων που απηχούν μεικτά ή/και υβριδικά κείμενα • διερεύνηση και μετασχηματισμός των σχημάτων δόμησης μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων, ανάλογα με την εκάστοτε κειμενική προφορική πραγμάτωση (από κείμενα διαλογικής μορφής σε κείμενα μη διαλογικής μορφής) • αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. οδηγιών προσανατολισμού, με ή χωρίς την παρουσία παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων • αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. δελτίων καιρού, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- επιλέγουν γλωσσικά στοιχεία (λεξιλόγιο, μορφολογία, σύνταξη) ανάλογα με τις ανακλύπτουσες επικοινωνιακές/ κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες και ανάγκες
- παίρνουν αποφάσεις σε σχέση με τη γλώσσα των υπό δόμηση κειμένων, π.χ. τις γραμματικές, τις λεξιλογικές, τις υφολογικές δομές, τη γλωσσική ποικιλία κ.λπ. που θα χρησιμοποιηθούν ανάλογα με το συγκείμενο και το πλαίσιο επικοινωνίας
- αξιολογούν τον τρόπο με τον οποίο η κάθε πληροφορία που παρουσιάζεται γλωσσικά με τη μορφή μιας πρότασης συνδέεται με τις προηγούμενες
- χρησιμοποιούν γλωσσικούς μηχανισμούς για τη δήλωση των σχέσεων μεταξύ των πληροφοριών ανάλογα με το κειμενικό είδος
- επιλέγουν τα παραγλωσσικά, τα εξωγλωσσικά ή/και τα πολυτροπικά στοιχεία που μπορεί να στηρίξουν τις πληροφορίες που θέλουν να μεταδώσουν

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αναπτύσσουν την ικανότητά τους να επικοινωνούν με οικείους και μη οικείους συνομιλητές/-τριες που διαφέρουν ως προς το βαθμό γνώσης τους για το υπό συζήτηση θέμα
- αναπτύσσουν την ικανότητά τους να συνομιλούν με πολλούς/-ές αποδέκτες/-τριες για ποικίλα θέματα
- κατανοούν τους βασικούς μηχανισμούς στους οποίους στηρίζεται μια αποτελεσματική συνομιλία (εναλλαγή συνομιλητών/-τριών, τήρηση θέματος κ.λπ. ή χαλαρότερη εφαρμογή των συνομιλιακών αυτών «κανόνων» ανάλογα με το είδος λόγου και τους αποδέκτες/-τριες)
- αναπτύσσουν την ικανότητά τους να επαναφέρουν τη συζήτηση στο βασικό θέμα μετά από παρεκκλίσεις, εφόσον οι συμβάσεις της επικοινωνίας το απαιτούν
- αναπτύσσουν την ικανότητά τους να συνεργάζονται για τη δόμηση μιας γλωσσικής λειτουργίας μέσα σε συγκεκριμένο κειμενικό και επικοινωνιακό πλαίσιο (αφήγηση, περιγραφή, επιχείρημα κ.λπ. και τρόποι δόμησης και έκφρασής τους ανάλογα με το κειμενικό είδος)
- κατανοούν το ρόλο των σημάτων που παρέχουν οι συνομιλητές/-τριες κατά τη διάρκεια του επικοινωνιακού γεγονότος για την παραγωγή ενός κατανοητού κειμένου

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συγκέντρωση, παρουσίαση/παράθεση, ιεράρχηση, οργάνωση/κατανομή πληροφοριών, ανάλογα με τις σχέσεις που τις διέπουν (χωρικές, χρονικές, αιτιακές) και σε συνάρτηση με τη δομή των υπό δόμηση κειμένων
- προκαταρκτική διάρθρωση των υπό δόμηση κειμένων, μέσω κατάλληλων λεκτικών και μη ενδεικτών
- προκαταρκτική γλωσσική πραγμάτωση των υπό δόμηση κειμένων, μέσω κατάλληλων γραμματικοσυντακτικών, λεξιλογικών, υφολογικών «υλικών»
- χρήση λεξικού για τον εντοπισμό και αξιολόγηση διαφορετικών λεξιλογικών επιλογών
- πειραματισμός με τη χρήση τεχνικών προσέλευσης της προσοχής του ακροατηρίου (οι οποίες και μπορεί να σχετίζονται τη ροή ή/και τις παύσεις του λόγου, με τον τόνο, το ρυθμό, την ένταση της φωνής, τις εκφράσεις προσώπου, τις χειρονομίες, τις στάσεις, τις κινήσεις του σώματος, την αξιοποίηση της πολυτροπικότητας, τη χρήση των νέων τεχνολογιών κ.ο.κ.)
- ασκήσεις «ελέγχου της κατάστασης ενώπιον ακροατηρίου», μέσω:
 - της ετοιμότητας για ανταπόκριση στις τυχόν αντιδράσεις του
 - της αποφυγής της φλυαρίας και του πλατειασμού
 - της τήρησης του προκαθορισμένου χρόνου
 - της επαναφοράς στο θέμα μετά από διακοπή, παρέμβαση εξωτερικών παραγόντων, υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων κ.ο.κ.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- σχολιάζουν τις κοινωνικές λειτουργίες των υπό παραγωγή ειδών του προφορικού λόγου
- σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης/μετάδοσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος στην παραγωγή προφορικών κειμένων
- εφαρμόζουν και αξιολογούν επιλογές για τη δόμηση της ταυτότητας του ομιλητή/της ομιλήτριας, του τρόπου που παρουσιάζεται (ως ξεκάθαρη, ασαφής σε κάποια ζητήματα, συννεφιασμένη, κυριαρχική κ.λπ.)
- εντοπίζουν και αξιοποιούν τις κοινωνικές προεκτάσεις της διαφοροποιημένης, ανάλογα με το είδος του προφορικού λόγου, συμμετοχής του αποδέκτη (σχέσεις εξουσίας, αυθεντίας, ισοτιμίας κ.λπ.)
- αναγνωρίζουν τον τρόπο που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν τη συνομιλιακή εναλλαγή, τις παύσεις, τον επιτονισμό, τις διακοπές, τις επικαλύψεις για να δηλώσουν σχέσεις εξουσίας
- κατανοούν και αξιοποιούν τους τρόπους με τους οποίους οι συνομιλητές/-τριες δομούν και διαπραγματεύονται τη μεταξύ τους οικειότητα ή απόσταση
- κατανοούν και αξιοποιούν τους μηχανισμούς που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν για να δηλώνουν την αλληλεγγύη μεταξύ τους
- αξιοποιούν τα υφολογικά αποτελέσματα της χρήσης στοιχείων της διαλέκτου ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας
- αξιοποιούν τη σημειολογική λειτουργία της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα
- δηλώνουν ρητά ή υπόρρητα με γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς την προθετική/αποθετική τους ως ομιλητές/ομιλήτριες
- προβάλλουν οπτικές γωνίες, ρητά ή υπόρρητα, με γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- παιχνίδια μετασχηματισμού του κειμενικού είδους του προφορικού λόγου ανάλογα με τον/την αποδέκτη/-τρια, το σκοπό, το θέμα, την οπτική γωνία
- παιχνίδια μετασχηματισμού του κειμενικού είδους από μονολογικό σε διαλογικό και από μονοτροπικό σε πολυτροπικό
- παιχνίδια μετασχηματισμού του ύφους/της γλωσσικής ποικιλίας
- αξιολόγηση των παραπάνω μετασχηματισμών σε σχέση με τις κοινωνικές πράξεις που επιτελούν (κατασκευή ταυτότητας του πομπού και του αποδέκτη, οπτική γωνία κτλ)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- έχουν επαρκή επίγνωση των προδιαγραφών του πλαισίου επικοινωνίας και των κοινωνικοπολιτισμικών πρακτικών με βάση τις οποίες θα λειτουργήσει ο προφορικός λόγος
- αξιολογούν κριτικά τις προϊούσες πραγματώσεις-εκδοχές προφορικών κειμενικών ειδών, με στόχο την τελική αναθεώρησή τους (και «τελειοποίησή» τους), σύμφωνα με τα νοήματα που επιδιώκουν να κατασκευάσουν, τις πραγματικότητες που θέλουν να διαμορφώσουν και τις κοινωνικές ταυτότητες και σχέσεις που προσδοκούν να αναδείξουν
- αποτιμούν την αποτελεσματικότητα προφορικών κειμένων («ιδιόκτητων» ή/και άλλων), μέσω αυτοαξιολόγησης ή/και ετεροαξιολόγησης, δηλαδή, με κριτήρια γραμματικής ορθότητας και επικοινωνιακής καταλληλότητας/αποδεκτότητας, με στόχο την αναδόμηση και την περαιτέρω βελτίωσή του
- εκτιμούν το ρόλο των συμφραζομένων, της γλώσσας, της παραγλώσσας, της πολυτροπικότητας, της γλωσσικής ποικιλίας και ποικιλότητας, όσον αφορά τη δόμηση αποτελεσματικών προφορικών κειμένων
- συστηματοποιούν τις διαπιστώσεις τους σχετικά με τα προφορικά κειμενικά είδη ως κοινωνικές/πολιτισμικές πρακτικές
- κάνουν συστηματικές διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών
- κάνουν συστηματικές αντιπαραβολές και αξιολογήσεις της παραγωγής του προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την παραγωγή προφορικού λόγου εκτός τάξης

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- κριτική επεξεργασία των διαφόρων εκδοχών ενός προφορικού κειμένου, με στόχο την τελική αναθεώρησή του (και «τελειοποίησή» του)
- αυτοαξιολόγηση ή και ετεροαξιολόγηση προφορικών κειμένων και εφαρμογή ανάλογων τεχνικών, όπως είναι, για παράδειγμα, ο καταρτισμός καταλόγου κριτηρίων του παραγόμενου κειμενικού είδους, ανάλογα με το συγκεκριμένο
- αναπροσαρμογές κειμένων που δομήθηκαν, ανάλογα με το πλαίσιο (επικοινωνιακό ή/και κοινωνικοπολιτισμικό)
- αντιπαραβολή και σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένων που έχουν δομηθεί ως προς τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές που τις χαρακτηρίζουν
- υποβολή και εφαρμογή εισηγήσεων για περαιτέρω βελτίωση ορισμένων από τις εκδοχές των κειμένων, αναφορικά με το γλωσσικό και το εξωγλωσσικό περιβάλλον τους
- αιτιολόγηση της επιλογής μίας από τις εκδοχές ως αποτελεσματικότερης σε σχέση με άλλες
- συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία προφορικού λόγου που παράγεται εντός και εκτός τάξης

Γ. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (Ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (Ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ - έχουν επίγνωση του σκοπού της ανάγνωσης κειμένων (π.χ. ανάγνωση για πρόσκτηση πληροφοριών, επισήμανση λεπτομερειών, επίλυση προβλήματος, άσκηση κριτικής, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.) - διευρύνουν και επαναπροσδιορίζουν τη γνώση τους για τις κειμενικές κοινότητες όπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα κείμενα - κατακτούν στρατηγικές αναγνώρισης των παραμέτρων που συγκροτούν το πλαίσιο των κειμένων (κοινωνικοί ρόλοι και σχέση πομπού και αποδέκτη, σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) - διευρύνουν τα κειμενικά σχήματα (αφηγηματικά, περιγραφικά κ.λπ.) που κατέχουν, για αναγνώριση του κειμενικού είδους του υπό ανάγνωση κειμένου - διατυπώνουν προκαταρκτικές υποθέσεις-προβλέψεις (με βάση το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο) για το υπό ανάγνωση κείμενο - επιλέγουν την κατάλληλη, σύστοιχη με το σκοπό της ανάγνωσης, αναγνωστική στρατηγική (π.χ. προσεκτική ανάγνωση, επιλεκτική ανάγνωση, συνολική ακρόαση κ.ο.κ.) - κάνουν προκαταρκτικές συσχετίσεις μεταξύ του επικοινωνιακού πλαισίου και των διαφορετικών σημειωτικών μέσων που μπορούν να αξιοποιηθούν (παραγωγή μονοτροπικών ή πολυτροπικών κειμένων) - αναγνωρίζουν διαφορετικούς τύπους πολυτροπικών κειμένων (π.χ. χρήση εικόνων σε αφηγήσεις, διαγράμμάτων σε κείμενα φυσικών επιστημών) - αναγνωρίζουν τις λεκτικές πράξεις διαφόρων κειμένων, με βάση το συγκείμενό τους αλλά και την προϋπάρχουσα γνώση και εμπειρία (αν πρόκειται, δηλαδή, για παράκληση, αίτημα, προσταγή, πληροφόρηση, πειθώ κ.ο.κ.) - επισημαίνουν τυχόν πολυτροπικά στοιχεία των κειμένων	Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη, όπως: - κάρτες - σημειώματα - προσωπικές επιστολές -προσωπικά ηλεκτρονικά μηνύματα - sms - ιστοσελίδες - συνταγές - μετεωρολογικό δελτίο - κατάλογοι μουσείων - διαφημίσεις - μπροσούρες - αφίσες - ταξιδιωτικοί οδηγοί - οπισθόφυλλα βιβλίων - τηλεοπτικοί οδηγοί - σύντομα σχολικά-επιστημονικά κείμενα (από την Ιστορία, τη Γεωγραφία κ.λπ.) - άρθρα από εφημερίδες και περιοδικά - ποιήματα - διηγήματα - θεατρικά έργα	- συζητήσεις στο πλαίσιο ομάδων αλλά και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού και συγκριτική αντιπαραβολή προφορικών κειμένων που χαρακτηρίζονται από διαφορετικό βαθμό κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης πάνω σε ένα θέμα (δηλαδή κείμενα που απευθύνονται σε ένα γενικό κοινό και κωδικοποιούν αρκετά στοιχεία για ένα θέμα σε αντίθεση με κείμενα που απευθύνονται σε εξειδικευμένο κοινό και αφήνουν υπονοούμενες κάποιες πληροφορίες) - παιχνίδια αναγνώρισης του διαφορετικού τρόπου που επικοινωνιακές παράμετροι (σχέση πομπού-αποδέκτη, γνώση του σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) επηρεάζουν τον τρόπο και το βαθμό κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης με τη μορφή κειμένου - συζητήσεις σε σχέση με τις προσδοκίες που διαμορφώνονται με βάση το πλαίσιο επικοινωνίας για το είδος του κειμενικού σχήματος, της λειτουργίας και του ύφους του κειμένου (φιλικό, επίσημο, κ.λπ.) - προκαταρκτική διερεύνηση του είδους της πολυτροπικότητας που το πλαίσιο απαιτεί

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- κατακτούν ειδικό λεξιλόγιο σε σχέση με το θέμα του κειμένου και το κειμενικό είδος
- διακρίνουν το λεξιλόγιο σε επίσημο, ανεπίσημο, τεχνικό, οικείο, λογοτεχνικό κ.λπ.
- κάνουν συστηματικές συγκρίσεις του λεξιλογίου της κοινής νεοελληνικής με το αντίστοιχο της διαλέκτου ως προς το νόημα και τις κοινωνικές τους συνυποδηλώσεις
- διεκδύουν τη γραμματική τους ενημερότητα με σκοπό την κατανόηση και αξιοποίηση της λειτουργικής της αξίας για τη δόμηση νοήματος και ύφους:
 - χρόνοι και συζυγίες των ρημάτων, διαφοροποίηση των ρηματικών καταλήξεων στην κυπριακή και οι υφολογικές/κοινωνικές τους προεκτάσεις
 - η διαφοροποιημένη χρήση των συντελικών χρόνων στην κοινή νέα ελληνική και στην κυπριακή και οι υφολογικές/κοινωνικές τους προεκτάσεις
 - αρχή διερεύνησης της παθητικής φωνής ως μηχανισμού κατασκευής επίσημου ύφους/ελέγχου της πληροφορίας/αυθεντίας του πομπού
 - κλίση ουσιαστικών και επιθέτων στις δύο ποικιλίες, και λειτουργική αξιοποίηση της διαφοράς των κλίσεων στο ύφος του κειμένου και στην κατασκευή της ταυτότητας του πομπού (π.χ. διάκριση μεταξύ επιθέτων που περιγράφουν και επιθέτων που δηλώνουν υποκειμενικό σχολιασμό, η λειτουργία του τριτόκλιτου επιθέτου στο επίσημο ύφος)
 - σειρά των λέξεων, εστίαση και θεματοποίηση (διάκριση σε γνωστή και νέα πληροφορία ή πληροφορία στην οποία δίνεται έμφαση). Η σύνταξη της εστίασης στην κοινή νέα ελληνική και την κυπριακή. Η λειτουργία της σειράς των λέξεων και της εστίασης ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. προτίμηση για τη σειρά Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο στον επίσημο/επιστημονικό/δημόσιο λόγο και οι τρόποι με τους οποίους αυτή η σύνταξη κατασκευάζει συγκεκριμένη θέση της πληροφορίας και, αντίστροφα, έκφραση υποκειμενικού σχολιασμού μέσω δομών με εστίαση σε άλλα είδη)
 - η σύνταξη των αδύνατων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας στην κοινή νέα ελληνική και την κυπριακή και οι υφολογικές/κοινωνικές της προεκτάσεις
 - η υποτακτική σύνταξη και ο μακροπερίοδος λόγος ως μηχανισμοί κατασκευής επίσημου ύφους/αυθεντίας. Αντίστροφα, η παρατακτική σύνταξη και ο μικροπερίοδος λόγος ως μηχανισμοί κατασκευής ανεπίσημου/προσωπικού ύφους, ως μηχανισμοί έμφασης, υποκειμενικού σχολιασμού κ.λπ.
 - αρχή διερεύνησης της τροπικότητας (με έμ-

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- έλεγχος υποθέσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα των υπό ανάγνωση κειμένων
- υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα και τα μηνύματα/νοήματα των κειμένων
- χρήση κατάλληλων πηγών και μέσων για επαρκέστερη πρόσβαση στο θέμα/περιεχόμενο (π.χ. χρήση λεξικών, γλωσσάρων, συναφών κειμένων)
- χρήση οπτικών διαγραμμάτων για τον εντοπισμό του τρόπου οργάνωσης των πληροφοριών του κειμένου
- «παιχνίδια/διαγωνισμοί» προσδιορισμού πληροφοριών που στο ένα κείμενο παρουσιάζονται ως βασικές και σε άλλο ή άλλα ως μη βασικές, ως απόρροια του διαφορετικού είδους της γνώσης που εκλαμβάνεται ως προϋπάρχουσα
- παιχνίδια/συγκρίσεις κειμένων με στόχο την αξιοποίηση στοιχείων από το επικοινωνιακό πλαίσιο για την κατανόηση υπονοούμενων πληροφοριών
- ερμηνεία άγνωστων λέξεων με βάση γραμματικές ή/και ετυμολογικές ενδείξεις, όπως είναι το γραμματικό μόρφωμα ή το θέμα τους και το γλωσσικό/εξωγλωσσικό περιεχόμενό τους
- άρση νοηματικών δυσκολιών, μέσω της συγκεκριμενικής επεξεργασίας
 - πληροφοριών
 - γραμματικοο συντακτικών δομών
 - μηχανισμών συνοχής
 - μηχανισμών συνεκτικότητας
- σχολιασμός περιεχομένου/θέματος, ύφους, δομής οργάνωσης και συνεπαγόμενων νοημάτων/μηνυμάτων ανάλογα με τις εκάστοτε επικοινωνιακές παραμέτρους
- υφολογική διερεύνηση
- αντιπαράβολή της γλώσσας δύο ή περισσότερων κειμένων που πραγματεύονται το ίδιο θέμα
- παιχνίδια διερεύνησης, με στόχο τη διάκριση ποιότητας πληροφοριών» τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε ψευδείς («φανταστικές») και αληθείς («πραγματικές»), υποκειμενικές και αντικειμενικές

φηση στις εγκλίσεις) ως έκφρασης στάσης του πομπού απέναντι στο μήνυμα και στον/στην αποδέκτη/-τρια και η σύνδεσή της με την έκφραση αυθεντίας/εμμεσότητας, ευγένειας, την πειθώ κ.λπ. - συνειδητοποίηση ότι τα παραπάνω εξαρτώνται τόσο από τις συμβάσεις των κειμενικών ειδών όσο και από ευρύτερες πολιτισμικές πρακτικές (π.χ. η προστακτική σε μια συνταγή δε συνδέεται με κοινωνική απόσταση και εξουσία του πομπού αλλά αποτελεί μέρος των υφολογικών συμβάσεων του είδους, ή η προστακτική στο λόγο μεταξύ οικείων δε σηματοδοτεί αναγκαστικά «αγένεια») • αναγνωρίζουν ποικίλες μορφές κειμενικής οργάνωσης : - εντοπίζουν βασικά κειμενικά σχήματα και τη σχέση τους με το κειμενικό είδος (π.χ. δράστες, χρονικές σχέσεις, σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος στη (σχολική) ιστορία και διαφορετική παρουσίαση των παραπάνω σε μια αφίσα ή σε μια συνταγή) - εντοπίζουν τύπους πληροφοριών ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. συνοπτικές και ακριβείς πληροφορίες σε έναν κατάλογο ή σε μια αγγελία και σε συγκεκριμένη διάταξη, αλλά φανταστικές και μη συνοπτικές πληροφορίες σε ένα παραμύθι) - αναγνωρίζουν το ρόλο που στοιχεία όπως τίτλος κειμένου, παράγραφοι κ.λπ. επιτελούν στην οργάνωση των πληροφοριών ενός κειμένου, ανάλογα με το κειμενικό είδος - στα πολυτροπικά κείμενα, εντοπίζουν το ρόλο της εικόνας και του ήχου στην κατασκευή του νοήματος και της νοηματικής αλληλουχίας του κειμένου - διακρίνουν κύριες πληροφορίες από δευτερεύουσες - εντοπίζουν πληροφορίες που υπονοούνται και σχολιάζουν γιατί υπονοούνται - διακρίνουν γεγονότα από αξιολογικά σχόλια και πληροφοριακό υλικό - διακρίνουν την υποκειμενική και την αντικειμενική άποψη • αναγνωρίζουν γλωσσικές λειτουργίες, επιμέρους και συνολικά για το κείμενο (π.χ. επιμέρους περιγραφικές λειτουργίες σε μια διαφήμιση και πώς αυτές γίνονται συνολικά κατευθυντική).		• χρήση σημειώσεων, σχεδιαγραμμάτων, εννοιογραμμάτων, εικονικών αναπαραστάσεων, παντομίμας κ.ο.κ., δραματοποιήσεις, υποδύσεις ρόλων, για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων και κατανόηση των βασικών σχημάτων οργάνωσης της πληροφορίας • επισήμανση σημαντικών λεπτομερειών, πλαγιότιτλων, βασικών λέξεων (λέξεων-κλειδιά), κεντρικού νοήματος • πύκνωση λόγου και των νοημάτων του (πορεία «από το κείμενο στην περιλήψη») • αφαίρεση συνοχικών ή/και συνεκτικών μηχανισμών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αφαίρεση λεπτομερειών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αντιπαραβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων • πρόσθεση/αφαίρεση σημειωτικών μέσων επικοινωνίας σε κείμενο/-α (π.χ. εικονοποίηση/αποεικονοποίηση μίας συνταγής) • μετασχηματισμός μονοτροπικών κειμένων σε πολυτροπικά και αντίστροφα
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • αναγνωρίζουν την προθετικότητα του/της συγγραφέα • διακρίνουν την οπτική γωνία «θέασης του κόσμου» που υιοθετεί ο/η συγγραφέας • επισημαίνουν περισσότερες από μία οπτικές γωνίες σε ένα υπό ανάγνωση κείμενο • επισημαίνουν υπόρρητα νοήματα/μηνύματα • σχολιάζουν τις υφολογικές και κοινωνικές προε-	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• καταγραφή και παρουσίαση σκέψεων, διαθέσεων, προθέσεων, κρίσεων, συναισθημάτων του/της συγγραφέα, με ποικιλία τρόπων • αιτιολόγηση προσωπικών θέσεων / απόψεων («συμφωνώ γιατί...», «διαφωνώ γιατί...») • παιχνίδια μετασχηματισμού-επανεγγραφής κειμένων με αλ-

κτάσεις των φωνολογικών, μορφολογικών και συντακτικών επιλογών (π.χ. θεματοποίηση, εστίαση και αναδιπλασιασμός με αντωνυμίες ως στοιχεία «προφορικότητας» που συνεπάγονται συγκεκριμένη οπτική γωνία/στάση/ταυτότητα του πομπού ή η αποφυγή των παραπάνω ως στοιχείο «γραπτότητας», που και πάλι συνεπάγεται συγκεκριμένη στάση και ταυτότητα του πομπού) • σχολιάζουν τις πολιτισμικές και κοινωνικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς η χρονική και αιτιακή διασύνδεση των πληροφοριών και η έμφαση στα υποκείμενα-δράστες στην ιστορία παραπέμπει υπόρρητα σε συγκεκριμένη θέση του περιεχομένου) • σχολιάζουν την κοινωνική και πολιτισμική σημασία των διαφόρων τρόπων γραφής της κοινής νέας ελληνικής και της κυπριακής και της ανάμιξης γραφημάτων από άλλες γλώσσες, ως πράξεις ταυτότητας • σχολιάζουν τη σημειολογική λειτουργία της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και τους λόγους της διαφοροποιημένης κατανομής τους ανάλογα με το κειμενικό είδος, το πλαίσιο παραγωγής του, τους αποδέκτες/-τριές του και το σκοπό του (ως διαφοροποιημένων μηχανισμών κατασκευής εγκυρότητας, υποκειμενικού σχολιασμού κ.λπ.) • διαμορφώνουν προσωπικές θέσεις/απόψεις, έναντι των νοημάτων/μηνυμάτων των κειμένων		λαγές στο είδος και την οργάνωση των πληροφοριών, το λεξιλόγιο, τη γραμματική/ύφος, την οπτική γωνία και κριτική αξιολόγηση των παραπάνω σε σχέση με την καταλληλότητα/αποδεκτότητα των μετασχηματισμένων κειμένων • κριτική ανάλυση/επεξεργασία ύφους, κειμενικής οργάνωσης, γλωσσικών-δομικών υλικών πραγμάτωσης κειμενικών ειδών (φωνολογικών, λεξιλογικών, μορφολογικών, συντακτικών) για τη δόμηση μιας πραγματικότητας/θέασης του κόσμου/ιδεολογίας
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των υπό ανάγνωση κειμένων, ανάλογα με το επικοινωνιακό και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο τους • αποτιμούν την κοινωνικοπολιτισμική λειτουργία των κειμένων • αξιολογούν το βαθμό εγκυρότητας/αξιοπιστίας των πληροφοριών, όπως και το βαθμό καταλληλότητάς τους, όσον αφορά την αξιοποίησή τους για συγκεκριμένο σκοπό και αποδέκτη/-τρια • εμβαθύνουν στις διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων, ηγεμονικών και μη «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών και τις συσχετίζουν με τα υπό εξέταση κειμενικά είδη • κάνουν προκαταρκτικές αντιπαραβολές με εναλλακτικά είδη/φωνές • επιχειρούν συστηματικές αξιολογήσεις των αναγνωστικών συνηθειών της τάξης σε σχέση με αναγνωστικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας, ανάλογα με το κείμενο και το επικοινωνιακό-κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο του • διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη γλώσσα, την αισθητική του κειμένου • αιτιολόγηση του τρόπου προσέγγισης του θέματος και ανάπτυξης του περιεχομένου ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση επικοινωνίας (το σκοπό και τον/την αποδέκτη/-τρια) ή/και το εκάστοτε κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο • σχολιασμός και κριτική τοποθέτηση έναντι μηνυμάτων/νοημάτων με κριτήρια το περιεχόμενο, τη μορφή, τον τρόπο παρουσίασης • αιτιολόγηση της ύπαρξης ποικίλων πραγματώσεων γραπτών κειμενικών ειδών στη σύγχρονη κοινωνία • συστηματικές συγκρίσεις των αναγνωστικών συνηθειών της τάξης σε σχέση με αναγνωστικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης

Δ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • συνειδητοποιούν ειδικές παραμέτρους της περιστάσης επικοινωνίας όπως είναι ο επικοινωνιακός σκοπός και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων/-ουσών • αναγνωρίζουν μεταβλητές του ευρύτερου κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος, π.χ. τα θεσμοθετημένα πλαίσια παραγωγής συγκεκριμένων κειμενικών ειδών • επιλέγουν - τον τρόπο οργάνωσης των υπό δόμηση κειμένων - τον τρόπο ανάπτυξης και σύνδεσης των πληροφοριών των υπό δόμηση κειμένων - το ύφος (περιλαμβανομένων ιδιόλεκτων, κοινωνιόλεκτων κ.ά. στοιχείων) - την έκταση των υπό δόμηση κειμένων - τα εξωγλωσσικά στοιχεία που αξιολογούνται ως κατάλληλα για στήριξη/ενίσχυση των υπό δόμηση κειμένων - τα σημειωτικά μέσα που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για στήριξη των υπό δόμηση κειμένων, ανάλογα με τις παραμέτρους της περιστάσης επικοινωνίας ή/και τις μεταβλητές του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος	Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη, όπως: • κάρτες • σημειώματα • προσωπικές επιστολές -προσωπικά ηλεκτρονικά μηνύματα • sms • ιστοσελίδες • συνταγές • μετεωρολογικό δελτίο • κατάλογοι μουσείων • διαφημίσεις • προσούρες • αφίσες • ταξιδιωτικοί οδηγοί • οπισθόφυλλα βιβλίων • τηλεοπτικοί οδηγοί • σύντομα σχολικά-επιστημονικά κείμενα (από την Ιστορία, τη Γεωγραφία κ.λπ.) • άρθρα από εφημερίδες και περιοδικά • ποιήματα • διηγήματα • θεατρικά έργα	• ασκήσεις ενεργοποίησης προϋπάρχουσας γνώσης σε σχέση με αντιδράσεις του/της συγγραφέα έναντι ήδη οικείων του/της πλαισίων επικοινωνίας • «παιχνίδια επιλογών» όσον αφορά ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός ή περισσότερων κειμενικών ειδών • χαρτογράφηση σχημάτων δόμησης μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων • διερεύνηση και μετασχηματισμός των σχημάτων δόμησης μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων, ανάλογα με την εκάστοτε κειμενική γραπτή πραγμάτωση • αντιπαραβολή γραπτών κειμένων, π.χ. παραμυθιών, δελτίων καιρού, επιτραπέζιων παιχνιδιών, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων • ανάδειξη της πολυτροπικότητας των κειμένων, π.χ. μίας ευχετήριας κάρτας, μίας αφίσας, μίας διαφήμισης • ανάδειξη άλλων οπτικών γραφολογικών και τυπογραφικών σημειωτικών μέσων, όπως είναι, για παράδειγμα, ο τύπος και το μέγεθος της γραμματοσειράς σε πολυτροπικά κείμενα

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- σχεδιάζουν κείμενα μετά από διαπραγμάτευση, ανάλογα με τις ανακλύπτουσες επικοινωνιακές/κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες και ανάγκες
- λαμβάνουν αποφάσεις σε σχέση με τις γραμματικές, τις λεξιλογικές, τις υφολογικές δομές, τη γλωσσική ποικιλία κ.λπ. που θα χρησιμοποιηθούν για την πραγμάτωση ενός κειμενικού είδους
- κατακτούν τους μηχανισμούς (στίξη, παραγραφοποίηση, λεξιλόγιο, συντακτικές δομές κ.λπ.) για τη δήλωση των ασυνεχειών σε κείμενα
- κατανοούν τους τρόπους που μπορεί να χρησιμοποιηθεί το λεξιλόγιο και η γραμματική για να δηλωθεί η εναλλαγή από θέμα σε θέμα
- λαμβάνουν αποφάσεις σε σχέση με τα γλωσσικά και οπτικά στοιχεία που μπορεί να αξιοποιηθούν για να αναπτύξουν πληροφορίες
- είναι σε θέση να αξιοποιούν εξωγλωσσικούς μηχανισμούς για τη μετάδοση πληροφοριών που είναι παρόμοιες ή διαφορετικές από εκείνες που μεταδίδει το γλωσσικό κανάλι
- χρησιμοποιούν πολυτροπικά στοιχεία (διαγράμματα, πίνακες κ.λπ.) για τη στήριξη των πληροφοριών έτσι ώστε να είναι κατανοητές στους αποδέκτες
- αναγνωρίζουν και αξιοποιούν λεξιλογικά και γραμματικά στοιχεία για τον εντοπισμό του είδους των σχέσεων που διέπουν τις πληροφορίες ενός κειμένου (χρονική, αιτιακή σχέση, αντίθεση, σύγκριση κ.λπ.)

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συγκέντρωση, παρουσίαση/παράθεση, ιεράρχηση, οργάνωση/κατανομή πληροφοριών, ανάλογα με τις σχέσεις που τις διέπουν (χωρικές, χρονικές, αιτιακές) και σε συνάρτηση με τη δομή των υπό δόμηση κειμένων
- προκαταρκτική διάρθρωση των υπό δόμηση κειμένων μέσω κατάλληλων κειμενικών τεχνικών
- προκαταρκτική γλωσσική πραγμάτωση των υπό δόμηση κειμένων μέσω κατάλληλων γραμματικών, λεξιλογικών, υφολογικών «υλικών» και, ενδεχομένως, πολυτροπικών στοιχείων
- πειραματισμοί με καθοδηγημένο γράψιμο (δόμηση κειμένων, με βάση εικόνες ή αυτοτελείς τίτλους ή ημιτελείς προτάσεις/παραγράφους, μέσω ιδεοθύελλας κ.ο.κ.)
- πειραματισμοί με δημιουργικό γράψιμο
- μετασχηματισμοί κειμενικών ειδών σε άλλα (π.χ. μίας συνεχούς ιστορίας σε κόμικς, και αντίστροφα)

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- προσδιορίζουν τα γνωρίσματα των υπό δόμηση κειμένων, υπό την ήδη επιλεγμένη οπτική γωνία πραγμάτωσής τους
- κάνουν γλωσσικές επιλογές σχετικές με τη δόμηση της ταυτότητας του/της συγγραφέα, των προθετικοτήτων του/της, του τρόπου που παρουσιάζεται (ως ξεκάθαρος/-η ή ασαφής σε κάποια ζητήματα, ως αυθεντία ή όχι κ.λπ.)
- αξιοποιούν διακειμενικές συνδέσεις (συσχετίσεις με άλλα κείμενα παρόντα ή με την εμπειρία και την τοπική κοινότητα των παιδιών) για την παρουσίαση των πληροφοριών του κειμένου με τρόπο κατανοητό
- έχουν επίγνωση της οπτικής γωνίας «θέασης του κόσμου» που υιοθετούν ως συγγραφείς και των λόγων υιοθέτησης της συγκεκριμένης οπτικής γωνίας
- παίρνουν αποφάσεις σχετικά με την κατανομή ρητών και υπόρρητων νοημάτων/μηνυμάτων
- έχουν επίγνωση των πιθανών υφολογικών και κοινωνικών προεκτάσεων των φωνολογικών, μορφολογικών και συντακτικών επιλογών τους
- έχουν επίγνωση των κοινωνικών και πολιτισμικών προεκτάσεων του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος
- έχουν επίγνωση της σημειολογικής λειτουργίας της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και των λόγων της διαφοροποιημένης κατανομής τους ανάλογα με το κειμενικό είδος, το πλαίσιο παραγωγής του, τους/τις αποδέκτες/-τριες και το σκοπό του (ως διαφοροποιημένων μηχανισμών κατασκευής εγκυρότητας, υποκειμενικού σχολιασμού κ.λπ.)

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- μετασχηματισμοί των λειτουργιών του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών ανάλογα με τις συμβάσεις του κειμενικού είδους
- μετασχηματισμοί του ύφους του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου
- μετασχηματισμοί της κειμενικής οργάνωσης, του τύπου και της κατανομής των πληροφοριών, και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών για τη δήλωση της στάσης του/της συγγραφέα
- μετασχηματισμοί της οπτικής γωνίας και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών
- πειραματισμοί με εναλλαγή συνωνύμων ή παρεμφερών σημασιολογικά εκφράσεων και τελική επιλογή με βάση το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- έχουν (επαρκή) επίγνωση των προδιαγραφών του πλαισίου επικοινωνίας και των κοινωνικοπολιτισμικών πρακτικών με βάση τις οποίες θα λειτουργήσει ο γραπτός λόγος
- αξιολογούν κριτικά ποικίλες πραγματώσεις-εκδοχές γραπτών κειμενικών ειδών, με στόχο την τελική αναθεώρησή τους (και «τελειοποίησή» τους), σύμφωνα με τα νοήματα που επιδιώκουν να κατασκευάσουν, τις πραγματικότητες που θέλουν να διαμορφώσουν και τις κοινωνικές ταυτότητες και σχέσεις που προσδοκούν να αναδείξουν
- αποτιμούν την αποτελεσματικότητα γραπτών κειμένων («ιδιόκτητων» ή/και άλλων), μέσω αυτοαξιολόγησης ή/και ετεροαξιολόγησης, δηλαδή, με κριτήρια γραμματικής ορθότητας και επικοινωνιακής καταλληλότητας / αποδεκτότητας, με στόχο την αναδόμηση και τη βελτίωσή τους
- εκτιμούν το ρόλο της γλώσσας, της πολυτροπικότητας, της γλωσσικής ποικιλότητας, όσον αφορά τη δόμηση αποτελεσματικών γραπτών κειμένων
- συνειδητοποιούν τη δυναμική και της διαφορετικής πολιτισμική λειτουργία προφορικού και γραπτού λόγου
- αξιολογούν συστηματικά τις συγγραφικές συνήθειες της τάξης σε σχέση με συγγραφικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης.

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- κριτική επεξεργασία των ποικίλων πραγματώσεων (εκδοχών) γραπτών κειμενικών ειδών, με στόχο την τελική αναθεώρησή τους (και «τελειοποίησή» τους)
- αυτοαξιολόγηση ή και ετεροαξιολόγηση γραπτών κειμένων και εφαρμογή ανάλογων τεχνικών, όπως είναι, για παράδειγμα, ο κατάρτισμός καταλόγου κριτηρίων κάθε κειμενικής πραγμάτωσης, σύμφωνα με το συγκεκριμένο
- αντιπαράβολή και σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένων που έχουν δομηθεί, ως προς τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές που τις χαρακτηρίζουν
- υποβολή και εφαρμογή εισηγήσεων για περαιτέρω βελτίωση ορισμένων από τις εκδοχές των κειμένων ανάλογα με το πλαίσιο (επικοινωνιακό ή/και κοινωνικοπολιτισμικό)
- αιτιολόγηση της επιλογής μίας από τις εκδοχές του κειμένου ως αποτελεσματικότερης σε σχέση με άλλες
- αξιολόγηση στην τάξη κειμένων που έχουν παραχθεί στο σπίτι/για σκοπούς εκτός μαθήματος και συστηματική σύγκριση με κείμενα που παράγονται στην τάξη

ΤΡΙΤΗ ΒΑΘΜΙΔΑ: τάξεις Α΄ - Γ΄ Γυμνασίου, Λυκείου

Το Πρόγραμμα Σπουδών δίνει έμφαση στην καλλιέργεια δεξιοτήτων και στρατηγικών για την παραγωγή και επεξεργασία κειμένων, προφορικών, γραπτών και πολυτροπικών. Οι στρατηγικές αυτές δεν διαφοροποιούνται τόσο πολύ με βάση την τάξη όσο με βάση τα είδη των κειμένων που μπορούν να αξιοποιηθούν – από απλά σε σύνθετα ή μεικτά κειμενικά είδη, με τη συνθετότητα να προσδιορίζεται με βάση τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών και τη γλωσσική μορφή των κειμένων. Για το λόγο αυτό, γενικές κατηγοριοποιήσεις στρατηγικών και δεξιοτήτων προτείνονται με βάση τρεις ομάδες, Προδημοτική και Α΄ Δημοτικού, Β΄-ΣΤ΄ Δημοτικού και Γυμνάσιο-Λύκειο.

Α. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (Ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (Ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ • διευρύνουν τις γνώσεις τους σε σχέση με την ποιικιλία των σκοπών ακρόασης ενός κειμένου (π.χ. ακρόαση για πρόσκτηση πληροφοριών, για επισημάνση λεπτομερειών, επίλυση προβλήματος, άσκηση κριτικής, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.) • είναι σε θέση να επιλέγουν και να επαναπροσδιορίζουν (όταν απαιτείται) την κατάλληλη, σύστοιχη με το σκοπό της ακρόασης, ακροαματική στρατηγική (π.χ. προσεκτική ακρόαση, επιλεκτική ακρόαση, συνολική ακρόαση κ.ο.κ.) • διευρύνουν την ικανότητα εντοπισμού των παραγόντων που συνθέτουν το στενό εξωγλωσσικό συγκείμενο και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο του υπό ακρόαση κειμένου • αξιοποιούν το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο ως στρατηγική για τη διατύπωση προκαταρκτικών υποθέσεων για το θέμα και το στόχο του υπό ακρόαση κειμένου • αξιοποιούν τα γλωσσικά και δομικά στοιχεία που σταδιακά προσλαμβάνουν ως ακροατές/-τριες για την επιβεβαίωση των αρχικών υποθέσεων που έχουν διατυπώσει για το υπό ακρόαση επικοινωνιακό γεγονός • εντοπίζουν τις δεσμεύσεις που το ευρύτερο πλαίσιο επικοινωνίας επιβάλλει ως προς τα είδη των επικοινωνιακών γεγονότων που μπορούν να πραγματοποιηθούν σε μια κειμενική κοινότητα • διευρύνουν τις γνώσεις τους για τον τρόπο που διαφορετικά επικοινωνιακά γεγονότα (π.χ. μια συνομιλία μεταξύ φίλων, μια διάλεξη, μια τηλεοπτική συνέντευξη) προσδιορίζουν τους ρόλους των συνομιλητών/-τριών ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ • αναγνωρίζουν και χρησιμοποιούν επικοινωνιακές στρατηγικές για να επαναπροσδιορίσουν στοιχεία του στενού και ευρύτερου συμφραστικού πλαισίου • προβαίνουν σε συνεχή αξιολόγηση του τρόπου που συνδιαμορφώνονται οι παράμετροι του πλαισίου επικοινωνίας, όπως: - ο επικοινωνιακός σκοπός - τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του/της αποδέκτη/-τριας στον/στην οποίο/-α θα απευθυνθεί ο ομιλητής/η ομιλήτρια με το κείμενό του/της - το κειμενικό σχήμα ή σχήματα που κρίνεται κατάλληλο να επιλεγούν στη δεδομένη περίπτωση	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη, όπως: • καθημερινοί διάλογοι ή/και συζητήσεις μεταξύ οικείων και μη προσώπων, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, πειθώ, επεξήγηση, περιγραφή, διευκρίνιση κ.ο.κ.) • διαλογικοί αγώνες (όπως παραπάνω, δηλαδή, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό) • τηλεφωνικές συνδιαλέξεις (όπως παραπάνω) • ομιλίες από ένα άτομο σε διάφορα πλαίσια επικοινωνίας (σχολικές ομιλίες, διαλέξεις για ένα θέμα (όπως παραπάνω) • επίσημες ομιλίες (όπως παραπάνω) • συνομιλίες με άτομα με διαφορετικές σχέσεις μεταξύ τους (φίλοι, γνωστοί, συγγενείς, ενδοομάδες, άγνωστοι, ομιλητές/-τριες και ακροατήριο σε μια διάλεξη κ.λπ.) • προφορικά κείμενα σε δομημένα πλαίσια (σχολείο, συζητήσεις σε τηλεοπτικές εκπομπές, σειρές κ.λπ.) • κείμενα λογοτεχνικού λόγου στα οποία υπάρχει μια συγκεκριμένη μορφή προφορικού λόγου, π.χ. φανταστικές ιστορίες, παραμύθια [διάλογοι σ' αυτά], ποιήματα, θρύλοι, παραδόσεις, κυπριακά θεατρικά δρώμενα («σκετσ»), θεατρικά έργα (όχι αποσπάσματα) • κείμενα δημοσιογραφικού (ραδιοφωνικού ή/και τηλεοπτικού) λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο / μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές, διαλέξεις με οπτικο-ακουστικό υλικό, ντοκυμανταίρ (βλ. και παραπάνω)	• συζητήσεις στο πλαίσιο ομάδων αλλά και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού και συγκριτική αντιπαραβολή γλωσσικών, πολυτροπικών, ψηφιακών κειμένων που χαρακτηρίζονται: - από διαφορετικό βαθμό κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης γύρω από ένα θέμα (δηλαδή κείμενα που απευθύνονται σε ένα γενικό κοινό και κωδικοποιούν αρκετές πληροφορίες σχετικά με ένα θέμα σε αντίθεση με κείμενα που απευθύνονται σε εξειδικευμένο κοινό και αφήνουν κάποιες πληροφορίες ως υπονοούμενες) - από διαφορετική έκταση (κείμενα στα οποία κάποιες πληροφορίες αναπτύσσονται σε έκταση, ενώ σε άλλα παρουσιάζονται συνοπτικά) - από διαφορετική χρήση σημειωτικών μέσων - από το διαφορετικό τρόπο παρέμβασης του ακροατή/της ακροατριάς (π.χ. ενεργός συμμετοχή σε αντίθεση με τη χρήση παραγλωσσικών μέσων μόνο) - για να προσδιοριστεί - η συσχέτιση των πληροφοριών που θα εκληφθούν ως γνωστές και εκείνες που θα παρουσιαστούν ως νέες πληροφορίες - ο διαφοροποιημένος κοινωνικός ρόλος του ακροατή/της ακροατριάς • προκαταρκτική διερεύνηση διαφορετικών επικοινωνιακών γεγονότων που σχετίζονται με διαφορετικές συμβάσεις (π.χ. αν ο/η ομιλητής/-

• προβαίνουν σε συνεχείς αξιολογήσεις και κατανοούν τις στρατηγικές και τα γλωσσικά στοιχεία που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν για να δηλώσουν: - τη μεταβολή του υπό διαπραγμάτευση θέματος σε ένα υπό εξέλιξη επικοινωνιακό γεγονός - την εναλλαγή του τόνου (από φιλικό σε συγκρουσιακό και το αντίστροφο) • είναι σε θέση να ελέγχουν τον τρόπο με τον οποίο δομείται σταδιακά από τους/τις συνομιλητές/-τριες το ίδιο το επικοινωνιακό γεγονός		τρια μπορεί να διακόψει, για το πώς μπορεί να παρέμβει κ.λπ.) • σύγκριση προφορικών κειμένων/επικοινωνιακών γεγονότων που διαφέρουν ως προς το ποιος αναλαμβάνει την ευθύνη (ο/η ομιλητής/-τρια ή/και οι ακροατές/-τριες) στον προσδιορισμό του επικοινωνιακού πλαισίου • οι μαθητές/-τριες ως εθνογράφοι: διερεύνηση των επικοινωνιακών γεγονότων που λειτουργούν σε διαφορετικές κειμενικές κοινότητες
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ • είναι σε θέση να επισημάνουν τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία (όπως είναι ο επιτονισμός και το ύψος της φωνής, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις του σώματος κ.ά.) που οι ομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν για τη μετάδοση πληροφοριών, παρόμοιων ή διαφορετικών από εκείνες που μεταδίδει το γλωσσικό κανάλι • είναι σε θέση να επεξεργάζονται πολυσημειωτικά κείμενα και να εντοπίζουν τον τρόπο που τα διάφορα σημειωτικά μέσα (ήχος, εικόνα, διαγράμματα κ.λπ.) αξιοποιούνται από τους ομιλητές και τις ομιλήτριες για τη μετάδοση παρόμοιων πληροφοριών, αντιτιθέμενων πληροφοριών ή την αποσίπηση πληροφοριών • είναι σε θέση να εντοπίζουν τα παραγλωσσικά στοιχεία που οι ομιλητές/-τριες αξιοποιούν για να αναδείξουν κάποιες πληροφορίες ως περισσότερο ή λιγότερο σημαντικές με βάση τους στόχους που επιδιώκουν να υλοποιήσουν • είναι σε θέση να αξιοποιούν στοιχεία από το ευρύτερο επικοινωνιακό πλαίσιο για την κατανόηση των πληροφοριών που οι συνομιλητές/-τριες αφήνουν να υπονοούνται • είναι σε θέση να εντοπίσουν αν το κείμενο ακολουθεί έναν αναγνωρίσιμο κειμενικό τύπο ή αν συνδυάζει ποικίλους κειμενικούς τύπους (αφήγηση, περιγραφή, επιχειρήματα κ.λπ.) • αναγνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής/η ομιλήτρια δομεί το θέμα μέσα από γραμματικές και λεξιλογικές δομές (παθητική φωνή, ονοματοποίηση, λεξική πυκνότητα, παρατακτική ή υποτακτική σύνταξη, ασύνδετο σχήμα, ρητορικές ερωτήσεις κ.λπ.) • αναγνωρίζουν τον τρόπο που τα γλωσσικά στοιχεία (το λεξιλόγιο και τα γραμματικά στοιχεία [όπως είναι οι σύνδεσμοι, οι αντωνυμίες, τα επιρρήματα, τα επίθετα κ.ά.], οι επαναλήψεις, οι παραλληλισμοί κ.λπ.) χρησιμοποιούνται για: - τη δόμηση της συνοχής ενός συνεχούς προφορικού κειμένου - την προβολή κάποιων πληροφοριών ως περισσότερο σημαντικών έναντι άλλων	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)	• σύγκριση κειμένων που διαφέρουν ως προς: - τις πληροφορίες - τις γραμματικές δομές - τους μηχανισμούς συνοχής - τους μηχανισμούς συνεκτικότητας • χρήση σημειώσεων, διαγραμμάτων κ.λπ. για την καταγραφή των πληροφοριών που ο ομιλητής/η ομιλήτρια προβάλλει ως σημαντικές για περαιτέρω αξιοποίηση • αντιπαραβολή κειμένων με στόχο τη διάκριση της ποιότητας των πληροφοριών, τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε ψευδείς («φανταστικές») και αληθείς («πραγματικές»), υποκειμενικές και αντικειμενικές • χρήση σημειώσεων, σχεδιαγραμμάτων, εννοιολογισμάτων, εικονικών αναπαραστάσεων, δραματοποιήσεις, υποδύσεις ρόλων κ.λπ., για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων • αφαίρεση συνοχικών ή/και συνεκτικών μηχανισμών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αφαίρεση λεκτικών και μη ενδεικτών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αφαίρεση παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • συζητήσεις σε σχέση με τις λεξιλογικές, τις γραμματικές, τις συντακτικές δομές του, π.χ. «βρίσκω τι λείπει-κάνω υποθέσεις-εντοπίζω σε άλλα κείμενα, ανακαλώ»

- αναγνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής/η ομιλήτρια οργανώνει τις πληροφορίες του κειμένου (χρονική, αιτιακή σχέση, ιεραρχική σχέση ή παράθεση, αντίθεση, σύγκριση, κ.λπ.)
- εντοπίζουν τους μετακειμενικούς ενδείκτες (σε λίγο, παρακάτω θα υποστηρίξω δύο θέσεις, έχω δύο στόχους κ.λπ.) που ο ομιλητής/η ομιλήτρια χρησιμοποιεί για να οργανώσει το κείμενό του/της
- αναγνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο δομούνται συνέχειες και ασυνέχειες στην πληροφοριακή οργάνωση ενός κειμένου (ασυνέχειες σε πρόσωπα, χρόνο, θέματα, επιχειρήματα)
- εντοπίζουν τους μηχανισμούς μέσω των οποίων οι συνομιλητές/-τριες δομούν συνεργασιακά κείμενα διαφορετικών κειμενικών τύπων (αφηγηματικό, επιχειρηματολογικό, πληροφοριακό κ.λπ.)
- εντοπίζουν τη συνδυαστική δυναμική τυχόν πολυτροπικών στοιχείων σε σχέση με τη μετάδοση των νοημάτων/μηνυμάτων (π.χ. τη συνδυαστική δυναμική γλωσσικών και εικονιστικών στοιχείων) για τη δήλωση πληροφοριών που βρίσκονται σε σχέση συμπληρωματική, προσθετική, κ.λπ.
- εντοπίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι συνομιλητές/-τριες διαπραγματεύονται τις υπόρρητες πληροφορίες

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

- διευρύνουν την επικοινωνιακή τους ικανότητα, συμμετέχοντας σε ποικίλα επικοινωνιακά γεγονότα
- διατυπώνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για πληροφορίες που δεν έχουν κατανοήσει
- διεκδικούν το λόγο σε μια συζήτηση, ανάλογα με τις συμβάσεις της
- είναι σε θέση να διαπραγματεύονται τις συμβάσεις που σχετίζονται με διάφορα επικοινωνιακά γεγονότα
- αξιοποιούν τον βοηθητικό ιστό που ο συνομιλητής/η συνομιλήτρια τους προσφέρει για τη συνεργατική οικοδόμηση ενός θέματος
- δημιουργούν ένα υποβοηθητικό πλαίσιο στο συνομιλητή/στη συνομιλήτριά τους
- διευρύνουν τις γνώσεις τους για τα γλωσσικά και κειμενικά στοιχεία και τις γλωσσικές πράξεις που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν όταν παράγουν συνεργατικά διάφορα κείμενα (π.χ. παραγγελία, παράκληση, αίτημα, προσταγή, διαταγή κ.ο.κ.)
- αναγνωρίζουν τις διάφορες επικοινωνιακές στρατηγικές μέσα από τις οποίες συνεργάζονται με τους/τις συνομιλητές/-τριές τους για να διαπραγματευτούν ή να επαναπροσδιορίσουν στοιχεία του παραγόμενου κειμένου/επικοινωνιακού γεγονότος
- διευρύνουν τις γνώσεις τους για τις στρατηγικές που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να δηλώσουν συμφωνία ή διαφωνία
- επιλέγουν τις στρατηγικές εκείνες που είναι κατάλληλες για την επίτευξη απειλητικών για το πρόσωπο του συνομιλητή/της συνομιλήτριας λεκτικών πράξεων, (όπως παραγγελία, παράκληση, αίτημα, προσταγή, διαταγή κ.ο.κ.) και τα γλωσσικά στοιχεία που συμβάλλουν στο μετριασμό της απειλής αυτής

- αφαίρεση λεπτομερειών και αντιπαράβολή κειμένων πριν και μετά
- αντιπαράβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων
- μετασχηματισμός μονοτροπικών κειμένων σε πολυτροπικά και αντίστροφα
- παιχνίδια μετασχηματισμού του προφορικού κειμένου σε γραπτό και σχολιασμός των διαφορών

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ

- επισημαίνουν τον τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής/η ομιλήτρια χρησιμοποιεί τη γλώσσα για να δηλώσει αναγνωρισμένες από το επικοινωνιακό γεγονός κοινωνικές σχέσεις
- επισημαίνουν τον τρόπο με τον οποίο το λεξιλόγιο, οι γραμματικές επιλογές, η δομή και η οργάνωση των πληροφοριών συλλειτουργούν στο να διαμορφώνουν μια συγκεκριμένη άποψη για τον κόσμο (π.χ. πώς παρουσιάζονται οι ήρωες και οι ηρωίδες σε μια προφορική ιστορία, πώς παρουσιάζονται κοινωνικές ομάδες κ.λπ.)
- σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης/μετάδοσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς ο τρόπος που παρουσιάζονται οι πληροφορίες σε μια είδηση ή μια ομιλία παραπέμπει σε εγκυρότητα, αξιοπιστία, πώς ο τρόπος που επαναλαμβάνονται γνωστές πληροφορίες σε μια φιλική συνομιλία παραπέμπει σε συνοχή της ομάδας κ.λπ.)
- επισημαίνουν τα γλωσσικά στοιχεία και τις επικοινωνιακές στρατηγικές που χρησιμοποιούν οι ομιλητές/-τριες για να διαπραγματευτούν τις διαφορές τους ως προς την πραγματικότητα που υποστηρίζουν ή αναπαριστούν μέσα από τις συνεισφορές τους
- εντοπίζουν πώς οι συμμετέχοντες/-ουσες αξιοποιούν στρατηγικές προφορικότητας και γραπτότητας για τη δόμηση των ταυτοτήτων τους
- εντοπίζουν τις στρατηγικές μέσω των οποίων ο ομιλητής/η ομιλήτρια προβάλλει μια ταυτότητα και τον τρόπο με τον οποίο οι ακροατές/-τριες αποδέχονται ή αντιδρούν στις προβολές αυτές
- συνειδητοποιούν τους γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς μέσα από τους οποίους οι συνομιλητές/-τριες δομούν καθιερωμένους ρόλους ή νέες ταυτότητες (με το να παρεκκλίνουν από τις συμβάσεις, λ.χ.)
- εντοπίζουν τα γλωσσικά στοιχεία και τις επικοινωνιακές στρατηγικές που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν για να διαπραγματευτούν τη μεταξύ τους σχέση ως μελών μίας κειμενικής κοινότητας
- επισημαίνουν τον τρόπο με τον οποίο μέσα από τη γλώσσα ο ομιλητής/η ομιλήτρια συνδιαλέγεται με την ευρύτερη ή την τοπική κοινωνία για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα
- εντοπίζουν συλλογικά την κοινωνική πραγματικότητα και την ιδεολογία που προβάλλει ο ομιλητής/-η ομιλήτρια

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- επεξεργασία και κριτική ανάλυση ύφους, κειμενικής οργάνωσης, γλωσσικών-δομικών υλικών πραγμάτωσης του κειμενικού είδους (φωνολογικών, μορφολογικών, συντακτικών, λεξιλογικών)
- αποκωδικοποίηση και καταγραφή αλληγορικών νοημάτων/μηνυμάτων
- ολοκλήρωση και παρουσίαση με εναλλακτικούς τρόπους νοημάτων/μηνυμάτων που υποβόσκουν σε κείμενα
- εντοπισμός και ανάλυση ρητορικών σχημάτων
- αξιοποίηση διακειμενικών συνδέσεων (συσχετίσεων με άλλα κείμενα παρόντα ή της εμπειρίας και της κουλτούρας της τάξης) για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι ομιλητές/-τριες τοποθετούνται απέναντι στις πληροφορίες που μεταδίδουν
- αντιπαραβολή κειμένων από διαφορετικά κειμενικά είδη που ενδιατρίβουν στο ίδιο θέμα αλλά προβάλλουν διαφορετικές οπτικές γωνίες, ταυτότητες, θέσεις και ιδεολογίες
- συστηματική διερεύνηση του τρόπου που αξιοποιείται η γλωσσική ποικιλότητα για να δηλωθούν στοιχεία του άμεσου και ευρύτερου πλαισίου (τοπική και παγκόσμια κοινωνία και ο ιδεολογίες τους)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αποτιμούν το βαθμό αποτελεσματικότητας των υπό ακρόαση κειμένων, ανάλογα με το επικοινωνιακό και το ευρύτερο κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο τους
- αξιολογούν την ποιότητα των πληροφοριών που ένα κείμενο προσφέρει μέσα από τη σύνδεση του κειμένου με συναφή κείμενα
- αποτιμούν την κοινωνικοπολιτισμική λειτουργία των κειμένων και τον τρόπο που, μέσω αυτών, ο ομιλητής/η ομιλήτρια κατασκευάζει ταυτότητες και ιδεολογίες
- κατανοούν και αξιολογούν τους λόγους της πολλαπλότητας των ερμηνειών που μπορεί να προσλάβει ένα υπό ακρόαση κείμενο εντός μίας κειμενικής κοινότητας
- αξιολογούν τον τρόπο με τον οποίο σε μια κειμενική κοινότητα (π.χ. ΜΜΕ) ένα προφορικό κείμενο συνομιλεί με κείμενα από άλλες κοινότητες (από την επιστημονική κοινότητα, λ.χ.)
- αξιολογούν την πρόσληψη του προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την πρόσληψη του προφορικού λόγου εκτός τάξης
- αξιολογούν τις πρακτικές της τάξης για την καλλιέργεια του προφορικού λόγου των μαθητών/-τριών

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- σχολιασμός και κριτική τοποθέτηση έναντι ενός προφορικού μηνύματος με κριτήρια το περιεχόμενο, τη μορφή, τον τρόπο παρουσίασής του
- συγκριτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας δύο ή περισσότερων προφορικών μηνυμάτων
- αντιπαραβολή/σύγκριση πληροφοριών που εμπεριέχονται σε διαφορετικά, συγκρίσιμα μεταξύ τους, προφορικά κείμενα
- αντιπαραβολή/σύγκριση διαφορετικών, συγκρίσιμων μεταξύ τους, πληροφοριών που μεταδίδονται από τον/την ίδιο/-α πομπό/πηγή
- αιτιολόγηση της ύπαρξης στοιχείων γραπτού λόγου σε προφορικά κείμενα
- αιτιολόγηση της ύπαρξης ποικίλων ειδών προφορικών κειμενικών ειδών σε κειμενικές κοινότητες στη σύγχρονη κοινωνία
- συνολική αποτίμηση των διαδικασιών κατασκευής ταυτοτήτων και θεάσεων του κόσμου/ιδεολογιών μέσα από διαφορετικά κειμενικά είδη και μέσα από τη λειτουργία τους για συγκεκριμένες κειμενικές κοινότητες
- συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία του προφορικού λόγου που παράγεται εκτός τάξης και της πρόσληψής του

Β. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ /-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ • εντοπίζουν την κειμενική κοινότητα εντός της οποίας θα λειτουργεί το υπό δημιουργία κείμενο • αξιολογούν τον τρόπο που οι μεταβλητές του πλαισίου (πεδίο, τόνος, τρόπος) επιδρούν στο σχεδιασμό του κειμένου, ειδικότερα στην επιλογή - του κειμενικού σχήματος - της έκτασης (και της χρονικής διάρκειας) του υπό δόμηση κειμένου - των παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων που εκλαμβάνονται ως κατάλληλα για τη στήριξη/ενίσχυση του υπό δόμηση κειμένου - των σημειωτικών μέσων επικοινωνίας που θεωρούνται σημαντικά για την υποστήριξη του υπό δόμηση κειμένου - του ύφους/ των γλωσσικών στοιχείων (περιλαμβανομένων ιδιόλεκτων, κοινωνιόλεκτων κ.ά. στοιχείων) του υπό δόμηση κειμένου - της οπτικής γωνίας υπό την οποία πρόκειται να παρουσιαστούν οι πληροφορίες στο υπό δόμηση κείμενο • εντοπίζουν τα γλωσσικά και παραγλωσσικά σήματα που οι συνομιλητές/-τριες εκπέμπουν κατά τη διαδικασία παραγωγής του κειμένου και κάνουν αλλαγές, αν απαιτείται, στον τρόπο παρουσίασης του θέματος (το πεδίο) ή στον τρόπο συσχέτισής τους με τους/τις αποδέκτες/-τριες • προβαίνουν σε συνεχή αξιολόγηση και κατανόηση των στρατηγικών και των γλωσσικών στοιχείων που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν για να δηλώσουν τη μεταβολή του τόνου και του πεδίου στο υπό διαμόρφωση κείμενο	Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη, όπως: • καθημερινοί διάλογοι ή/και συζητήσεις μεταξύ οικείων και μη προσώπων, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, πειθώ, επεξήγηση, περιγραφή, διευκρίνιση κ.ο.κ.) • διαλογικοί αγώνες (όπως παραπάνω, δηλαδή, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό) • τηλεφωνικές συνδιαλέξεις (όπως παραπάνω) • ομιλίες από ένα άτομο σε διάφορα πλαίσια επικοινωνίας (σχολικές ομιλίες, διαλέξεις για ένα θέμα (όπως παραπάνω)) • επίσημες ομιλίες (όπως παραπάνω) • συνομιλίες με άτομα με διαφορετικές σχέσεις μεταξύ τους (φίλοι, γνωστοί, συγγενείς, ενδοομάδες, άγνωστοι, ομιλητές/-τριες και ακροατήριο σε μια διάλεξη κ.λπ.) • προφορικά κείμενα σε δομημένα πλαίσια (σχολείο, συζητήσεις σε τηλεοπτικές εκπομπές, σειρές κ.λπ.) • κείμενα λογοτεχνικού λόγου στα οποία υπάρχει μια συγκεκριμένη μορφή προφορικού λόγου, π.χ. φανταστικές ιστορίες, παραμύθια [διάλογοι σ' αυτά], ποιήματα, θρύλοι, παραδόσεις, κυπριακά θεατρικά δρώμενα («σκετς»), θεατρικά έργα (όχι αποσπάσματα) • κείμενα δημοσιογραφικού (ραδιοφωνικού ή/και τηλεοπτικού) λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο / μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές, διαλέξεις με οπτικοακουστικό υλικό, ντοκυμανταίρ (βλ. και παραπάνω)	• συμμετοχή σε συζητήσεις και αντιπαραβολικές συγκρίσεις κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες και στα οποία παρουσιάζονται διαφορετικές πτυχές της προϋπάρχουσας γνώσης του ομιλητή/της ομιλήτριας για το υπό διαπραγμάτευση θέμα • δραστηριότητες ενεργοποίησης διαφορετικών πτυχών προϋπάρχουσας γνώσης στους μαθητές και τις μαθήτριες για την παραγωγή κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες/-τριες (εξειδικευμένο κοινό κ.λπ.) • χαρτογράφηση σχημάτων δομής προφορικών κειμένων και μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων σε διαφορετικές συνθήκες (σε συνεργασία με τους/τις αποδέκτες/-τριες, αποκλειστικά από τον ομιλητή/την ομιλήτρια) • διερεύνηση και μετασχηματισμός των σχημάτων δομής μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων, ανάλογα με το εκάστοτε πλαίσιο επικοινωνίας • αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. δελτίων καιρού, διαφημίσεων, διαλέξεων, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων • σύγκριση διαφόρων πολυτροπικών κειμένων για την ανάδειξη του ρόλου των οπτικών σημάτων • «παιχνίδια επιλογών», όσον αφορά ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός ή περισσότερων κειμενικών ειδών, για μία νέα κειμενική προφορική πραγμάτωση (διαλογική ή μη), π.χ. επιλογή γνωρισμάτων οργάνωσης περιγραφών και επιχειρημάτων για την πραγμάτωση μίας διαφήμισης • χαρτογράφηση σχημάτων οργάνωσης πληροφοριών σε μεικτά ή/και υβριδικά κείμενα

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ /-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΛΟΓΟΥ/ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- λαμβάνουν αποφάσεις σε σχέση με τις γραμματικοσυντακτικές, τις λεξιλογικές, τις υφολογικές δομές, τη γλωσσική ποικιλία κ.λπ. που θα χρησιμοποιήσουν για την πραγμάτωση ενός επικοινωνιακού στόχου
- αξιοποιούν και επαναπροσδιορίζουν τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών σε σχέση με το σταδιακά εξελισσόμενο συγκείμενο
- προβαίνουν σε αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο η κάθε γλωσσική μονάδα (με τη μορφή μιας πρότασης/ενός εκφωνήματος) μπορεί να συνδεθεί με τις προηγούμενες
- χρησιμοποιούν γλωσσικά στοιχεία για τη θεμελίωση κειμενικής συνοχής για τη δήλωση των σχέσεων μεταξύ των πληροφοριών μέσα στην ίδια καθώς και σε διαφορετικές θεματικές ενότητες
- αξιολογούν και λαμβάνουν αποφάσεις για τα παραγλωσσικά, τα εξωγλωσσικά ή/και τα πολυτροπικά στοιχεία που μπορεί να υποστηρίξουν τις πληροφορίες που οι ομιλητές/-τριες επιθυμούν να μεταδώσουν μέσα από το γλωσσικό κανάλι
- χρησιμοποιούν μηχανισμούς (μετακειμενικούς ενδείκτες όπως, λ.χ. *σε λίγο, παρακάτω θα υποστηρίξω δύο θέσεις, έχω τους εξής στόχους* κ.λπ.) με στόχο να διευκολυνθεί η κατανόηση των πληροφοριών από το συνομιλητή/τη συνομιλήτρια

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΝΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ ΕΝΟΣ ΔΙΑΛΟΓΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- επιλέγουν τα κατάλληλα ανάλογα με το πλαίσιο γλωσσικά στοιχεία για την προσέλευση της προσοχής του ακροατηρίου
- ελέγχουν τις αντιδράσεις του ακροατηρίου
- χρησιμοποιούν συνομιλιακούς μηχανισμούς (εναλλαγή συνομιλητών/-τριών, παύσεις, ανοδικός επιτονισμός κ.λπ.) για να επικοινωνούν με τους συνομιλητές/-τριές τους σε μια συζήτηση
- χρησιμοποιούν γλωσσικά στοιχεία και κειμενικούς μηχανισμούς για να δηλώσουν τη συνεργασία με το συνομιλητή/τη συνομιλήτρια για τη δόμηση του επικοινωνιακού γεγονότος
- ελέγχουν και κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο γλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία αξιοποιούνται από τον συνομιλητή ή τους/τις συνομιλητές/-τριες, προβαίνοντας σε συνεχή επανασχεδιασμό της πληροφοριακής οργάνωσης ενός κειμένου (ιεράρχηση πληροφοριών κ.λπ.)
- διευρύνουν τις στρατηγικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δηλωθεί η αλλαγή θέματος ή η επαναφορά σε ένα θέμα μετά από περιόδους ασυνεχειών

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συγκέντρωση, παρουσίαση/παράθεση, ιεράρχηση, οργάνωση/κατανομή πληροφοριών από διάφορα γλωσσικά και ψηφιακά κείμενα
- μετασχηματισμός πληροφοριών σε σχήματα που χαρακτηρίζονται από διαφορετικές σχέσεις (χωρικές, χρονικές, αιτιακές)
- προκαταρκτική διάρθρωση του υπό δόμηση κειμένου μέσω κατάλληλων λεκτικών και μη ενδεικτών
- προκαταρκτική γλωσσική πραγμάτωση του υπό δόμηση κειμένου/ων, μέσω κατάλληλων γραμματικών, λεξιλογικών, υφολογικών, οπτικών «υλικών»
- πειραματισμός με τη χρήση τεχνικών προσέλευσης της προσοχής του ακροατηρίου (οι οποίες και μπορεί να σχετίζονται τη ροή ή/και τις παύσεις του λόγου, με τον τόνο, το ρυθμό, την ένταση της φωνής, τις εκφράσεις προσώπου, τις χειρονομίες, τις στάσεις, τις κινήσεις του σώματος, την αξιοποίηση της πολυτροπικότητας, τη χρήση των νέων τεχνολογιών κ.ο.κ.)
- ασκήσεις «ελέγχου της κατάστασης ενώπιον ακροατηρίου», μέσω:
 - της ετοιμότητας για ανταπόκριση στις τυχόν αντιδράσεις του
 - της αποφυγής της φλυαρίας και του πλατειασμού
 - της τήρησης του προκαθορισμένου χρόνου
 - της φυσικότητας και της λογικότητας του λόγου
 - της επαναφοράς στο θέμα, μετά από διακοπή, παρέμβαση εξωτερικών παραγόντων, υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων κ.ο.κ.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ /-ΤΡΙΕΣ

- είναι σε θέση να εντοπίζουν τα γλωσσικά στοιχεία που θα χρησιμοποιήσουν για τη δόμηση της ταυτότητας που επιθυμούν να προβάλουν, π.χ. ως ομιλητές/ομιλήτριες-μέλη μιας κειμενικής κοινότητας έναντι μιας άλλης
- είναι σε θέση να αξιολογήσουν το ρόλο που επιτελούν συνομιλιακές στρατηγικές (όπως η εναλλαγή των ομιλητών/-τριών, οι παύσεις, ο επιτονισμός, οι διακοπές, οι επικαλύψεις) ως δήλωση σχέσεων εξουσίας/αυθεντίας/ισοτιμίας κ.λπ.
- είναι σε θέση να κατανοήσουν τις στρατηγικές μέσω των οποίων οι συνομιλητές/-τριες δομούν και διαπραγματεύονται τη μεταξύ τους οικειότητα, απόσταση, αλληλεγγύη
- αξιοποιούν τα υφολογικά αποτελέσματα της χρήσης στοιχείων της διαλέκτου ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας
- δηλώνουν ρητά ή υπόρρητα με γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς την προθετικότητα τους ως ομιλητές/ομιλήτριες
- προβάλλουν οπτικές γωνίες και ιδεολογίες ρητά ή υπόρρητα, με γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- παραγωγή και σύγκριση κειμένων που απηχούν διαφορετικές ταυτότητες του ομιλητή/της ομιλήτριας (πώς συζητώντας για περιβαλλοντικά θέματα, λ.χ., ο ομιλητής/η ομιλήτρια παρουσιάζεται ως ειδικός/-ή ή ως απλός/-ή παρουσιαστής/-τρια πληροφοριών)
- παραγωγή και σύγκριση κειμένων που απηχούν διαφορετικές ιδεολογίες του ομιλητή/της ομιλήτριας
- παραγωγή και σύγκριση κειμένων που απηχούν διαφορετικές σχέσεις του ομιλητή/της ομιλήτριας με το ακροατήριο
- σύγκριση κειμένων που δηλώνουν το διαφορετικό τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής/η ομιλήτρια ενσωματώνεται ή όχι σε διαφορετικές κειμενικές κοινότητες

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ /-ΤΡΙΕΣ

- προβαίνουν σε κριτική αξιολόγηση των διαφορετικών εκδοχών ενός προφορικού κειμενικού είδους, με κριτήριο τα νοήματα που επιδιώκουν να μεταδώσουν, τις πραγματικότητες που επιθυμούν να διαμορφώσουν και τις κοινωνικές ταυτότητες και σχέσεις που προσδοκούν να αναδείξουν
- αποτιμούν τον τρόπο που λεξιλογικές, γραμματικές και συντακτικές επιλογές αναδομούν το πεδίο και/ή τη σχέση μεταξύ των συνομιλητών/-τριών
- αξιολογούν το ρόλο που η πληροφοριακή οργάνωση (η ανάπτυξη των διαφόρων πτυχών ενός θέματος) επιτελεί στη δόμηση της ταυτότητας ενός ομιλητή/μιας ομιλήτριας
- αξιολογούν το ρόλο των συμφραζομένων, της γλώσσας, της παραγλώσσας, της πολυτροπικότητας, της γλωσσικής ποικιλότητας, όσον αφορά τη διαπραγμάτευση πληροφοριών
- αξιολογούν το ρόλο των συμφραζομένων, της γλώσσας, της παραγλώσσας, της πολυτροπικότητας, της γλωσσικής ποικιλότητας, όσον αφορά τη δόμηση ταυτοτήτων, οπτικών γωνιών και ιδεολογιών
- αποτιμούν τη δυναμική και τη διαφορετική πολιτισμική αξία της χρήσης στρατηγικών γραπτότητας σε προφορικά κείμενα που λειτουργούν σε διαφορετικές κοινότητες
- αντιπαραβάλλουν συστηματικά και αξιολογούν την παραγωγή του προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την παραγωγή προφορικού λόγου εκτός τάξης
- αποτιμούν συγκριτικά την προφορικότητα ως πολιτισμική πρακτική

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- κριτική επεξεργασία των διαφόρων εκδοχών ενός προφορικού κειμενικού είδους, με στόχο την τελική αναθεώρησή τους (και «τελειοποίησή» τους ανάλογα με το πλαίσιο)
- αυτοαξιολόγηση ή και ετεροαξιολόγηση προφορικών κειμένων και εφαρμογή ανάλογων τεχνικών, όπως είναι, για παράδειγμα, ο καταρτισμός καταλόγου κριτηρίων του παραγόμενου προφορικού λόγου, σύμφωνα με το συγκεκριμένο, το κειμενικό είδος, τις προσδοκίες της κειμενικής κοινότητας
- αντιπαραβολή και σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένων που έχουν δομηθεί, ως προς τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές τους με κριτήρια γραμματικής ορθότητας και επικοινωνιακής καταλληλότητας/αποδεκτότητας, με στόχο την αναδόμηση και την περαιτέρω βελτίωσή τους
- υποβολή και εφαρμογή εισηγήσεων για περαιτέρω βελτίωση ορισμένων από τις εκδοχές των κειμένων αναφορικά με το γλωσσικό και το εξωγλωσσικό περιβάλλον τους
- αιτιολόγηση της επιλογής μίας από τις εκδοχές του κειμένου ως αποτελεσματικότερης σε σχέση με άλλες
- συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία του προφορικού λόγου που παράγεται εντός και εκτός τάξης

Γ. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (Ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (Ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ - αξιοποιούν τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει για την ποικιλία των σκοπών ανάγνωσης κειμένων (π.χ. ανάγνωση για πρόσκτηση πληροφοριών, επισημάνση λεπτομερειών, επίλυση προβλήματος, άσκηση κριτικής, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.), εφαρμόζοντας τις σε σχολικές και εξωσχολικές πρακτικές (στην επιλογή των κειμένων που θα χρησιμοποιηθούν στη σχολική κοινότητα, λ.χ.) - επιλέγουν και/ή να επαναπροσδιορίζουν (όταν απαιτείται) την κατάλληλη, σύστοιχη με το σκοπό της ανάγνωσης, αναγνωστική στρατηγική (π.χ. προσεκτική ανάγνωση, επιλεκτική ανάγνωση, συνολική ανάγνωση κ.ο.κ.) - εντοπίζουν και χρησιμοποιούν τα διάφορα αναγνωστικά μονοπάτια σε πολυτροπικά κείμενα που προέρχονται από τα ΜΜΕ, από διάφορους επιστημονικούς κλάδους κ.λπ. - εντοπίζουν τους παράγοντες που συνθέτουν το άμεσο επικοινωνιακό και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο του υπό μελέτη κειμένου - αξιοποιούν το στενό και ευρύτερο πλαίσιο ως στρατηγική για τη διατύπωση προκαταρκτικών υποθέσεων για το θέμα και το στόχο του υπό μελέτη κειμένου - αξιοποιούν τις πληροφορίες που σταδιακά προσλαμβάνουν κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης και τις χρησιμοποιούν για επιβεβαίωση των αρχικών υποθέσεων που έχουν διατυπώσει για το υπό ανάγνωση κείμενο - αναγνωρίζουν τον κειμενικό τύπο ή τους κειμενικούς τύπους που πραγματώνονται στο υπό ανάγνωση κείμενο/είδος - εντοπίζουν τον τρόπο που ο/η συγγραφέας διαπλέκει δύο ή περισσότερους κειμενικούς τύπους, δημιουργώντας μεκτά κειμενικά είδη - διατυπώνουν προκαταρκτικές υποθέσεις σε σχέση με την επίδραση που ασκεί η κειμενική κοινότητα στην επιλογή των καναλιών επικοινωνίας και στη μορφή του κειμένου (μονοτροπική, πολυτροπική) - αναγνωρίζουν τις λειτουργίες των επιμέρους λεκτικών πράξεων που επιτελούνται μέσω ενός κειμένου, με βάση το συγκεκριμένο αλλά και την προϋπάρχουσα γνώση και εμπειρία (αν πρόκειται, δηλαδή, για παράκληση, αίτημα, προσταγή κ.ο.κ.)	Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη, όπως: - χρηστικά κείμενα / «κείμενα του κοινωνικού χώρου», με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, επεξήγηση, πληροφόρηση, διευκρίνιση, ψυχαγωγία, πειθώ κ.ο.κ.) - κείμενα έντυπου δημοσιογραφικού λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές, άρθρα - επιστημονικά κείμενα (άρθρα από εγκυκλοπαίδειες, επιστημονικά κείμενα εκλαϊκευμένα και μη, δοκίμια, κείμενα κριτικής) - πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν γραπτό λόγο, ήχο / μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές, παρουσιάσεις, διαλέξεις, ιστοσελίδες επίσημες και ιδιωτικές (βλ. και παραπάνω) - κείμενα λογοτεχνικού λόγου (ποίηση, διήγημα, μυθιστόρημα, θεατρικό έργο)	- δραστηριότητες εντοπισμού των στοιχείων της κειμενικής κοινότητας εντός της οποίας χρησιμοποιούνται διαφορετικά κείμενα (π.χ. κείμενα επιχειρηματολογικού τύπου σε σχολικές ακαδημαϊκές, εργασιακές κοινότητες ή στα ΜΜΕ) - σύγκριση κειμένων για την κατανόηση του διαφορετικού τρόπου αξιοποίησης γνωστών (στο συγκεκριμένο πλαίσιο) πληροφοριών - σύγκριση κειμένων με χρήση ή μη προοργανωτών - σύγκριση διαφορετικών κειμένων για διερεύνηση του τρόπου που η πολυτροπικότητα αξιοποιείται σε κείμενα που εντάσσονται σε διαφορετικές κειμενικές κοινότητες και σε διαφορετικά πλαίσια εντός μιας κοινότητας (οπτικά μηνύματα σε ρόλο συμπληρωματικό του γλωσσικού κειμένου, διακοσμητικό, παραπληρωματικό κ.λπ.) - σύγκριση πολυτροπικών κειμένων για τη διερεύνηση των οπτικών και γλωσσικών στοιχείων που διαπλέκονται για την πραγμάτωση μεικτών ή υβριδικών ειδών - αντιπαραβολική σύγκριση κειμένων για διερεύνηση του τρόπου που το πλαίσιο καθορίζει τη χρήση γλωσσικής ποικιλίας

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- επισημαίνουν τον τρόπο με τον οποίο έχουν αξιοποιηθεί από τον/τη συγγραφέα ποικίλα σημειωτικά μέσα (γλώσσα, εικόνες, διαγράμματα κ.λπ.) για την κατασκευή του θέματος
- διευρύνουν τις γνώσεις τους για λεξιλόγιο και τη συσχέτισή του με το θέμα του κειμένου, το κειμενικό είδος και το ύφος
- εμβαθύνουν στις διακρίσεις του λεξιλογίου σε επίσημο, ανεπίσημο, τεχνικό, οικείο, λογοτεχνικό, ειδικό, ορολογία κ.λπ.
- κάνουν συστηματικές συγκρίσεις του λεξιλογίου της κοινής νεοελληνικής με το αντίστοιχο της διαλέκτου ως προς το νόημα και τις κοινωνικές τους συνυποδηλώσεις
- διευρύνουν τη γραμματική τους ενημερότητα με σκοπό την κατανόηση και αξιοποίηση της λειτουργικής της αξίας για τη δόμηση νοήματος και ύφους:
 - συγκρίνουν πιο «αρχαιοπρεπείς» σε σχέση με πιο «δημοτικοφανείς» κλίσεις ονομάτων και ρημάτων (τρίτη κλίση ονομάτων, ποικιλότητα στις καταλήξεις, θέση του τόνου στον πληθυντικό, ποικιλότητα στις καταλήξεις της παθητικής φωνής της β' και γ' συζυγίας, ποικιλότητα στη χρήση της εσωτερικής αύξεσης) ως μηχανισμούς κατασκευής επίσημου-ανεπίσημου ύφους/αυθεντίας/αλληλεγγύης και παραπομπής σε ιδεολογίες
 - συγκρίνουν μορφές παραγωγής και σύνθεσης με διαφορετικά μορφήματα (π.χ. προθέσεις και αχώριστα μόρια της αρχαίας) ως μηχανισμούς κατασκευής επίσημου-ανεπίσημου ύφους/αυθεντίας/αλληλεγγύης και παραπομπής σε ιδεολογίες
 - διερευνούν τη γνώση τους για τη χρήση της παθητικής φωνής και της ονοματοποίησης ως μηχανισμών κατασκευής επίσημου ύφους/ελέγχου της πληροφορίας/αυθεντίας του πομπού
 - διερευνούν τη γνώση τους για την υποτακτική σύνταξη και το μακροπερίοδο λόγο ως μηχανισμούς κατασκευής επίσημου ύφους/αυθεντίας. Αντίστροφα, εξετάζεται η παρατακτική σύνταξη και ο μικροπερίοδος λόγος ως μηχανισμοί κατασκευής ανεπίσημου/προσωπικού ύφους, ως μηχανισμοί έμφασης, υποκειμενικού σχολιασμού κ.λπ.
 - διερευνούν τη γνώση τους για την τροπικότητα (εγκλίσεις, προτασιακά επιρρήματα, κειμενικά μόρια) ως έκφραση στάσης του πομπού απέναντι στο μήνυμα και στον/στην αποδέκτη-τρια και τη σύνδεσή της με τη έκφραση αυθεντίας/εμμεσότητας, ευγένειας, την πειθώ κ.λπ.
 - εξετάζουν το ρόλο των εκφραστικών μέσων στη δόμηση συγκεκριμένων νοημάτων
 - ενισχύεται η συνειδητοποίηση ότι τα παραπάνω εξαρτώνται τόσο από τις συμβάσεις

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- διατύπωση υποθέσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα του κειμένου
- υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα και τα μηνύματα/νοήματα του κειμένου
- χρήση κατάλληλων πηγών και μέσων για επαρκέστερη πρόσβαση στο θέμα/περιεχόμενο του κειμένου (π.χ. χρήση λεξικών, γλωσσαρίων)
- ερμηνεία άγνωστων λέξεων με βάση γραμματικές ή/και ετυμολογικές ενδείξεις, όπως είναι το γραμματικό μόρφημα ή το θέμα τους και το γλωσσικό/εξωγλωσσικό συγκείμενό τους
- άρση νοηματικών δυσκολιών, μέσω της συγκεκριμενικής επεξεργασίας:
 - πληροφοριών
 - γραμματικών δομών
 - μηχανισμών συνοχής
 - μηχανισμών συνεκτικότητας
- σχολιασμός περιεχομένου/θέματος, ύφους, δομής οργάνωσης και των συνεπαγόμενων νοημάτων/μηνυμάτων ανάλογα με τις εκάστοτε επικοινωνιακές παραμέτρους
- διερεύνηση κειμένων που διαφέρουν ως προς την κωδικοποίηση των συγκεκριμένων τους
- αντιπαραβολή της γλώσσας δύο ή περισσότερων κειμένων που πραγματεύονται το ίδιο θέμα με στόχο την υφολογική διερεύνηση
- «παιχνίδια διερεύνησης», με στόχο τη διάκριση ποιότητας πληροφοριών, τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε ψευδείς («φανταστικές») και αληθείς («πραγματικές»), υποκειμενικές και αντικειμενικές, ακριβείς ή ανακριβείς
- χρήση σημειώσεων, σχεδιαγραμμάτων, εννοιογραμμάτων, εικονικών αναπαραστάσεων, δραματοποιήσεις υποδύσεις ρόλων, για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων
- αφαίρεση συνοχικών ή/και συνεκτικών μηχανισμών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά
- επισήμανση σημαντικών λεπτομερειών, πλαγιότιτλων, βασικών λέξεων (λέξεων-κλειδιών), κεντρικού νοήματος

των κειμενικών ειδών όσο και από ευρύτερες πολιτισμικές πρακτικές

- διευρύνουν τη γνώση τους για τις μορφές κειμενικής οργάνωσης:
 - εντοπίζουν ποικίλα κειμενικά σχήματα και τη σχέση τους με το κειμενικό είδος (π.χ. δράστες, χρονικές σχέσεις, σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος στην ειδησεογραφία ή την ιστορία, παραθέσεις στοιχείων, χρήση ταξινομιών, ιεραρχίες, συγκρίσεις σε ένα πληροφοριακού τύπου κείμενο, παραθέσεις στοιχείων σε συνδυασμό με επιχειρήματα σε ένα επιστημονικό κείμενο κ.λπ.)
 - εντοπίζουν τύπους πληροφοριών ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. ακριβείς πληροφορίες με τεκμηρίωση και πηγές κ.λπ. σε ένα επιστημονικό κείμενο, διαφορετική ποιότητα και δόμηση των επιχειρημάτων σε ένα δημοσιογραφικό και σε ένα κριτικό κείμενο)
 - αναγνωρίζουν το ρόλο που στοιχεία όπως τίτλος κειμένου, παράγραφοι, πλαγιότιτλοι, υποσημειώσεις κ.λπ. επιτελούν στην οργάνωση των πληροφοριών ενός κειμένου, ανάλογα με το κειμενικό είδος
 - στα πολυτροπικά κείμενα, εντοπίζουν το ρόλο της εικόνας και του ήχου στην κατασκευή του νοήματος και της νοηματικής αλληλουχίας του κειμένου και τη μετάδοση ρητών και υπόρρητων πληροφοριών
 - διακρίνουν κύριες πληροφορίες από δευτερεύουσες με βάση τους γλωσσικούς μηχανισμούς που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας
 - αξιοποιώντας το γλωσσικό και εξωγλωσσικό συγκείμενο, εντοπίζουν πληροφορίες που υπονοούνται και σχολιάζουν γιατί υπονοούνται σε σχέση με τις προσδοκίες που γεννά το κειμενικό είδος και οι πρακτικές της κειμενικής κοινότητας
 - εντοπίζουν στοιχεία του κειμένου που παραπέμπουν σε διάφορα συγκείμενα χωρίς να γίνεται ρητή αναφορά τους
 - διακρίνουν γεγονότα και στοιχεία από αξιολογικά σχόλια
 - εντοπίζουν τους γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς που ο/η συγγραφέας χρησιμοποιεί για να προβάλει μια άποψη ως «υποκειμενική» ή «αντικειμενική»
- αναγνωρίζουν τους τρόπους που τα γλωσσικά στοιχεία (λεξιλόγιο, σύνδεσμοι, αντωνυμίες, έλλειψη, επαναλήψεις, παραφράσεις, επεξηγήσεις, παραλληλισμοί κ.λπ.) χρησιμοποιούνται για τη δόμηση της συνοχής του κειμένου
- εντοπίζουν μετακειμενικούς ενδείκτες (στη συνέχεια, αντίθετα, συμπερασματικά, κ.λπ.) για την αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο ο/η συγγραφέας οργανώνει πληροφοριακά το κείμενό του/της
- αναγνωρίζουν τα στοιχεία που δηλώνουν θεματικές μεταβάσεις ή εντοπίζουν ασυνέχειες
- αναγνωρίζουν το ρόλο των ασυνεχειών (σε πρόσωπα, χρόνο, θέματα, επιχειρήματα) στη μείωση της συνεκτικότητας ενός κειμένου
- αναγνωρίζουν γλωσσικές λειτουργίες, επιμέρους και συνολικά για το κείμενο (π.χ. επιμέρους περιγραφικές λειτουργίες σε έναν πολιτικό λόγο και πώς αυτές συνολικά λειτουργούν κατευθυντικά)
- εξετάζουν αν το κείμενο ακολουθεί μια κοινωνικά αναγνωρίσιμη βασική συνολική λειτουργία (κατά πόσο, πρόκειται, δηλαδή, για κείμενο που επιτελεί κατά κύριο λόγο τη λειτουργία της περιγραφής, αφήγησης, οδηγίας κ.ο.κ.)

- αφαίρεση λεπτομερειών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά
- πύκνωση του λόγου και των νοημάτων του (πορεία «από το κείμενο στην περίληψη»)
- αντιπαραβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων
- πρόσθεση/αφαίρεση σημειωτικών μέσων επικοινωνίας σε κείμενα (π.χ. εικονοποίηση/αποεικονοποίηση μίας συνταγής, αφαίρεση διαγραμμάτων από ένα επιστημονικό κείμενο κ.λπ.)
- μετασχηματισμός μονοτροπικών κειμένων σε πολυτροπικά και αντίστροφα

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αναγνωρίζουν το λειτουργικό ρόλο που διαδραματίζουν το ύφος, η δομή/οργάνωση, οι λεξικογραμματικές επιλογές στο υπό ανάγνωση κείμενο για τη δόμηση τρόπων «θέασης του κόσμου» και συγγραφικών ταυτοτήτων
- αναγνωρίζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς η χρονική και αιτιακή διασύνδεση, η ιεράρχηση των πληροφοριών κ.λπ. παραπέμπουν υπόρρητα σε συγκεκριμένη θέση του περιεχομένου)
- συζητούν τους λόγους για τους οποίους ο/η συγγραφέας αφήνει υπόρρητα νοήματα/μηνύματα
- εντοπίζουν τον τρόπο που ο/η συγγραφέας μέσα από μεταφορές και στοιχεία που προβάλλει ως αυτονόητα και δεδομένα δημιουργεί ιδεολογία
- εντοπίζουν τους τρόπους και τα στοιχεία (ευθύς, πλάγιος λόγος, παράθεση αποσπασμάτων από κείμενα, αναφορά σε συγκεκριμένα άτομα κ.λπ.) μέσω των οποίων ο/η συγγραφέας συνομιλεί με την κοινωνική πραγματικότητα και με συγκεκριμένες εκφάνσεις της

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- κριτική ανάλυση / επεξεργασία ύφους, κειμενικής οργάνωσης, γλωσσικών - δομικών υλικών της πραγμάτωσης του κειμενικού είδους (φωνολογικών, λεξιλογικών, μορφολογικών, συντακτικών)
- ιεράρχηση πληροφοριών με βάση το βαθμό σημαντικότητάς τους
- ανάλυση των βασικών λειτουργιών του κειμένου και των τρόπων γλωσσικής πραγμάτωσής τους
- αποκωδικοποίηση και καταγραφή αλληγορικών νοημάτων/μηνυμάτων
- συμπλήρωση και καταγραφή νοημάτων/μηνυμάτων που υποβόσκουν
- παιχνίδια μετασχηματισμού - επανεγγραφής κειμένων με αλλαγές στο είδος και την οργάνωση των πληροφοριών, το λεξιλόγιο, τη γραμματική/ύφος, την οπτική γωνία, και κριτική αξιολόγηση των παραπάνω σε σχέση με την καταλληλότητα/αποδεκτότητα των μετασχηματισμένων κειμένων

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των υπό ανάγνωση κειμένων ανάλογα με το επικοινωνιακό και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο τους
- αποτιμούν τον τρόπο με τον οποίο τα υπό ανάγνωση κείμενα λειτουργούν στο ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο τους
- συζητούν την πολλαπλότητα/τη δυναμικότητα των ερμηνειών που μπορεί να προσλάβει ένα υπό ανάγνωση κείμενο εντός μιας κειμενικής κοινότητας
- αποτιμούν την πολυφωνικότητα των κειμένων
- αποτιμούν τον τρόπο με τον οποίο ο/η συγγραφέας λειτουργεί στον κοινωνικό διάλογο μέσω του κειμένου του/της
- εμβαθύνουν στις διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων, ηγεμονικών και μη «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών
- αξιολογούν εναλλακτικά κειμενικά είδη/«φωνές»
- αξιολογούν συστηματικά τις αναγνωστικές συνήθειες της τάξης σε σχέση με αναγνωστικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης

- διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας, ανάλογα με το κείμενο και το επικοινωνιακό-κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο για τη δόμηση μιας πραγματικότητας/θέασης του κόσμου/ιδεολογίας
- σχολιασμός και κριτική τοποθέτηση έναντι μηνυμάτων/νοημάτων με κριτήρια το περιεχόμενο, τη μορφή, τον τρόπο παρουσίασής τους
- αιτιολόγηση της ύπαρξης ποικίλων πραγματώσεων γραπτών κειμενικών ειδών στη σύγχρονη κοινωνία
- συνολική αποτίμηση των διαδικασιών κατασκευής ταυτοτήτων και θεάσεων του κόσμου/ιδεολογιών μέσα από διαφορετικά κειμενικά είδη και μέσα από τη λειτουργία τους για συγκεκριμένες κειμενικές κοινότητες
- συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία του γραπτού λόγου που παράγεται εκτός τάξης και της πρόσληψής του

Δ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ • εντοπίζουν την κειμενική κοινότητα εντός της οποίας θα λειτουργεί το υπό δημιουργία κείμενο • συνειδητοποιούν την επίδραση που ασκούν οι μεταβλητές του ευρύτερου κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος στην επιλογή - των διαύλων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν ή/και να συνδυάσουν για τη μετάδοση των πληροφοριών (δημιουργώντας κείμενα μονοτροπικά ή πολυτροπικά) - του κειμενικού σχήματος ή/και των κειμενικών σχημάτων που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν - του τρόπου ανάπτυξης του θέματος - του ύφους (περιλαμβανομένων της χρήσης ιδιόλεκτων, κοινωνιόλεκτων κ.ά. στοιχείων) - της οπτικής γωνίας υπό την οποία πρόκειται να τεθούν τα υπό δόμηση κείμενα, π.χ. ουδέτερη (αντικειμενική) οπτική, υποκειμενική οπτική, λογοτεχνική οπτική ή συνδυασμός αυτών κ.ο.κ. - της έκτασης των υπό δόμηση κειμένων - των κατάλληλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας, για στήριξη των υπό δόμηση κειμένων • κατανοούν τον τρόπο που το στενό και ευρύτερο συμφραστικό πλαίσιο καθορίζει την επιλογή οπτικών, γραφολογικών και τυπογραφικών σημειωτικών μέσων, όπως είναι, για παράδειγμα, ο τύπος και το μέγεθος της γραμματοσειράς σε πολυτροπικά κείμενα	Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη που εντάσσονται σε διαφορετικές κειμενικές οικογένειες/κειμενικούς τύπους, όπως αφηγηματική, επιχειρηματολογική, και υβριδικές κειμενικές οικογένειες ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη, όπως: • χρηστικά κείμενα / «κείμενα του κοινωνικού χώρου», με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, επεξήγηση, πληροφόρηση, διευκρίνιση, ψυχαγωγία, πειθώ κ.ο.κ.) • κείμενα έντυπου δημοσιογραφικού λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές, άρθρα • επιστημονικά κείμενα (άρθρα από εγκυκλοπαίδειες, επιστημονικά κείμενα εκλαϊκευμένα και μη, δοκίμια, κείμενα κριτικής) • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν γραπτό λόγο, ήχο / μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές, παρουσιάσεις, διαλέξεις, ιστοσελίδες επίσημες και ιδιωτικές (βλ. και παραπάνω) • (ποίηση, διήγημα, μυθιστόρημα, θεατρικό έργο)	• σύγκριση κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες/-τριες και στα οποία παρουσιάζονται διαφορετικές πτυχές της προϋπάρχουσας γνώσης του/της συγγραφέα για το υπό διαπραγμάτευση θέμα • δραστηριότητες ενεργοποίησης διαφορετικών πτυχών προϋπάρχουσας γνώσης στους μαθητές και τις μαθήτριες για την παραγωγή κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες (εξειδικευμένο κοινό, γενικό αναγνώστες κ.λπ.) • χαρτογράφηση σχημάτων δόμησης μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων • διερεύνηση και μετασχηματισμός των σχημάτων δόμησης μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων, ανάλογα με το εκάστοτε πλαίσιο επικοινωνίας • αντιπαραβολή γραπτών κειμένων, π.χ. παραμυθιών, δελτίων καιρού, επιστημονικών κειμένων, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων • σύγκριση διαφόρων πολυτροπικών κειμένων για την ανάδειξη του ρόλου των οπτικών γραφολογικών και τυπογραφικών σημειωτικών μέσων, όπως είναι, για παράδειγμα, ο τύπος και το μέγεθος της γραμματοσειράς, στη μετάδοση πληροφοριών

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ:

- αξιοποιούν τη δυνατότητα προ-οργάνωσης των πληροφοριών που ως συγγραφείς επιθυμούν να μεταδώσουν
- προβαίνουν σε προκαταρκτικές αναπροσαρμογές του αρχικού σχεδιασμού των κειμένων τους, αναλόγως του συγκειμένου και των αλλαγών στο συγκείμενο
- συνομιλούν με διαφορετικά κείμενα, επιλέγοντας και συνθέτοντας πληροφορίες από αυτά: προβαίνουν σε σύγκριση και ιεράρχηση των συλλεχθεισών πληροφοριών, ανάλογα με τις ανακύπτουσες επικοινωνιακές ανάγκες και κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες
- αξιολογούν και επαναπροσδιορίζουν αποφάσεις που λαμβάνουν, σε σχέση με τις γραμματικές, τις λεξιλογικές, τις υφολογικές δομές, τη γλωσσική ποικιλία κ.λπ. που θα χρησιμοποιήσουν για την πραγμάτωση του επικοινωνιακού στόχου
- προβαίνουν σε κριτική των μέσων, οπτικών και γλωσσικών που μπορούν να αξιοποιηθούν για να αναπτύξουν το θέμα τους στο υπό διαμόρφωση κείμενο
- προβαίνουν σε συνεχή αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο η κάθε γλωσσική μονάδα (με τη μορφή μιας πρότασης) μπορεί να συνδεθεί με τις προηγούμενες
- εφαρμόζουν τους απαραίτητους γλωσσικούς μηχανισμούς για τη θεμελίωση κειμενικής συνοχής σε σύνθετα και απαιτητικά κείμενα
- εφαρμόζουν γραμματικούς (μορφολογικούς / συντακτικούς) κανόνες
- επιλέγουν μετακειμενικούς ενδείκτες, λέξεις ή αναφορικά και καταφορικά λεξικά σχήματα που λειτουργούν αναφορικά και καταφορικά (θα διατυπώσω μια άποψη, τα παραπάνω συγκροτούν μια θέση κ.λπ.) με στόχο να διευκολυνθεί η κατανόηση των πληροφοριών από τους/τις αναγνώστες/-στριες

Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- εμπλοκή σε δραστηριότητες όπου χρησιμοποιούνται ποικίλες τεχνικές προοργάνωσης κειμένων, π.χ. η ιδεοθύελλα
- σύγκριση κειμένων που διαπραγματεύονται το ίδιο θέμα με στόχο τη συγκέντρωση, παρουσίαση/παράθεση, ιεράρχηση, οργάνωση/κατανομή πληροφοριών
- σύγκριση κειμένων με στόχο την αναδιατύπωση πληροφοριών (από κείμενα στα οποία οι πληροφορίες διέπονται από χωρικές, χρονικές, αιτιακές σχέσεις σε κείμενα των οποίων οι πληροφορίες χαρακτηρίζονται από κυκλικές σχέσεις, σχέσεις εγκιβωτισμού κ.λπ.)
- πειραματισμοί με σχήματα δόμησης κειμένων, όπως είναι, για παράδειγμα, οι λογοτεχνικές φόρμες (ομοιοκατάληκτη ποίηση, ποίηση «χαϊκού» κ.ο.κ.)
- πειραματισμοί με δημιουργική γραφή
- σύγκριση κειμένων που διαφέρουν ως προς το βαθμό συνεκτικότητας (μεταξύ διαδοχικών προτάσεων, διαδοχικών θεματικών ενοτήτων κ.λπ.)
- σύγκριση κειμένων που διαφέρουν ως προς την ποσότητα των μετακειμενικών ενδεικτών
- συγγραφικές δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται από:
 - μετασχηματισμούς κειμένου/κειμένων από μια κειμενική οικογένεια σε μια άλλη
 - μετασχηματισμούς πληροφοριών αξιοποιώντας διαφορετικά σημειωτικά μέσα (μετατροπές μονοτροπικών σε πολυτροπικά κείμενα και το αντίστροφο)
 - μετασχηματισμούς κειμένων που ανήκουν στην ίδια κειμενική οικογένεια αλλά απευθύνονται σε διαφορετικά ακροατήρια (π.χ. ενός επιχειρήματος διατυπωμένου σε κόμικ που απευθύνεται σε παιδιά σε δημοσιογραφικό άρθρο που απευθύνεται σε ενήλικες και αντίστροφα)

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αντιλαμβάνονται και προσδιορίζουν με ακρίβεια τα γνωρίσματα των υπό δόμηση κειμένων, υπό την ήδη επιλεγμένη οπτική γωνία πραγμάτωσής τους
- είναι σε θέση να επιλέγουν εκείνα τα γλωσσικά στοιχεία που συμβάλλουν στη δόμηση της συγγραφικής ταυτότητας που επιθυμούν να αναδείξουν, των προθετικών τους κ.λπ. (του τρόπου που το παιδί επιθυμεί να παρουσιαστεί ως συγγραφέας, ως μέλος της σχολικής κοινότητας που αναπαράγει νοήματα ή ως ενεργό υποκείμενο που επεξεργάζεται τα νοήματα αυτά)
- αξιοποιούν διακειμενικές συνδέσεις (συσχετίσεις με άλλα κείμενα παρόντα ή με την εμπειρία και την τοπική κοινότητα των παιδιών) για την παρουσίαση των πληροφοριών του κειμένου με τρόπο κατανοητό
- έχουν κριτική επίγνωση της οπτικής γωνίας «θέασης του κόσμου» που υιοθετεί ο μαθητής/η μαθήτρια ως συγγραφέας και των λόγων υιοθέτησης της συγκεκριμένης οπτικής γωνίας
- παίρνουν συνειδητές αποφάσεις σχετικά με την κατανομή ρητών και υπόρρητων νοημάτων/μηνυμάτων
- έχουν επίγνωση των πιθανών υφολογικών και κοινωνικών προεκτάσεων των φωνολογικών, μορφολογικών και συντακτικών επιλογών τους
- έχουν επίγνωση των κοινωνικών και πολιτισμικών προεκτάσεων του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος
- έχουν επίγνωση της σημειολογικής λειτουργίας της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και των λόγων της διαφοροποιημένης κατανομής τους ανάλογα με το κειμενικό είδος, το πλαίσιο παραγωγής του, τους αποδέκτες του και το σκοπό του (ως διαφοροποιημένων μηχανισμών κατασκευής εγγυρότητας, υποκειμενικού σχολιασμού κ.λπ.)
- είναι σε θέση να επιλέξουν γλωσσικά στοιχεία και κειμενικούς τρόπους για να αναδομήσουν μέσα από τα κείμενά τους ιδεολογίες που αναπαράγουν έμφυλες ταυτότητες και ανισότητες μεταξύ κοινωνικών ομάδων

Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- σύγκριση κειμένων που παραπέμπουν σε διαφορετικές κειμενικές κοινότητες
- μετασχηματισμοί των λειτουργιών του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών ανάλογα με τις συμβάσεις του κειμενικού είδους
- μετασχηματισμοί του ύφους του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου
- μετασχηματισμοί της κειμενικής οργάνωσης, του τύπου και της κατανομής των πληροφοριών, και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών
- μετασχηματισμοί της οπτικής γωνίας και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών
- πειραματισμοί με εναλλαγή συνωνύμων ή παρεμφερών σημασιολογικά εκφράσεων και τελική επιλογή με βάση το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου
- σύγκριση πολυτροπικών και μονοτροπικών κειμένων ως προς τους τρόπους που η ιδεολογία δομείται μέσα από τη διαπλοκή ποικίλων σημειωτικών μέσων

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αξιολογούν τις κοινωνικοπολιτισμικές πρακτικές στις οποίες εντάσσονται και λειτουργούν τα γραπτά τους κείμενα
- προβαίνουν σε κριτική αξιολόγηση των συγγραφικών πρακτικών που δομούνται στη σχολική τους κοινότητα (αν αναπαράγουν την προσαρμογή σε ηγεμονικό λόγο ή αναπτύσσουν τη φωνή των μαθητών/-τριών)
- αξιολογούν τις συζητήσεις που αναπτύσσονται στη σχολική κοινότητα με στόχο τη βελτίωση των κειμένων τους (αν επιβεβαιώνουν την εξουσία του/της εκπαιδευτικού ή ορισμένων μαθητών/-τριών έναντι άλλων κ.λπ.)
- αξιολογούν την ιδεολογία που προβάλλεται μέσα από ρητά και άρρητα στοιχεία (αποσιώπηση πληροφοριών, ανάδειξη συγκεκριμένων απόψεων ως αντικειμενικών ή δίκαιων κ.λπ.)
- αποτιμούν τους τρόπους που οι συγγραφικές πρακτικές προωθούν συγκεκριμένες αναπαραστάσεις του γραπτού λόγου (υποβάθμιση πολυτροπικών κειμένων έναντι των γλωσσικών ή αντίστροφα κ.λπ.) ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της κειμενικής κοινότητας
- αξιολογούν συστηματικά τις συγγραφικές πρακτικές της τάξης σε σχέση με συγγραφικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης

Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- κριτική επεξεργασία των ποικίλων πραγματώσεων (εκδοχών) γραπτών κειμενικών ειδών, με στόχο την τελική αναθεώρησή τους (και «τελειοποίησή» τους)
- αυτοαξιολόγηση ή και ετεροαξιολόγηση γραπτών κειμένων και εφαρμογή ανάλογων τεχνικών, όπως είναι, για παράδειγμα, ο καταρτισμός καταλόγου κριτηρίων κάθε κειμενικής πραγμάτωσης ανάλογα με το συγκεκριμένο
- αντιπαραβολή και σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένων που έχουν δομηθεί, ως προς τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές που τις χαρακτηρίζουν
- υποβολή και εφαρμογή εισηγήσεων για περαιτέρω βελτίωση ορισμένων από τις εκδοχές των κειμένων ανάλογα με το πλαίσιο (επικοινωνιακό ή/και κοινωνικοπολιτισμικό)
- αιτιολόγηση της επιλογής μίας από τις εκδοχές του κειμένου ως αποτελεσματικότερης σε σχέση με άλλες
- αξιολόγηση στην τάξη κειμένων που έχουν παραχθεί στο σπίτι/για σκοπούς εκτός μαθήματος και συστηματική σύγκριση με κείμενα που παράγονται στην τάξη

2.3 Δείκτες Επιτυχίας

	Κατανόηση γραπτού λόγου	Παραγωγή γραπτού λόγου	Κατανόηση προφορικού λόγου	Παραγωγή προφορικού λόγου
ΒΑΘΜΙΔΑ: ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ Α' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Κατάκτηση του αναγνωστικού μηχανισμού Προκαταρκτική διαισθητική αναγνώριση βασικών μερών του λόγου Κατάκτηση βασικού λεξιλογίου Επεξεργασία και ανάγνωση σύντομων κειμένων ποικίλων ειδών με αξιοποίηση των πλαισίων χρήσης τους Προκαταρκτικές κριτικές διερευνήσεις του ρόλου της κειμενικής οργάνωσης και της υφολογικής/διαλεκτικής διαφοροποίησης σε σχέση με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας	Κατάκτηση του μηχανισμού γραφής Αξιοποίηση της βασικής γραμματικής ενημερότητας και της γνώσης λεξιλογίου στη συγγραφή ποικίλων κειμενικών ειδών Παραγωγή σύντομων κειμένων από διάφορα κειμενικά είδη με έμφαση στην καταλληλότητα της κειμενικής οργάνωσης και του ύφους ανάλογα με το πλαίσιο Προκαταρκτικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού και πολιτισμικού ρόλου των παραχθέντων κειμένων εντός και εκτός τάξης	Διεύρυνση βασικών στρατηγικών ακρόασης, από οικεία σε μη οικεία πλαίσια Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, της γραμματικής ενημερότητας και παραγλωσσικών/εξωγλωσσικών στοιχείων για ενίσχυση της κατανόησης ποικίλων κειμενικών ειδών Αξιοποίηση των κοινωνικών πλαισίων παραγωγής των προφορικών κειμένων για ενίσχυση της κατανόησης Προκαταρκτικές κριτικές διερευνήσεις του ρόλου της κειμενικής οργάνωσης και της υφολογικής/διαλεκτικής διαφοροποίησης σε σχέση με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας	Διεύρυνση της ικανότητας παραγωγής συνεχούς και διαλογικού προφορικού λόγου Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, της γραμματικής ενημερότητας και παραγλωσσικών/εξωγλωσσικών στοιχείων για επιτυχημένη παραγωγή προφορικού λόγου Διαφοροποιημένη παραγωγή προφορικού λόγου ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο Προκαταρκτικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού και πολιτισμικού ρόλου των παραχθέντων κειμένων εντός και εκτός τάξης
	Κατανόηση γραπτού λόγου	Παραγωγή γραπτού λόγου	Κατανόηση προφορικού λόγου	Παραγωγή προφορικού λόγου
ΒΑΘΜΙΔΑ: Β' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Επέκταση της γραμματικής ενημερότητας και συνειδητοποίηση του λειτουργικού ρόλου των δομικών στοιχείων της γλώσσας για την επιτέλεση γλωσσικών λειτουργιών, την κατασκευή ύφους και την προβολή ταυτοτήτων Επέκταση και διαφοροποίηση θεματικού λεξιλογίου, με έμφαση στις κοινωνικές και πολιτισμικές του συνυποδηλώσεις Επεξεργασία βασικών μορφών κειμενικής οργάνωσης και δόμησης νοημάτων σε ποικίλα κειμενικά είδη σε σχέση με τα πλαίσια επικοινωνίας και τις κοινωνικές ταυτότητες των συμμετεχόντων/-συμμετεχουσών Συστηματική κριτική διερεύνηση του ρόλου της γλωσσικής και κειμενικής ποικιλότητας στη σχολική και την τοπική κοινότητα	Αξιοποίηση της ενισχυμένης γραμματικής ενημερότητας και της γνώσης θεματικού λεξιλογίου στη συγγραφή ποικίλων κειμενικών ειδών Παραγωγή ποικίλων κειμενικών ειδών με έμφαση στη διαφοροποιημένη κειμενική οργάνωση/λειτουργία/ύφος/γλωσσική ποικιλία ανάλογα με τα πλαίσια επικοινωνίας και τις κοινωνικές ταυτότητες των συμμετεχόντων/-συμμετεχουσών Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού και πολιτισμικού ρόλου των παραχθέντων κειμένων εντός και εκτός τάξης	Διαφοροποίηση στρατηγικών ακρόασης ανάλογα με το πλαίσιο επικοινωνίας και το είδος και το σκοπό του κειμένου Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, της γραμματικής ενημερότητας, της κειμενικής οργάνωσης και παραγλωσσικών/εξωγλωσσικών στοιχείων για ενίσχυση της κατανόησης του περιεχομένου ποικίλων κειμενικών ειδών και για κριτική αντιμετώπιση των τρόπων δόμησης του Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του ρόλου των προφορικών κειμένων στη σχολική και την τοπική κοινότητα	Διεύρυνση της ικανότητας παραγωγής ποικίλων ειδών του προφορικού λόγου Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, της γραμματικής ενημερότητας, της κειμενικής οργάνωσης και παραγλωσσικών/εξωγλωσσικών στοιχείων για παραγωγή προφορικού λόγου σε διαφορετικά πλαίσια επικοινωνίας, για διαφοροποιημένη δόμηση νοημάτων και για δήλωση διαφορετικών κοινωνικών ταυτοτήτων Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού και πολιτισμικού ρόλου των παραχθέντων κειμένων εντός και εκτός τάξης

Κατανόηση γραπτού λόγου		Παραγωγή γραπτού λόγου		Κατανόηση προφορικού λόγου		Παραγωγή προφορικού λόγου	
ΒΑΘΜΙΔΑ: ΓΥΜΝΑΣΙΟ - ΛΥΚΕΙΟ	Ολοκλήρωση της γραμματικής ενημερότητας με εποπτεία της ιστορικής διαστάσης της γλώσσας και συσχετισμοί μεταξύ γραμματικών επιλογών και κοινωνικών ταυτοτήτων/ιδεολογιών	Αξιοποίηση όλων των διαστάσεων της γραμματικής ενημερότητας και της γνώσης θεματικού/ειδικού λεξιλογίου στη συγγραφή ποικίλων κειμενικών ειδών	Παραγωγή σύνθετων κειμένων ποικίλων ειδών με έμφαση στη διαφοροποιημένη κειμενική οργάνωση/λειτουργία/ύφος/γλωσσική ποικιλία/ρητορικά σχήματα ανάλογα με τις προσδοκίες ποικίλων κειμενικών κοινοτήτων	Διαφοροποίηση στρατηγικών ακρόασης ανάλογα με το πλαίσιο επικοινωνίας και με βάση την κριτική αποτίμηση του ευρύτερου κοινωνικού ρόλου του προφορικού κειμενικού είδους	Διεύρυνση της ικανότητας παραγωγής ποικίλων ειδών του προφορικού λόγου και συσχετισμοί μεταξύ είδους και κοινωνικής ταυτότητας/ιδεολογίας	Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, διαφορετικών μορφών κειμενικής οργάνωσης, της γραμματικής ενημερότητας και εξωγλωσσικών στοιχείων για παραγωγή διαφοροποιημένου προφορικού λόγου ανάλογα με τις προσδοκίες ποικίλων κειμενικών κοινοτήτων	Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων προφορικών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)
	Επέκταση και διαφοροποίηση λεξιλογίου σε ειδικά πεδία, με έμφαση στις κοινωνικές και ιδεολογικές του συνυποδηλώσεις	Επεξεργασία σύνθετων μορφών κειμενικής οργάνωσης και δόμησης νοημάτων και κριτική εξέταση των τρόπων με τους οποίους κατασκευάζουν ή κατασκευάζονται από ποικίλες κειμενικές κοινότητες	Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων γραπτών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, διαφορετικών μορφών κειμενικής οργάνωσης, της γραμματικής ενημερότητας και εξωγλωσσικών στοιχείων για ενίσχυση της κατανόησης του περιεχομένου και για κριτική αντιμετώπιση των τρόπων δόμησης του ανάλογα με τις προσδοκίες ποικίλων κειμενικών κοινοτήτων	Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, διαφορετικών μορφών κειμενικής οργάνωσης, της γραμματικής ενημερότητας και εξωγλωσσικών στοιχείων για ενίσχυση της κατανόησης του περιεχομένου και για κριτική αντιμετώπιση των τρόπων δόμησης του ανάλογα με τις προσδοκίες ποικίλων κειμενικών κοινοτήτων	Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων προφορικών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων προφορικών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)
	Επεξεργασία σύνθετων μορφών κειμενικής οργάνωσης και δόμησης νοημάτων και κριτική εξέταση των τρόπων με τους οποίους κατασκευάζουν ή κατασκευάζονται από ποικίλες κειμενικές κοινότητες	Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων γραπτών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων γραπτών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων προφορικών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων προφορικών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων προφορικών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων προφορικών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)
	Συστηματικές κριτικές διερευνήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου του γραπτού λόγου σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές διερευνήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου του γραπτού λόγου σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές διερευνήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου του γραπτού λόγου σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές διερευνήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου του γραπτού λόγου σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές διερευνήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου του γραπτού λόγου σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές διερευνήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου του γραπτού λόγου σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)	Συστηματικές κριτικές διερευνήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου του γραπτού λόγου σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)

3. Διδακτική μεθοδολογία

Η διδακτική μεθοδολογία στηρίζεται στις εξής αρχές:

- α) Η μορφή, ο ρυθμός και η διαδικασία της διδασκαλίας προσαρμόζεται και αξιοποιεί στοιχεία από το επίπεδο του γλωσσικού και πολυτροπικού γραμματισμού των μαθητών και των μαθητριών.
- β) Τα θέματα με τα οποία ασχολείται η τάξη προέρχονται από διάφορες πηγές έντυπου, ψηφιακού και προφορικού λόγου που παράγεται σε ποικίλες επικοινωνιακές συνθήκες. Δίνεται η δυνατότητα τα θέματα είτε να επιλέγονται από ένα ευρύ αρχικό σώμα παιδαγωγικού υλικού στο οποίο οι εκπαιδευτικοί έχουν πρόσβαση και το οποίο μπορούν να εμπλουτίζουν ανάλογα με την επικαιρότητα, τον σκοπό της διδασκαλίας κ.λπ., είτε να συναποφασίζονται από τους/τις συμμετέχοντες/-ουσες στη διδασκαλία.
- γ) Δίνεται η δυνατότητα παραγωγής από όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες διαφόρων ειδών προφορικού και γραπτού λόγου που απευθύνονται σε κάποιον/-α πραγματικό αποδέκτη/-τρια.
- δ) Ο/η διδάσκων/-ουσα έχει ρόλο συντονιστή/-τριας και ισότιμου/-ης συνομιλητή/-τριας κατά τη διδασκαλία και τη διεκπεραίωση των διαφόρων γλωσσικών δραστηριοτήτων.
- ε) Οι ενότητες που σχεδιάζονται για την καλλιέργεια του γραμματισμού έχουν τη μορφή σχεδίων δράσης (projects) που στηρίζονται, αξιοποιούν και εμπλουτίζουν τις γνώσεις γραμματισμού των μαθητών/-τριών. Η συλλογή δεδομένων γίνεται κυρίως εκτός σχολείου, με σκοπό οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναλάβουν το ρόλο εθνογράφων των γλωσσικών τους κοινοτήτων.
- στ) Οι διδάσκοντες/-ουσες έχουν στη διάθεσή τους, εκτός από ένα κείμενο όπου αναφέρονται αναλυτικά η φιλοσοφία και οι αρχές της διδασκαλίας της γλώσσας σύμφωνα με την προτεινόμενη μεθοδολογία, έναν ικανοποιητικό αριθμό δραστηριοτήτων για τις διάφορες βαθμίδες και ηλικιακές ομάδες μαθητών και μαθητριών και έναν χάρτη πλοήγησης από τη μια θεματική ενότητα στην επόμενη. Οι δραστηριότητες αυτές δεν συνιστούν πρότυπες δραστηριότητες προς μίμηση αλλά επιδιώκουν να καταδείξουν τους τρόπους με τους οποίους ο/η εκπαιδευτικός και τα παιδιά σε μια σχολική κοινότητα μπορούν να διαπλέξουν διάφορα προφορικά και γραπτά κείμενα σε μια θεματική ενότητα, αξιοποιώντας παράλληλα και τις εμπειρίες όλων των μελών της κοινότητας (των παιδιών και του/της εκπαιδευτικού). Ο οδηγός πλοήγησης παρουσιάζει τους άξονες βάσει των οποίων μπορεί να προσεγγίσει η τάξη την ποικιλία των κειμένων της ενότητας, να συνδέσει τα γραμματικά στοιχεία με τα κείμενα, να επιλέξει για μελέτη συγκεκριμένα γραμματικά στοιχεία, λεξιλόγιο και κειμενικές δομές, ενώ, επιπλέον, υποδεικνύει τρόπους μετάβασης από τη μια θεματική ενότητα στις επόμενες.
- ζ) Η διδασκαλία της δομής της νέας ελληνικής γίνεται με σκοπό την εμπέδωση και την κατανόηση του τρόπου που τα φωνολογικά, μορφολογικά και συντακτικά στοιχεία λειτουργούν για να επιτελέσουν συγκεκριμένες λειτουργίες, όπως είναι η κατασκευή συγκεκριμένων τρόπων αναπαράστασης του θέματος (η αναπαραστατική λειτουργία), η οικοδόμηση συγκεκριμένων σχέσεων με το συνομιλητή/τη συνομιλήτρια (η διαπροσωπική λειτουργία) και η σύνδεση προτάσεων (η κειμενική λειτουργία). Για το λόγο αυτό, δίνεται έμφαση στο λειτουργικό ρόλο που τα στοιχεία της μικροδομής επιτελούν (το προτασιακό επίπεδο), αλλά και στη μακροδομή (στο κείμενο) και στις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις.
- η) Η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου και οι ποικίλες επαναδιατυπώσεις τους γίνονται στο πλαίσιο ομάδων.
- θ) Αξιοποιείται η πολυγλωσσία της τάξης, τόσο από δομική σκοπιά (κατανόηση βασικών δομικών διαφορών μεταξύ των γλωσσών της τάξης) όσο και από τη σκοπιά των πολλαπλών πρακτικών γραμματισμού (αξιοποίηση εναλλακτικών πρακτικών γραμματισμού που μπορεί να φέρουν στην τάξη μαθητές/μαθήτριες που είναι φυσικοί ομιλητές/ομιλήτριες άλλων γλωσσών).

- ι) Χρησιμοποιούνται ευρύτατα τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας δια των οποίων γίνεται παραγωγή και αποθήκευση προφορικού ή/και γραπτού λόγου (Η/Υ, κινητό τηλέφωνο, μαγνητόφωνο κ.λπ.), με στόχο τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών του λόγου και των τρόπων με τους οποίους διαμεσολαβούν στην επικοινωνία και παράγουν ταυτότητες και ιδεολογίες.
- ια) Ο χρόνος διεκπεραίωσης των γλωσσικών δραστηριοτήτων και η ολοκλήρωση μιας θεματικής ενότητας εξαρτώνται από το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των μαθητών και των μαθητριών.

Πρακτικά, όλες αυτές οι αρχές υλοποιούνται με δραστηριότητες που επικεντρώνονται στην κατανόηση, παραγωγή και κριτική επεξεργασία αυθεντικών, προφορικών και γραπτών κειμένων στο πλαίσιο θεματικών ενοτήτων που έχουν νόημα για τους μαθητές και τις μαθήτριες και επιτρέπουν τη δυναμική σύγκριση του τρόπου που γλωσσικά στοιχεία, επικοινωνιακές στρατηγικές και τρόποι οργάνωσης πληροφοριών οικοδομούν, φωτίζουν ή αποσιωπούν συγκεκριμένους τρόπους προσέγγισης ενός θέματος.

Οι θεματικές ενότητες είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να λαμβάνονται υπόψη τα εξής:

- α) το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών και των μαθητριών, β) οι γλωσσικές ανάγκες τους και γ) τα ενδιαφέροντά τους. Επίσης είναι συγκροτημένες με τέτοιο τρόπο ώστε να εναλλάσσονται διάφορες μορφές λόγου (προφορικού, γραπτού, ηλεκτρονικού και ψηφιακού) που απαντώνται στις σύγχρονες κοινωνίες. Οι θεματικές ενότητες δεν αναπτύσσονται σε συγκεκριμένες διδακτικές ώρες (10 ή 12 ώρες), αλλά μπορούν να επεκτείνονται χρονικά όσο οι μαθητές και οι μαθήτριες δείχνουν ενδιαφέρον και φαίνεται ότι η γλωσσική καλλιέργεια είναι αποτελεσματική. Πιο συγκεκριμένα, με τις επιμέρους δραστηριότητες που αναπτύσσονται από τους μαθητές και τις μαθήτριες, η σχολική κοινότητα έρχεται σε επαφή με διάφορα είδη προφορικών και γραπτών κειμένων της καθημερινής ζωής, τα οποία έχουν νόημα σε ορισμένες περιστάσεις επικοινωνίας, και οι μαθητές και οι μαθήτριες επιχειρούν, με τη βοήθεια του/της διδάσκοντα/-σας, να κατανοήσουν τις πρακτικές γραμματισμού που υποδηλώνουν, αλλά και να παραγάγουν κείμενα εντάσσοντάς τα μέσα σε πραγματικές συνθήκες.

Στο πλαίσιο των θεματικών ενοτήτων αναπτύσσονται:

- α) Δραστηριότητες επεξεργασίας κειμένων, δηλαδή δραστηριότητες ανάγνωσης και διαπραγμάτευσης των νοημάτων των ποικίλων κειμένων που η σχολική κοινότητα έχει επιλέξει να μελετήσει σε σχέση με ένα θέμα.
- β) Συνεδρίες παραγωγής και αναθεώρησης γραπτού λόγου, δηλαδή δραστηριότητες που επικεντρώνονται στη σταδιακή παραγωγή και επαναδιατύπωση των κειμένων των μαθητών και των μαθητριών, που μπορεί να γίνουν είτε στην ολομέλεια της τάξης είτε στο πλαίσιο ομάδων, με σκοπό τη βελτίωση της επικοινωνιακής τους επάρκειας.

Η διαδικασία του εργαστηρίου συγγραφέων εφαρμόζεται συστηματικά, μια και συμβάλλει στο να αναδειχθεί η θέση του προγράμματος ότι η παραγωγή κειμένου δεν νοείται ως μια ατομική και μοναχική διαδικασία αλλά ως μια έντονα διαλογική διαδικασία που αναδύεται μέσα από την ενεργό εμπλοκή των μαθητών και μαθητριών με διαδικασίες συλλογής, σύγκρισης, καταγραφής και αναθεώρησης περιεχομένου και της γλωσσικής του διατύπωσης. Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι υπεύθυνοι/-ες τόσο για την επιλογή των κειμένων που θα συγγράψουν/θα παραγάγουν προφορικά, όσο και για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την τελική αξιολόγηση της καταλληλότητας και της αποτελεσματικότητάς τους σε σχέση με πραγματικούς/-ές αποδέκτες/-τριες. Η μέθοδος αυτή δίνει έμφαση όχι μόνο στο τελικό προϊόν αλλά στην ίδια τη διαδικασία, ως τρόπο καλλιέργειας γλωσσικών δεξιοτήτων/διαδικαστικών γνώσεων, και διαρκεί όσο είναι απαραίτητο προκειμένου οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι ικανοποιημένοι/-ες με τη δουλειά τους. Ο/η εκπαιδευτικός παίζει το ρόλο του/της συντονιστή/-τριας.

Σχετικά με τη διαδικασία επαναδιατύπωσης ή αναθεώρησης του γραπτού και του προφορικού λόγου: η αναθεώρηση ερμηνεύεται ως μια συνεργασιακή διαδικασία με την οποία επιδιώκεται να επιλέξουν οι μαθητές και οι μαθήτριες τις στρατηγικές εκείνες που θα τους επιτρέπουν να παράγουν λόγο γραπτό και προφορικό, προσαρμοσμένο στο πλαίσιο επικοινωνίας. Η διαδικασία αυτή μπορεί, λόγω χάρη, να διενεργείται με συμμετοχή όλων των μαθητών και μαθητριών (σε αλληλεπίδραση με τον/την εκπαιδευτικό ή στο πλαίσιο ομάδων) σε διάφορους κύκλους αλληλεπίδρασής τους με τα παραγόμενα κείμενα. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τον γραπτό λόγο, μέσα από τη συγκριτική μελέτη των διαφόρων μορφών των κειμένων τους (τη σύγκριση, δηλαδή, των αρχικών, των τελικών κειμένων και των ενδιάμεσων εκδοχών τους) και τις τροποποιήσεις και τις αλλαγές που οι μαθητές και οι μαθήτριες προτείνουν, γίνεται κατανοητή η λειτουργική διάσταση της γλώσσας, ο τρόπος, δηλαδή, που δομούνται κείμενα που είναι περισσότερο κατάλληλα και πιο αποτελεσματικά για την περίσταση επικοινωνίας. Με τη διαδικασία αυτή δίνεται η ευκαιρία να γίνει παισιωμένη αναφορά σε ορθογραφικούς κανόνες και να γίνουν παρατηρήσεις και επισημάνσεις που σχετίζονται με την πληροφοριακή οργάνωση κειμένων, την υφολογική τους διάσταση και άλλες που σχετίζονται με τη γλωσσική, την επικοινωνιακή και κειμενική ικανότητα.

Η αναθεώρηση του συνεχούς προφορικού λόγου μπορεί να γίνει σε κάποιες περιπτώσεις με τη βοήθεια του μαγνητοφώνου ή του μαγνητοσκοπημένου υλικού. Ο λόγος μαγνητοφωνείται/μαγνητοσκοπείται, τίθεται σε ακρόαση και σχολιάζονται τα σημεία εκείνα όπου ο λόγος παρουσιάζει κάποιες επικοινωνιακές δυσχέρειες (εκφράσεις που μπορούν να παραπέμπουν σε διαφορετικά νοήματα, ασάφειες κ.λπ.) για το συγκεκριμένο ακροατήριο, ενώ διατυπώνονται προτάσεις από τους μαθητές και τις μαθήτριες για βελτίωση της επικοινωνιακής του αποτελεσματικότητας.

Σε περιπτώσεις διαλογικά δομούμενων κειμένων (συνομιλίες, διεπιδράσεις κ.λπ.) το στοιχείο που πρέπει να καλλιεργηθεί είναι όχι η αντιμετώπιση του προφορικού λόγου με στενά γραμματικά κριτήρια αλλά η βελτίωση της ικανότητας των ατόμων να προβαίνουν σε διαπραγμάτευση του περιεχομένου ενός κειμένου καθώς αυτό εκφωνείται. Αυτό άλλωστε συμβαίνει σε όλες τις περιπτώσεις προφορικών διεπιδράσεων που χαρακτηρίζονται από την ενεργό συμμετοχή του/της ομιλητή/-τριας και του/της αποδέκτη/-τριας στη συνδιαμόρφωση ενός μηνύματος.

4. Αξιολόγηση

Από τη φύση του γλωσσικού μαθήματος και της γλωσσικής επικοινωνίας γενικότερα προκύπτει ότι η γλωσσομάθεια/ο γραμματισμός δεν αξιολογείται ως ένα πεπερασμένο σύνολο γνώσεων γραμματικής, λεξιλογίου και κειμενικών ειδών, που κατακτάται γραμμικά και σταδιακά. Η αξιολόγηση δεν μπορεί να αφορά μόνο την επιτυχή εκμάθηση ενός σώματος πυρηνικών γνώσεων για τη γλώσσα, εφόσον αυτό είναι εξ ορισμού δύσκολο να οριστεί στατικά. Με δεδομένες τις αρχές και τις θέσεις του παρόντος προγράμματος, η αξιολόγηση προσδιορίζεται ως κριτική εξέταση των διαφόρων πτυχών της διαδικασίας που η ίδια η τάξη ως κοινότητα επέλεξε να συνδιαμορφώσει. Σύμφωνα με την οπτική αυτή, η αξιολόγηση αφορά κυρίως την ανάπτυξη και αποτελεσματική χρήση γλωσσικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων για τη διαχείριση της γλωσσικής επικοινωνίας, την οικοδόμηση συγγραφικών και αναγνωστικών πρακτικών που προωθούν την κριτική μελέτη της γλώσσας, στοιχεία που αντανakλώνται στην προτεινόμενη οργάνωση του περιεχομένου και της στοχοθεσίας στις προηγούμενες ενότητες. Αξιολογούνται, επομένως, κυρίως δεξιότητες που αφορούν την οργάνωση και κατανόηση του περιεχομένου και την καταλληλότητα των γλωσσικών επιλογών σε σχέση με τον στόχο της επικοινωνίας, καθώς και η δεξιότητα κριτικής αξιολόγησης των παραπάνω. Ο απώτερος στόχος της αξιολόγησης είναι να διασφαλιστεί ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες κατακτούν διαρκώς αυξανόμενη αυτονομία όσον αφορά τη συνέχιση της γλωσσικής τους καλλιέργειας και την ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού μετά το σχολείο. Η εκμάθηση μεταγλωσσικής ορολογίας αξιολογείται μόνο όταν αυτή είναι απαραίτητη γνωστικά και στρατηγικά προκειμένου να συζητηθεί και να αξιολογηθεί κριτικά η λειτουργικότητα των γραμματικών επιλογών.

Η αξιολόγηση των μαθητών και των μαθητριών είναι κυρίως ανατροφοδοτική. Οι διδάσκοντες/-ουσες, έχοντας υπόψη τους πάντα τους επιδιωκόμενους στόχους, παρατηρούν και ενισχύουν τους μαθητές και τις μαθήτριες που υστερούν σε έναν ή περισσότερους τομείς των στόχων. Η αξιολόγηση είναι ανάλογη των σκοπών και της μεθοδολογίας που διέπουν το γνωστικό αντικείμενο, όπως αναλύθηκαν προηγουμένως. Έτσι, μια τελική αξιολόγηση δεν αφορά τόσο το τελικό προϊόν αλλά τη βελτίωση και την πρόοδο που παρουσίασε ο κάθε μαθητής και η κάθε μαθήτρια.

Τα παραπάνω συνεπάγονται την ενεργό εφαρμογή μορφών συντρέχουσας διαγνωστικής αξιολόγησης. Τα συμβατικά διαγωνίσματα αντικαθίστανται από πρακτικές που σχετίζονται με τη δημιουργία φακέλων (portfolios), τη συλλογή αναστοχαστικών σχολίων, την εγκαθίδρυση και ενίσχυση πρακτικών αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης (συνεντεύξεις, αναστοχαστικά αυτοσχόλια), τόσο στο πλαίσιο της τάξης όσο και εκτός αυτής, με εμπλοκή της ευρύτερης μαθητικής/μαθησιακής κοινότητας. Η συνδιαμόρφωση κριτηρίων αξιολόγησης από εκπαιδευτικό και μαθήτριες/μαθητές είναι ένας ιδιαίτερα χρήσιμος μηχανισμός ελέγχου της στοχοθεσίας και της βιωσιμότητάς της, καθώς και ένας τρόπος να αξιολογηθεί το γλωσσικό μάθημα ως ένα σύνολο πρακτικών γραμματισμού των οποίων οι ομοιότητες και οι διαφορές με τις μη σχολικές πρακτικές γραμματισμού πρέπει να βρίσκονται υπό διαρκή εξέταση, εφόσον ο βασικός σκοπός του Προγράμματος είναι η καλλιέργεια της κριτικής διάστασης.

Τέλος, αξιολογούνται οι διαδικασίες και οι στάσεις που αναπτύχθηκαν από την τάξη ως θεσμική κοινότητα κατά τη διαδικασία της κατανόησης και παραγωγής λόγου. Κεντρική επιδίωξη του προγράμματος είναι να καλλιεργηθεί ο κριτικός αναστοχασμός της τάξης σχετικά με τις ιδιαίτερες πρακτικές παραγωγής και επεξεργασίας κειμένων (τις πρακτικές γραμματισμού) που ανέπτυξε ως κοινότητα μάθησης.

